

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

SİNOP BELEDİYESİ (1870-1924)

YUNUS EMRE KIR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. CENK DEMİR

SİNOP-2023

TEZ KABUL

Yunus Emre Kır tarafından hazırlanan “**Sinop Belediyesi (1870-1924)**” başlıklı bu çalışma, **12.10.2023** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. Serkan YAZICI Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye (Danışman)	Doç. Dr. Cenk DEMİR Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Doç. Dr. Tolga AKAY Kafkas Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi	İmza

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Fadime DİRİK

.....

ETİK BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yunus Emre KIR

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNOP BELEDİYESİ (1870-1924)

YUNUS EMRE KIR

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. CENK DEMİR

Osmanlı Devleti'nde belediyecilik faaliyetleri 1855 yılına kadar *kadı*, *hisbe* ve *ihtisab* kurumları aracılığıyla yürütülmüştü. Tanzimat sonrasında her alanda reformlar yapılırken belediyecilik de bundan nasibini almış ve 1855 yılında ilk modern belediyecilik girişimi olan şehremaneti teşkil edilmişti. Şehremaneti ile belediyecilik ayrı bir teşkilat yapısına bürünmüş, sonrasında Altıncı Belediye Dairesi'nin kurulması ve Dersaadet Belediye Nizamnamesi ile Kanunu gibi çalışmalarla belediye teşkilatının eksiklikleri tamamlanmaya çalışılmıştı. Merkezdeki değişen belediyecilik anlayışı taşra kentlerinde de uygulanmıştı.

Osmanlı'da merkezde 1855 yılında başlayan modern belediyecilik taşrada başlaması 1867 yılını buldu. 1867 yılından önce bazı büyük vilayetlerde belediye teşkilatı kurulmuş ise de mutasarrıf, kaymakam ve müdürler tarafından idare edilen şehir ile kasabalarda belediye teşkilatının kurulması 1867 talimatnameleri ile başladı. Taşra belediyelerinin teşkilat yapısını olgunlaştırmak için 1871 yılında Vilayet Nizamnamesi, 1877 yılında ise Vilayet Belediye Kanunu yürürlüğe girdi.

1867 Talimatnamelerinden sonra Sinop tarihi ile ilgili kaynaklar incelediğinde ismi bilinen ilk belediye başkanı 1870 yılında görev yapmış Osman Efendi olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı tarihte Boyabat'ta belediye teşkilatının olduğu bilinmektedir. Ayancık (İstefan), Gerze ve Erfelek (Karasu) Belediyeleri daha geç tarihlerde teşkil edilmişti. Çalışma kapsamında 1870'ten Sinop'un vilayet olduğu 1924 yılına kadar görev yapmış belediye başkanları kronolojik olarak incelenmiş ve bu çerçevede Boyabat, Ayancık ve Gerze Belediyeleri de araştırılmıştır. Bu bağlamda Osmanlı arşiv vesikalarından istifade edilerek Sinop'ta belediyenin ve belediyecilik çerçevesinden hareketle şehrin imar, sokak yapılanmaları, sağlık hizmetleri, itfaiye teşkilatı gibi belediyecilik çalışmaları aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze, Erfelek, Belediye.

Ekim 2023, 136 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS SINOP MUNICIPALITY (1870-1924)

YUNUS EMRE KIR
SINOP UNIVERSITY INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF HISTORY
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. CENK DEMIR

Municipal activities in the Ottoman Empire were carried out through *kadi*, *hisbe* and *ih̄tisab* institutions until 1855. While reforms were made in every field after the *Tanzimat*, municipality also received its share and in 1855, the first modern municipal initiative, *Şehremaneti*, was established. With *Şehremaneti*, municipality took on a separate organizational structure, and then the deficiencies of the municipal organization were tried to be completed with the establishment of the 6. Municipal Department and works such as the Dersaadet Municipal Regulation and Law. The changing understanding of municipalism in the center was also implemented in provincial cities.

Modern municipalism, which started in 1855 in the center of the Ottoman Empire, began in the provinces in 1867. Although municipal organizations were established in some large provinces before 1867, the establishment of municipal organizations in cities and towns governed by governors, district governors and directors began with the 1867 instructions. In order to mature the organizational structure of provincial municipalities, the Provincial Regulations came into force in 1871 and the Provincial Municipality Law came into force in 1877.

When the sources related to the history of Sinop are examined after the 1867 Instructions, it is understood that the first known mayor was Osman Efendi, who served in 1870. It is also known that there was a municipal organization in Boyabat on the same date. Ayancık (İstefan), Gerze and Erfelek (Karasu) Municipalities were established at a later date. Within the scope of the study, the mayors who served from 1870 until 1924, when Sinop became a province, were examined chronologically, and within this framework, Boyabat, Ayancık and Gerze Municipalities were also investigated. In this context, by making use of Ottoman archive documents, an attempt has been made to elucidate the municipality and municipal activities of the city in Sinop, such as zoning, street structuring, health services and fire brigade, within the framework of municipality.

Keywords: Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze, Erfelek, Municipality.

October 2023, 136 Page

Teşekkür

Çalışmam süresince her aşamada yanımda olan, bana yol gösteren, her türlü bilgi birikimini benimle paylaşan, öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli danışmanım Doç. Dr. Cenk Demir'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yunus Emre KIR

İçindekiler

	Sayfa
Tez Kabul.....	ii
Etik Beyan.....	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	v
Teşekkür.....	vi
İçindekiler.....	vii
Tablo Dizin.....	xi
Kısaltmalar.....	xiii
Giriş.....	1
a. Tezin Konusu ve Amacı.....	2
b. Tezin Kapsamı ve Önemi.....	2
c. Literatür.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
OSMANLI'DA BELEDİYE TEŞKİLATI	
1.1. Şehremaneti Öncesi Osmanlı'da Belediyecilik.....	4
1.1.1. Kadı.....	4
1.1.2. İhtisab Nezareti.....	5
1.1.3. Şehremaneti ve Merkezde Modern Belediye Teşkilatı.....	6
1.1.4. Taşrada Modern Belediye Teşkilatı.....	9
1.2. Osmanlı'da Belediye Teşkilatının Kurumsal Yapısı.....	10
1.2.1. Belediye Meclisi.....	11
1.2.2. Belediye Meclis Başkanı, Azalar ve Diğer Memurların Görevleri.....	11
1.2.3. Belediyenin Topladığı Vergiler.....	12
1.2.4. Belediye Seçimleri.....	16
1.2.5. Belediyelerin Görevleri.....	17
1.2.6. Belediyeye Bağlı Sağlık Çalışanları.....	18
1.2.7. Belediye Hastaneleri ve Eczaneleri.....	19
İKİNCİ BÖLÜM	
SİNOP BELEDİYE TEŞKİLATI	
2.1. Belediye Teşkilatının Kurulması.....	21
2.2. Belediye Başkanları.....	22
2.2.1. Osman Efendi.....	24

2.2.2. Hüseyin Efendi.....	25
2.2.3. Mustafa Galib Efendi.....	25
2.2.4. Raşit Ağazâde İzzet Efendi.....	26
2.2.5. Ömer Ağazâde Mehmed Tufan Efendi.....	27
2.2.6. Hacı Hasan Efendi.....	27
2.2.7. İzzet Efendi.....	27
2.2.8. Sürmeneli Hüseyin Efendi.....	28
2.2.9. Rasim Bey (I. Dönemi)	28
2.2.10. Rasim Bey (II. Dönemi)	29
2.2.11. Rüşdü Bey.....	29
2.2.12. Vehbi Bey.....	30
2.2.13. Rasim Bey (III. Dönemi)	30
2.2.14. Berber Müftüzâde Osman Efendi.....	35
2.3. Sinop Belediye Meclisi	37
2.4. Belediyenin Faaliyetleri ve Belediyecilik Çalışmaları.....	41
2.4.1. Nüfus Kalemî ve Emlak Kalemî.....	41
2.4.1.1. Nüfus Kalemî ve Sinop Nüfusu.....	41
2.4.1.2. Emlak Kalemî.....	45
2.4.2. İtfaiye Teşkilatı.....	46
2.4.3. Zabıta Teşkilatı.....	47
2.4.4. Belediyenin Mali Durumu.....	49
2.4.4.1. Belediyenin Gelirleri.....	51
2.4.4.2. Belediyenin Giderleri.....	55
2.4.5. Sağlık Faaliyetleri.....	57
2.4.5.1. Frengi ve Gureba Hastanesi İnşası.....	57
2.4.5.2. Tahaffuzhane ve Belediye İlişkisi.....	59
2.4.5.3. Sinop Hapishanesi'nde Belediyenin Sağlık Faaliyetleri.....	61
2.4.5.4. Sağlık Personelleri ve Yaşadıkları Sıkıntılar.....	62
2.4.5.5. Ecza Memurları.....	66
2.4.5.6. Aşı Memurları.....	67
2.4.6. Sokakların Temizliği, Aydınlatılması ve Mezarlıkların Bakımı.....	68
2.4.6.1. Temizlik.....	68
2.4.6.2. Aydınlatma	69
2.4.6.3. Mezarlıkların Bakımı.....	71

2.4.7. Çeşme ve Su Yolları Faaliyetleri.....	71
2.4.8. Yol, Kaldırım, Kanalizasyon ve Köprü Çalışmaları.....	74
2.4.8.1. Sinop Tersanesine Yol Açılması.....	74
2.4.8.2. Telgrafhane Yolu.....	76
2.4.9. Belediyenin Diğer Faaliyetleri.....	76
2.4.9.1. Tersane ile Telsiz Telgraf İstasyonunun Belediyeye Terki.....	76
2.4.9.2. Sinop Kalesi'nin Belediye Tarafından İstenmesi.....	77
2.4.9.3. Çarşıağızı ile Kumkapı'ya Giden Yol Üzerindeki Arsanın Belediyeye Terki.....	78
2.4.9.4. Tersane Caddesindeki Arsanın Belediyeye Terki.....	78
2.4.9.5. Mezbahanın Yıkımı.....	79
2.4.9.6. Belediye Bina Yıkımı.....	79
2.4.9.7. Pazarın Kale Yazısından Kale Suru'na Taşınması.....	80
2.4.9.8. Deniz Hamamı İnşası.....	81
2.4.9.9. Salmura Hanesinin İnşası.....	81
2.5. Belediye Binası.....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNOP KAZALARINDA BELEDİYE TEŞKİLATLARI

3.1. Boyabat Belediyesi.....	84
3.1.1. Belediye Başkanları.....	85
3.1.2. Boyabat Belediye Meclisi.....	87
3.1.3. Boyabat'ta Belediyecilik Faaliyetleri.....	90
3.1.3.1 Boyabat Nüfus Kalem ve Nüfusu.....	90
3.1.3.2. Boyabat Zabıta Heyeti.....	93
3.1.3.3. Belediyenin Mali Durumu.....	93
3.1.3.4. Boyabat Kalesinin Belediye Tarafından İstenmesi.....	94
3.1.3.5. Belediye Tarafından Yapılan Maaş Yardımı.....	94
3.1.3.6. Sağlık Faaliyetleri.....	95
3.1.3.7. Yol, Su, Kanalizasyon, Sokak Aydınlatması ile Temizliği ve İtfaiye Teşkilatı.....	96
3.1.3.8. Boyabat At Koşusu.....	96
3.2. Ayancık Belediyesi.....	97
3.2.1. Belediye Başkanları.....	97
3.2.2. Ayancık Belediye Meclisi.....	99

3.2.3. Ayancık'ta Belediyecilik Faaliyetleri.....	100
3.2.3.1. Ayancık Nüfus Kalemi ve Nüfusu.....	100
3.2.3.2. Ayancık Zabıta Heyeti.....	101
3.2.3.3. Belediyenin Mali Durumu.....	101
3.2.3.4. Sağlık Faaliyetleri.....	102
3.2.3.5. İtfaiyecilik Faaliyetleri.....	102
3.2.3.6. Hamam İnşası.....	103
3.2.3.7. Kaldırım, Köprü, Su Yolları ve Aydınlatma Çalışmaları.....	103
3.2.3.8. Pazar Teşkili.....	104
3.2.3.9. İskele İnşası.....	104
3.3. Gerze Belediyesi.....	105
3.3.1. Belediye Başkanları.....	106
3.3.2. Gerze Belediye Meclisi.....	108
3.3.3. Gerze'de Belediyecilik Faaliyetleri.....	109
3.3.3.1. Gerze Nüfus Kalemi ve Nüfusu.....	109
3.3.3.2. Belediyenin Mali Durumu.....	109
3.3.3.3. Sağlık Faaliyetleri.....	110
3.3.3.4. Temizlik, Aydınlatma, Yol, Kanalizasyon ve Su Yolları	110
3.4. Erfelek Belediyesi.....	110
SONUÇ.....	112
KAYNAKLAR.....	114
EKLER.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	136

Tablo Dizini

Tablo 1.1 Belediye Meclisi'nin Himayesindeki Memuriyetlerin Görevleri

Tablo 1.2 Belediyelerin Topladığı Vergiler

Tablo 2.1 Sinop Belediye Başkanları

Tablo 2.2 Belediye Seçiminde Azaların Almış Olduğu Oylar

Tablo 2.3 Sinop Belediye Seçim Tarihleri

Tablo 2.4 Belediye Seçiminde Azaların Almış Olduğu Oylar

Tablo 2.5 Sinop Belediye Meclisi

Tablo 2.6. Sinop Nüfus Memurları

Tablo 2.7 Sinop Nüfusu

Tablo 2.8 Emlak Kalemi Memurları

Tablo 2.9 Sinop Zabıta Heyeti

Tablo 2.10 Sinop Belediye Çavuşları

Tablo 2.11 Sinop Belediyesi'nin 1929 Yılı Gider Kalemleri

Tablo 2.12 Belediyenin Alkollü İçkilerden Aldığı Vergi Miktarları

Tablo 2.13 Kemal Efendi'nin Memuriyet Dönemi

Tablo 2.14 Belediye Döneminde İnşa Edilen Çeşmeler

Tablo 2.15 1871-1876 Yılları Arasında Sinop'ta Yapılan Yol, Kaldırım ve Köprü Çalışmaları

Tablo 3.1 Boyabat Belediye Başkanları

Tablo 3.2 Boyabat Belediye Meclisi

Tablo 3.3 Boyabat Nüfus Kalemi

Tablo 3.4 Boyabat Nüfusu

Tablo 3.5 Boyabat Zabıta Heyeti

Tablo 3.6 Boyabat Belediye'si 1929 Yılı Gider Kalemleri

Tablo 3.7 Ayancık Belediye Başkanları

Tablo 3.8 Ayancık Belediye Meclisi

Tablo 3.9 Ayancık Nüfus Kalemi

Tablo 3.10 Ayancık Nüfusu

Tablo 3.11 Ayancık Zabıta Teşkilatı

Tablo 3.12 Ayancık Belediyesi'nin 1929 Yılı Gider Kalemleri

Tablo 3.13 İskeleden İhraç ve İthal Olunacak Ürünlerin Vergi Miktarı

Tablo 3.14 Gerze Belediye Başkanları

Tablo 3.15 Gerze Belediye Meclisi

Tablo 3.16 Gerze Belediyesi'nin 1929 Yılı Gider Kalemleri

KISALTMALAR

A.DVN.MLK	Sadaret Mukavelenameler
BCA	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BEO	Bab-1 Ali Evrak Odası
BMM	Büyük Millet Meclisi
BOA	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
DH.EUM.LVZ	Levazım Kalemi
DH.ŞFR.	Dâhiliye Şifre Kalemi
DH.MKT.	Dâhiliye Mektubi Kalemi
DH.MUİ.	Dâhiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi
DH.MTV.	Dâhiliye Mütenevvia
DH.İ.UM.EK.	Dâhiliye İdare-i Umumiye Ekleri
DH.UMVM	Dâhiliye Umur-ı Mahalliyye ve Vilayat Müdürlüğü
DH.İD..	Dâhiliye İdare
DH.İ.UM	Dâhiliye İdare-i Umumiye
DH.SN..THR.	Dâhiliye Sicill-i Nüfus Tahrirat Kalemi
DH.MB..HPS.	Hapishaneler Müdiriyeti
HRT.h..	Haritalar
İ.MMS.	İrade-i Meclis-i Mahsus
İ..TKS	İrade-i Tekaüt Sandığı
İ..TPH.	Tophane-i Amire
İ.DUİT	İrade Dosya Usulü
İBBKİBY	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları
İ.MVL.	İrade-i Meclis-i Vala
İ..DH..	Dâhiliye
KVG	Kastamonu Vilayet Gazetesi
KVS	Kastamonu Vilayet Salnamesi
MFB	Müzehheb Ferman ve Beratlar

MF.MKT.	Maarif Nezareti Mektubi Kalemi
ML.EEM.	Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti,
MUB	Mecelle-i Umûr-ı Belediyye
MVL	Meclis-i Vala
MV.	Meclis-i Vükela Mazbataları
S.	Sayı
s.	Sayfa
ŞD.	Şura-yı Devlet
Y..EE..	Yıldız Esas Evrakı
Y..MTV.	Yıldız Mütenevvi Maruzat
Y..PRK.UM..	Yıldız Umumi
Y..PRK.AZJ.	Yıldız Arzuhal Jurnal
ZB	Zabtiye

Giriş

Belediye kelimesi Türk Dil Kurumu'na göre; *il, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt, şehremaneti anlamına gelmektedir.*¹ Belediyeciliğin kökenleri Antik Yunan ve Roma'ya kadar uzanmaktadır. Yunan *cite*, Roma *municipe* olarak adlandırdıkları şehirler günümüz belediyeciliğinin temellerini oluşturmaktadır. İngilizcede belediye anlamına gelen *municipality* kelimesi Romalıların şehirleri için kullandığı *municipe* kelimesinde türemiştir. Antik Çağlarda başlayan belediyecilik bugünkü modern belediyeciliğe dönüşmesi Fransız ve Sanayi Devrimleri ile başlamıştır.²

1789 Fransız İhtilali'nden sonra yerel yönetimler konusunda en kapsamlı reformlar yapılmıştı. Fransa'nın ufak yerleşim birimleri *paroıs* (belediye) statüsüne dönüştürülmüştü. Böylece modern belediyeciliğin ilk adımları atıldı. Belediyecilik konusunda en önemli adım ise altıncı bölge *Sixieme Arrondissement* belediye olarak teşkil edilmesidir. *Sixieme Arrondissement* Paris'in canlı bölgeleri arasındaydı. Bazı önemli kurumlara sahip olduğu gibi sanat ve kültür merkezi konumundaydı. Ayrıca kentin elit ve zengin insanları burada ikamet etmekteydi. Yine ekonomik sermayesinin büyük kısmı bu bölgede bulunmaktaydı.³ Bu bölgedeki belediye teşkilatı Osmanlı'ya örnek olmuştur.

İslam dünyasındaki kentlerde belediye hizmetlerini *hisbe* teşkilatı vermektedir. Hisbe kelimesi yeterli olmak, saymak manasına gelen *hasb* sözcüğünden türemiştir. Hisbe kurumunun yanı sıra altyapı çalışmaları gibi bir takım belediye işlerini vakıflarda yürütmekteydi. *Hisbe* teşkilatı içerisinde belediyecilik faaliyetlerini yürüten kişiye ise *muhtesip* denmektedir. *Muhtesip* olmanın bazı şartları vardı. Bunlar Müslüman olmak, yeterli düzeyde dini bilgiye sahip olmak ve hesap işlerinden anlamaktı. *Muhtesibin* görevleri çarşı, pazarı denetlemek, alışverişte kullanılan ölçü

¹ Türk Dil Kurumu (TDK), "Türk Dil Kurumu Sözlüğü" (Erişim 9 Haziran 2023).

² Hakkı Uyar, "Türkiye'de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe", *Aydınlanma* 1923, C.8, S.51, Kış 2004, s. 31.

³ Abdullah Aydın, "Türkiye'de İlk Modern Yerel Yönetim Denemesi Olan Altıncı Daire-i Belediye ile Sixieme Arrondissement Karşılaştırması", *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, C. 1, S. 18, Haziran 2019, s. 2710, 2715, 2718

aletlerinin teftişini yapmak, yolların düzenini temin etmek, esnafı teftiş etmek ve görev yaptığı yerdeki ürün fiyatlarını kontrol etmektir.⁴

Osmanlı Devleti 1855 yılına kadar İslam dünyasındaki belediye teşkilatını benimserken 1855 şehremanetinin teşkili ile Fransa'daki belediye teşkilatının yapısını benimsemeye başlamıştır.

a. Tezin Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusu Osmanlı'da modern belediye teşkilatının yapısını, Sinop ve bağlı kazalarındaki belediye teşkilatlarının sosyal, kültürel ve imar faaliyetlerini kapsamaktadır.

Tezin amacı Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze ve Erfelek Belediye başkanlarını kronolojik sıra ile ele almayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu belediyelerin Cumhuriyete kadar yapmış oldukları belediyecilik faaliyetleri gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

b. Tezin Kapsamı ve Önemi

Bu tez Osmanlı'da ilk modern belediyeciliğin temeli olan şehremanetinin kuruluşu olan 1855'ten Cumhuriyete kadar olan belediye teşkilat çalışmalarını ve bu süreçte teşkil edilen Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze ve Erfelek Belediyelerini konu almaktadır.

Bu tezle birlikte 1924'e kadar Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze ve Erfelek'de belediye başkanlığı yapan kişiler ile belediye meclisleri, eksiklikler olmakla beraber, belediye başkanları ve meclis listesi ilk kez oluşturulacaktır. Bu kapsamda belediye başkanlarının dönemlerindeki yapmış oldukları ve yapılan belediyecilik faaliyetleri incelenmiştir. Aynı zamanda belediye başkanlarına açılan soruşturmalar ve dönemlerde yaşanan önemli olaylar karşısında belediye başkanlarının faaliyetleri ele alınarak değerlendirilmesi tezin önemini arttırmaktadır. Elde edilen veriler neticesinde belediye teşkilatından hareketle hem Osmanlı belediye teşkilatı hem de Sinop kent tarihi incelenmiştir.

⁴ İlber Ortaylı, "Belediye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992, s. 398; Cengiz Kallek, "Hisbe", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 18, İstanbul 1998, s. 133, 140.

c. Literatür

Çalışmada birinci el kaynakların kullanılmasına özen gösterilmiştir. Devlet arşivlerinden bulunan belgeler, 1869-1903 yılları arasında yazılan 21 adet Kastamonu Vilayeti Salnameleri ile Kastamonu Vilayeti Gazetesi incelenmesi neticesinde 1870-1924 seneleri arasında eksiklikler olmakla beraber görev yapmış olan Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze ve Erfelek Belediyeleri başkanları ile belediye meclislerinde görev yaptıkları tarih aralıkları belirlenerek tablo haline getirilmiştir. Ayrıca söz konusu kaynaklardan hareketle belediyelerin nüfusu, nüfus kalemi, emlak kalemi, zabıta heyeti, itfaiye teşkilatı hakkında da bilgiler aktarılmıştır. Bu kaynakların yanı sıra Sinop özelinde yapılan doktora tezi, yüksek lisans tezi ve telif ile tetkik eserlerden de faydalanılmıştır.

Osmanlı'da modern belediye teşkilatının incelendiği birinci bölümün başlıca kaynakları TBMM açık erişim koleksiyonlarında bulun düsturlar ve bu düsturlarda bulunan belediyecilikle ilgili nizamname, kanun ile talimatnamelerin ve bunların transkripsiyonunu yapan Mehmet Seyitdanlıoğlu'nun *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu* adlı eseri ve makaleleri, İbrahim Özgül ile Nazım Kartal'ın kaleme almış oldukları *Osmanlıda Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Yerel Yönetimler* adlı eseri, Osman Nuri Ergi'nin belediye ile ilgili hemen hemen bütün kanun, nizamname ve talimatnamelerin bulunduğu 9 ciltlik *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye* çalışmasıdır.

Sinop, Boyabat, Ayancık, Gerze ve Erfelek Belediyelerinin incelendiği ikinci ve üçüncü bölümün başlıca kaynakları olan devlet arşivleri belgeleri ve dönemin yazılı kaynaklarının yanı sıra Sinop tarihi üzerine yapılan çalışmalarda incelenmiş ve bir bütünlük oluşturarak aktarılmıştır. Bu çerçevede Cenk Demir'in *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Sinop Varoş Mahallesi Yangınları ve Yapılan Sosyal Yardımlar, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Yıllarında Sinop Rumları: Tehcir ve Mübadele* adlı makaleleri, Rıza Nur'un *Hayat ve Hatıram* eseri, Ekin Topcuoğlu'nun *Millî Mücadelede Sinop Sancağı* çalışması, İsmail Efe'nin *Milli Mücadele Yıllarında Sinop* çalışması, Nurettin Peker'in *İstiklâl Savaşı Resim ve Vesikalarla İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı* eseri, İsmail Ulus'un *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Erol Karıcı'nın *Sinop Frengi ve Gureba Hastanesi'ne Dair Bazı Tespitler* çalışması yararlanılan kaynaklar arasında bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DA BELEDİYE TEŞKİLATI

1.1. Şehremaneti Öncesi Osmanlı'da Belediyecilik

Klasik dönemde Osmanlı şehirlerindeki beledi hizmetler tek bir kurum çatısı altında yürütülmemişti. Şehremaneti teşkil edilene kadar belediye hizmetleri Kadılar ve İhtisab Nezareti tarafından yürütülmekteydi.

1.1.1. Kadı

Kadı kelimesi Arapça kökenli bir sözcük olup *kaza* ve *kada* kelimelerinden türetilmiş olup, anlam olarak bireyler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklara kanunlar aracılığıyla hüküm vererek çözüme kavuşturan kişidir.⁵ Osmanlı Devleti'nde kadılar bulundukları şehrin sadece mülki ve adli işlerine bakmayıp belediye işlerini de yürütmekteydi.⁶

Kadıların başlıca beledi sorumlulukları;

1. Kentin genel temizliği ile nizamını sağlamak.
2. Pazarların sürekliliğini devam ettirmek ve narhı uygulamak.
3. Alışverişte kullanılan ticaret aletlerinin teftişini yapmak.
4. Halkın zaruri olan ihtiyaçlarını temin edilmesi ve fiyatlarının teftişini yapmaktır.

Kadıların mülki, adli ve iktisadi işlerinin yanı sıra beledi işlerinin de altından kalkabilmesi için belediye işlerinde ona yardımcı olacak *subaşı*, *muhtesib*, *mimarbaşı*, *asesbaşı* ve *asesler*, *böcekbaşı* ile *çöplük subaşı* bulunmaktaydı.⁷ Mimarbaşı şehrin altyapı çalışmalarının imarı ile tadilatının yanı sıra surların, ibadethanelerin tadilatı, inşaatları teftiş etmek ve ruhsat vermekle yükümlüydü.⁸ Böcekbaşının görevi şehirdeki hırsızlık faaliyetlerini önlemek ve hırsızları yakalamaktır.⁹ Asesbaşı ve asesler dönüşümlü olarak pazar, çarşı, sokak ve caddeleri geceleri dolaşarak asayiş sağlardı.¹⁰

⁵ Fahrettin Atar, "Kadı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul 2001, s. 66.

⁶ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedid Neşriyat, Ankara 2008, s. 281.

⁷ İbrahim Özgül, Nazım Kartal, *Osmanlıda Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Yerel Yönetim Metinleri*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2019, s. 34-35.

⁸ Şerafettin Turan, "Mimarbaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 30, İstanbul 2005, s. 90.

⁹ Abdülkadir Özcan, "Böcekbaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s. 323.

¹⁰ Abdülkadir Özcan, "Asesbaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul 1991, s. 464.

Subaşı, şehrin asayiş görevini üstlenmişti. Çöplük subaşı, çarşının, mahallenin temizliği ve çöplerin toplanmasından sorumlu idi. Muhtesib ise kadı adına beledi işlerini yürüten kişi olmasının yanı sıra narhı belirler ve vakıf sorumlularını teftiş ederdi.

Kadının bu geniş ve yoğun görevi yeniçeri ocağının kaldırılması ve İhtisab Nazırlığının kurulmasıyla sorumluluk yükü hafifletilmişti. Asayiş, belediye işleri ve vergilerin toplanması İhtisap Nazırlığına devredildi. Ardından vakıfların kontrolü Evkaf Nazırlığına devredilmesiyle, kadı sadece adli işlere ilgilenir olmuştu.¹¹

1.1.2. İhtisab Nezareti

İhtisab Kurumu Osmanlı Devleti'ne Müslüman Araplardan geçen bir kurumdur. Söz konusu kurumda yetkili kişiye *muhtesib*, *ihtisab emini* veya *ihtisab ağası* denilmekteydi. II. Mahmut döneminde devlet teşkilatında yapılan değişikliklerden İhtisab Kurumu da nasibini almış ve 1826 yılında İhtisab Nezareti'ne dönüşmüştü.¹²

Osmanlı'da muhtesibin önemli bir yeri vardı. Zira kadının olduğu her yere bir de muhtesib görevlendirilmişti. Kadıların adli, idari ve beledi sorumlulukları vardı. Bu sorumlulukların çokluğu ve yoğunluğu sebebiyle kadıya belediye işlerinde yardım etmesi için muhtesibler görevlendirilmişti. Muhtesib kadı adına belediye işlerini yürütürken ona bu konuda yardımcı olmaları için *koloğlanlar*, *çöplük subaşıları*, *ayak naibleri* ve *mimarbaşı* bulunmaktaydı. Esnaf ile ilgili görevler ile fiyat teftişini koloğlanlar, sokakların temizliği, nizamı ve kaldırımların tamirini çöplük subaşıları, büyük şehirlerde esnafın teftişi, narhın belirlenmesini ayak naibi, kamuya ait yapıları tamiri, sokakların ve binaların nizamı ile inşaat için ruhsat verme görevini ise mimarbaşı yapmaktaydı.¹³

İhtisab Nezareti'ne dönüşen ihtisab ağalığı teşkilatı büyümüş ve nezarette çalışan görevli sayısında artış olmuştu. Ancak bu durum Tanzimat'tan sonra değişmişti. İlk olarak 1845 yılında Polis Teşkilatı, bir yıl sonra ise Zabtiye Teşkilatı'nın kurulmasıyla İhtisab Nezareti önemi yitirerek sadece narh ile esnaf işlerine bakar olmuştu. 1850 yılına gelindiğinde ise Zabtiye Nezareti'ne bağlanarak bütün yetkilerini

¹¹ Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, s. 283, 288-289.

¹² Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Yerel Yönetim*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2014, s. 27, 32.

¹³ Yüksel Demirkaya, "Osmanlı Devletinde Belediye (Hisbe) Teşkilatı", *Sosyal Politika Konferansları Dergisi*, S. 41-42, 1998, s. 307, 311.

kaybetmişti. Bu durum uzun sürmedi ve 1852 yılında tekrar İhtisab Nezareti kuruldu. 1855 yılına gelindiğinde ise şehremanetinin kurulmasıyla İhtisab Nezareti son buldu.¹⁴ Şehremaneti ile Osmanlı Devleti'nde modern anlamda belediyeçilik başlamıştı.

1.1.3. Şehremaneti ve Merkezde Modern Belediye Teşkilatı

Şehremaneti 13.06.1855 tarihinde kurulmuştur. Kurulmasıyla beraber İhtisab Nezareti'nin varlığı da son bulmuştu. Şehremanetinin teşkilat yapısını oluşturan 14 maddelik bir nizamname hazırlanmıştı. Söz konusu nizamnameye göre şehremanetinin başında *şehremini* bulunmaktaydı. Şehremininin tahtında on iki aza ve iki muavinden oluşan *şehir meclisi* vardı. Şehremaneti Osmanlı'da hem batılı anlamda ilk belediye olması hem de modern belediyeçiliğin başlangıcı olması sebebiyle Türk belediyeçilik tarihi bakımından önemlidir.

İstanbul'daki belediye işleri tek bir kurum olarak şehremanetinde toplanmasına rağmen bu işlerin nasıl yürütüleceği, belediyeçilik faaliyetlerinin mali kaynakları gibi konular nizamnamede açıklanmamıştı. Ayrıca şehremanetinin belediyeçilik konusundaki kararlarda merkeze bağlı olmasıyla beledi faaliyetler çerçevesinde teftiş yapmaktan öteye geçememişti. Bütün bunların neticesinde şehremaneti beledi işlerde eksik ve yetersiz kalmıştı. Bu sebeple daha etkili bir belediye oluşturmak için *İntizam-ı Şehir Komisyonu* oluşturuldu. İntizam-ı Şehir Komisyonu sokakların ve kaldırımların imarı ile tamiri, caddelerin genişletilmesi gibi belediyeçilik faaliyetlerinin standartlarının belirlenmesi ve bu işler yapılırken nasıl parasal kaynak bulunacağı konularında çalışma yapacaktı.¹⁵

İntizam-ı Şehir Komisyonu'nun çalışmaları neticesinde İstanbul 14 belediye dairesine bölünmüştü. Ancak 14 belediyenin de faaliyete geçmesi mali yönden zorluklar yaşanacağından Altıncı Daire olan Galata ve Beyoğlu bölgesinde belediye kurulmuştu. Belediyenin altıncı bölgede kurulmasının nedenleri vardı. Bunlardan biri

¹⁴ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye Teşkilatı ve Belediye Kanunları*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2005, s. 520-521; Kazıcı, *Osmanlı'da Yerel Yönetim*, s. 34.

¹⁵ Zafer Orha, *Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeçiliğin Doğuşu ve Altıncı Daire-i Belediye Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008, s. 20, 26-27; Şevki Bilgehan Önver, *İstanbul'da İlk Belediye Teşkilatı Altıncı Daire-i Belediye*, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019, s. 10-13; Veysi Kılıç, *Tanzimat'tan Günümüze Belediye ve Belediye Başkanlığı Uygulamaları*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek lisans Tezi), Diyarbakır 2017, s. 42-43, 48, 50-51; Yücel Öztürk, *Kuruluştan 1950'ye Kadar Bursa Belediyesi ve Hizmetleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Erzurum 2014, s. 25-26.

sefarethanelerin birçoğu bu bölgedeydi. İş veya turizm için gelenlerin büyük çoğunluğu konaklamak için ilk olarak bu bölgeyi seçmekteydi. Bu sebeple bölgenin temiz ve düzenli olması devlet için önem arz etmekteydi. Ayrıca bölge halkı zengindi ve nüfusu da kalabalıktı.¹⁶ Diğer bir nedeni ise belediye teşkilatının Fransa'dan örnek alınmış olmasıydı. Osmanlı Devleti diğer kurumlarda Batı'dan örnek aldığı gibi belediye teşkilatında da Fransa'yı yakından takip etmekteydi. Paris'in elit ve geliri yüksek insanların yaşadığı *Sixième Arrondissement* (Altıncı Bölge) örnek alınarak Paris'te olduğu gibi İstanbul'un elit kesimi olan Beyoğlu ve Galata Altıncı Bölge olarak kabul edilmişti.¹⁷

Altıncı Belediye Dairesi'nin teşkili için 28.12.1857 tarihinde Altıncı Belediye Dairesi Nizamnamesi yayınlandı. Bu nizamnamenin akabinde 28.12.1858'de de dairenin başkanın ve meclisinin sorumluluklarını, belediye seçimlerini, meclis toplantılarını, meclise bağlı memurlar ile memurların vazifelerini, belediyenin gelirleri ve giderleri gibi konuları ele alan Altıncı Belediye Nizam-ı Umumi yayımlandı.¹⁸ Altıncı Belediye Dairesi'nin teşkili ile şehremaneti son bulmamıştı. Bütün kentin belediye işlerinden sorumlu olan şehremaneti ve meclisi varlığını devam ettirdi. Ancak Altıncı Daire ile şehremaneti arasından kurumsal bir ilişki yoktu. Bu iki teşkilat, iki ayrı kentin belediye teşkilatlarıymış gibi hareket etmekteydi.¹⁹

1868 yılına gelindiğinde Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi yayımlandı. Bu nizamname ile Altıncı Daire dışındaki diğer 13 dairede belediye kurumunun teşkil edilmesine ve şehremanetinin teşkilat yapısında da ıslahat yapılmasına karar verildi. Söz konusu nizamname ile özerk konumda bulunan Altıncı Daire ile diğer 13 belediye dairesi şehremanetine bağlandı.²⁰

Dersaadet Belediye Nizamnamesi ile Altıncı Daire gibi geri kalan on üç daire de faaliyete geçirilmek istenmişti. Ancak bundan istenilen başarı sağlanamadığı gibi nizamnamede adı geçen Cemiyeti Umumi Meclisi²¹ de bir türlü toplanamamıştı.

¹⁶ Orha, *Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, s. 30, 37-40; Önver, *İstanbul'da İlk Belediye Teşkilatı Altıncı Daire-i Belediye*, s. 18-19; Kılıç, *Tanzimat'tan Günümüze Belediye ve Belediye Başkanlığı*, s. 51-53.

¹⁷ Aydın, "Altıncı Daire-i Belediye ile Sixième Arrondissement Karşılaştırması", s. 2710.

¹⁸ Orha, *Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, s. 40.

¹⁹ Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 542.

²⁰ Orha, *Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, s. 109.

²¹ Cemiyeti Umumi Meclisi şehremini himayesinde olup, belediye meclis başkanları ve belediye meclis azalarının kendi aralarından seçtikleri üç azadan meydana gelmekteydi. Belediye genel cemiyeti her altı ayda bir şehremini daveti ile toplanmakta ve azaların üçte ikisi olmadıkça karar alınmamaktaydı.

Neticede istenilen yapı bir türlü kurulamadı ve 1876 yılına gelindiğinde yeni bir düzenlemeye gidilerek Dersaadet Belediye Kanunu hazırlanmaya başlanmıştır.²²

1876 yılında Osmanlı Devleti'nde Kanun-ı Esasi ile I. Meşrutiyet Dönemi başlamıştı. Kanun-ı Esasi hazırlanırken belediye konusu da göz önünde bulundurulmuş ve 112. madde de yerel hizmetlerin merkez ve taşrada belediye aracılığıyla yapılması ilkesi benimsenmişti. Yine Mebusan Meclisi açılışı sırasında konuşma yapan Sultan II. Abdülhamid çıkarılması gereken kanun ve yasalar arasında belediye konusu da yer almıştı. Bu durum neticesinde Dersaadet Belediye Kanunu ve Vilayet Belediye Kanunu hazırlanarak 1877 yılında uygulanmaya başlandı.²³

1868 tarihli belediye nizamnamesindeki 14 belediye dairesi bile daha başarılı bir şekilde teşkil edilememişken 1877 Dersaadet Belediye Kanunu'nda İstanbul'daki daire sayısı 20'ye çıkarılmıştı. Bu durum Mebusun Meclisi vekilleri tarafından eleştirildi. Eleştirilere cevap olarak ise Vefik Paşa bu uygulama ile dairelerin himayelerindeki bölgelerin küçültüldüğünü ve belediye başkanı ve memurlarının işlerini kolaylaştırarak dairelerin işlerliklerinin artacağını savunmaktaydı. Dersaadet Belediye Kanunu bu tartışmalara rağmen 1877 yılında yürürlüğe girmişti. Ancak bu tarihte Osmanlı ile Rusya arasında büyük bir savaş vuku bulmaktaydı. Bu savaş sebebiyle Dersaadet Belediye Kanunu önceliğini yitirmişti.²⁴

1877 tarihinde yayımlanan Dersaadet Belediye Kanunu'ndan sonra 1880 yılına gelindiğinde yeni bir düzenleme yapıldı ve yayımlanan irade ile İstanbul belediyelerinin yirmi dairesi, on daireye indirildi. Bu düzenleme 1908 yılına kadar varlığını sürdürdü. 1908 yılında İttihat ve Terakki'nin iktidara gelmesiyle başlayan yenilikler şehremanetinde de etkisini gösterdi. 1877 Dersaadet Belediye Kanunu tekrar yürürlüğe girerek İstanbul'daki belediye daire sayısı ondan tekrar yirmiyeye çıkarıldı. Ayrıca belediye başkanının seçimle göreve gelmesi kararlaştırıldı. Şehremaneti düzenlemeleri devam etti ve 1910 yılına gelindiğinde daire sayısı on bire, 1912 yılında ise şehremaneti adı altında tek belediye dairesine dönüştü.²⁵

²² Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 557-558.

²³ Tarkan Oktay, *Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011, s. 45-46.

²⁴ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2020, s. 168-169.

²⁵ Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 595-597.

1.1.4. Taşrada Modern Belediye Teşkilatı

Osmanlı'da taşrada modern belediyeçilik anlayışının temeli 1864 Vilayet Nizamnamesi ile atılmıştı. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi her yönüyle vilayet örgütünün temelini oluşturmuş ise de nizamnamenin 4. maddesindeki her kaza köylere bölünmüş olup, her köy birer belediye idaresinde olacaktır ifadesi ile de belediye konusuna da değinmişti. 1864 Vilayet Nizamnamesi köyleri belediye olarak kabul ederken vilayeti oluşturan kaza, sancak ve vilayet merkezlerinde belediye hakkında bilgi vermemektedir. Ayrıca belediyelerin işleyişi, teşkilatı ve sorumlulukları hakkında bilgi bulunmamaktadır.²⁶ Bu konudaki düzenleme ise üç yıl sonra yayımlanan 1867 tarihli iki talimatname ile yapılmıştı.

Bu talimatnamelerden ilki şehir ve kasabalarda kurulacak olan belediye meclisleri hakkında idi. Söz konusu talimatname taşradaki belediye meclislerini oluşturacak olan aza sayısı, mecliste bulunan kâtip, sandık emini ve mühendis gibi diğer memurlardan, meclisin görevleri, meclis toplantılarının nasıl yapılacağı, belediye başkanı ve azaların nasıl göreve geleceği hakkında bilgi vermekteydi. İkinci talimatnamede ise belediye meclisinin yapması gereken işleri ve bu işleri nasıl yapacağı konusu genel olarak belirtilmişti.²⁷

1867 yılında çıkan bu talimatnamelerin üzerine çok geçmeden 1871 yılında çıkan Vilayet Nizamnamesi ile taşradaki belediyeler üzerine tekrar bir düzenleme yapılmıştı. Nizamnamenin 111. maddesinden 129. maddesine kadar olan kısmı içeren 7. bölüm vilayetlerdeki belediye teşkilatlarıyla ilgilidir. 1871 Vilayet Nizamnamesindeki belediye kısmı 1867 tarihli talimatnamelerine göre daha kapsamlı bir teşkilat sunmaktaydı. Gerek belediye meclis seçimleri gerek meclis başkanı tayini ve belediyenin yapacağı işler detaylandırılmıştı. 1867 talimatnamelerinde belediye meclisi üyelerinden olan zaptiye ve teftiş memurlarının bu nizamnamede adı geçmezken yeni bir belediye memuriyeti olarak hademe adı geçmekteydi. Yine bu nizamname ile belediyenin gelir gider raporları vilayet meclisinin yanı sıra Dâhiliye Nezaretine de

²⁶*Düstur, Tertib I*, Matbaa-i Amire, C. 1, İstanbul 1289, s. 608-624; Mehmet Seyitdanlıoğlu, “Yerel Yönetim Metinleri (III) Tuna Vilâyeti Nizâmnamesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 5, S. 2, Mart 1996, s. 70; Erkan Tural, “Bir Belge 1861 Hersek İsyanı, 1863 Eyalet Teftişleri ve 1864 Vilayet Nizamnâmesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 13, S. 2, Nisan 2004, s. 110-120.

²⁷*Düstur, Tertib I*, C. 2, s. 491-497; Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeçiliğin Doğuşu Yerel Yönetim Metinleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 201-207; Mehmet Seyitdanlıoğlu, “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (XV) Dâ’ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T’alimât”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 7, S. 4, Ekim 1998, s. 135-139.

gönderilecekti. Bu durum belediye teşkilatını artık sadece vilayet yönetimi tarafın değil Babıali tarafından da denetlendiğini göstermektedir. 1871 nizamnamesi her yönüyle 1867 talimatnamelerindeki belediye teşkilatını tamamlayan bir nitelik taşımaktadır.²⁸ Taşradaki belediyecilik her ne kadar 1867 talimatnameleri ile başlamış, 1871 Vilayet Nizamnamesi ile de teşkilat yapısı iyileştirilmiş olsa da vilayetteki belediye konusundaki en büyük düzenleme 1877 yılında Vilayet Belediye Kanunu ile olmuştur.

1877 yılında çıkan Vilayet Belediye Kanunu ile her yönüyle taşra belediye teşkilatında kapsamlı bir düzenleme yapılmıştı. Belediye meclisinin yapısı, seçimler, toplantıların nasıl yapılacağı, azaların istifası ve azalık görevlerine son verilmesi, görev süreleri ve meclisin görevleri gibi konular netlik kazanmıştı. Yine belediyede çalışan memurların sorumlulukları ve yapacağı görevler belirlenmişti.²⁹

Vilayet Belediye Kanunu çıktıktan sonra on yılını tamamlamadan kanunda birtakım düzenlemeler yapılmaya başlandı. Bunlardan ilki 11.11.1886 tarihinde belediye daireleri sınırlarında bulunan nahiye ve köylerdeki belediye vergileri bağlı oldukları merkezde bulunan belediyeye ait olduğunu bildirmekteydi. Bir başka düzenlemede 15.09.1890 tarihinde belediye memurları ve belediye de hizmet edenlerden unvanı ne olursa olsun belediyeye ait malları zimmetine devredenler veya başka birinin zimmetine devredilmesine göz yumanların Ceza Kanununa göre cezalandırılacağını söylemekteydi. Bir diğer düzenleme ise 11.05.1914 tarihinde yapılmıştı.³⁰

1.2. Osmanlı’da Belediye Teşkilatının Kurumsal Yapısı

Bu bölümde Osmanlı’daki belediye teşkilatının kurumsal yapısı incelenirken genel olarak belediye konusunda en kapsamlı ve Cumhuriyet’e kadar pek fazla değişime uğramayan 1877 yılında çıkan Vilayet Belediye Kanunu ile Dersaadet Belediye Kanunun da belirtilen hükümler çerçevesinde incelenmiştir.

²⁸BOA, A.DVN.MLK. No: 9/12, H.29.10.1287 (M.22.01.1871); *Düstür, Tertib I*, C. 1, s. 648-652; Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, s. 69-99; Mehmet Seyitdanlıoğlu, “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (VII) 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 5, S. 6, Kasım 1996, s. 97-99.

²⁹ *Düstür, Tertib I*, C. 4, s. 538-553; Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye (MUB)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, C. 4, İstanbul 1995, s. 1678-1671; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 582- 593.

³⁰ Ergin, *MUB*, C. 4, s. 1671-1672.

1.2.1. Belediye Meclisi

Belediyelerin temel taşlarından olan belediye meclisleri taşrada ve merkezde gerek aza sayısı gerekse meclis üyeleri bakımından farklılıklar göstermekteydi. Taşra belediyelerinin meclisleri, meclis başkanı, en az altı en fazla on iki aza, mühendis, tabip ve baytardan oluşmaktaydı. Merkez belediyeleri ise meclis başkanı, en az sekiz, en fazla on iki aza, muhasebeci, başkâtip, fen işleri memuru, emlak, nüfus ve kontrat kalemi, veznedar ve gerektiği kadar kâtip, müfettiş ile çavuşlardan oluşmaktaydı. Bunun dışında merkezde ayrıca Şehremaneti Meclisi vardı. Taşrada azalar meclisin teşkil edildiği yerin nüfus ve büyüklüğü göz önünde bulundurularak dört sene görev yaparlarken, merkez belediyelerdeki azalar iki yıl görev yapmaktaydı. Taşra belediye meclisleri olağanüstü durumların haricinde haftada iki defa toplanmaktaydı. Meclis toplantılarında azaların yarısından bir fazla olmadıkça müzakere yapıp karar verilmezdi. Karar alınırken yapılan oylamada oylar eşit çıkarsa kararı başkanın oyu belirlemekteydi. İki aza talep ederse oylama gizli yapılırdı. Merkez belediyelerinde taşradan farklı olarak sadece meclis toplantıları haftada bir defa yapılırdı.³¹

1.2.2. Belediye Meclisi Başkanı, Azaları ve Diğer Memurların Görevleri

Meclis başkanlarının öncelikli görevleri arasında meclis toplantılarına katılmak ve gerekli durumlarda mevcut toplantılara ek olarak meclis toplantısı yapmaktı. Ayrıca belediyede çalışacak olan memurların ve işçilerin belediye meclisinin onayından sonra atamasını yapmak, belediye ile ilgili duyuruları yayınlamak, belediyenin yıllık mali durumunu rapor haline getirerek meclise sunmak ve belediyenin vergilerini toplamaktı. Vilayet belediyelerinde başkanların görevleri merkezden farklı olarak ilkin belediyeye alınacak memurların atamasını başkan yapmazdı, ikinci olarak ise belediyenin mali raporunu sene sonunda vilayet gazetesinde yayınlamaktı. Bunların dışında merkez ve taşra belediye başkanlarının sorumlulukları büyük ölçüde aynıydı.

Meclis azalarının görevleri ise merkez ve taşrada da aynıdır. Azaların öncelikli görevi meclis toplantılarına katılmaktır. Meclis toplantılarında yapılan müzakerelerin

³¹BOA, A.DVN.MKL., No:14/16, H. 19.12.1293 (M. 05.01.1877); *Düstur, Tertib I*, C. 4, s. 520-553; Ergin, MUB, C. 4, s. 1624-1639, 1678-1671; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 568- 593.

neticesinde oy kullanmak ve karar vermektir. Belediyelerde çalışan diğer memurların görev ve sorumlulukları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.1 Belediye Meclisi'nin Himayesindeki Memuriyetlerin Görevleri³²

Vilayet Belediyeleri	Kâtip	Belediye meclisi ve mali kayıtları tutmak ve korumak.
	Sandık Emni	Belediyenin gelirlerini ve giderlerini, sandıktaki para miktarının kayıtlarını tutmak ve her akşam belediye başkanına sunmaktır.
	Mühendis	Yolların, binaların ve belediyenin bütün imar işlerini yürütmek ve şehir haritalarını çizmek.
	Emlak ve Nüfus Kalemi	Her emlakın numarasını, sokağını, cinsini, değeri ile sahibini yazmak ve şehrin nüfusunu kaydetmek.
	Konturato Memuru	Belediye içinde icar kontratlarını uygun bir şekilde icra ve kaydını tutmak
	Müfettiş	Belediye çavuşlarının amiridir.
	Belediye Çavuşları	Belediye başkanı tarafından verilen görevleri yerine getirmek, dairenin asayiş ve meclisin kararlarını yürütmeye yardım etmektir.
Merkez Belediyeleri	Başkâtip	Belediye meclisinin yazılarını tutmak, evraklarını muhafaza etmektir.
	Muhasebeci	Belediyenin aylık ve yıllık gelir gider kaydını tutmak.
	Mühendis	Yol ve bina gibi inşaat işlerini yapmak, belediyece hazırlanan harita ile resimleri muhafaza etmek.
	Emlak, Nüfus ve Kontrat Kalemi	Belediye sınırlarındaki her türlü emlakın sokak, numara ve değeri ile kaydını tutmak, şehrin nüfusunun kaydını tutmak, icar kontratlarını uygun bir şekilde icra ve kaydını tutmak.
	Müfettiş	Belediye çavuşlarının amiridir.
	Belediye Çavuşları	Belediye başkanı tarafından verilen görevleri yerine getirmek, dairenin asayiş ve meclisin kararlarını yürütmeye yardım etmektir.

1.2.3. Belediyenin Topladığı Vergiler

Şehremaneti İhtisab Nezaretinin sorumluluklarını devralmasıyla birlikte İhtisab Nezaretinin topladığı vergileri devralmıştı. Bu vergiler Osmanlı modern belediyesinin ilk gelir kaynağı olmuştu. Ancak şehremaneti bu vergilerin hepsini toplayamamaktaydı. Zira 1856 senesinde Şehremini Hacı Hüsam Efendi şehremanetinin topladığı vergilerin tezkere, dükkan ve bazı evrak vergileri olduğunu ifade etmişti.³³ 07.06.1858 tarihine gelindiğinde Beyoğlu ve Galata Belediyesi Umumi Nizamnamesi çıkmıştı. Söz konusu nizamnamede belediye vergisi ile ilgili konulara da değinilmişti. Özellikle 60. ve 66. maddelerinde belediyenin topladığı emlak ile dükkan vergileri ile yapılan bağışların yol

³² BOA, A.DVN.MKL., No: 14/16, H. 19.12.1293 (M. 05.01.1877); *Düstur, Tertib I*, C. 4, s. 520-553; Ergin, MUB, C. 4, s. 1624-1639, 1678-1671; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 568- 593.

³³ Ergin, MUB, C. 3, s. 1536.

ve lağım inşasında kullanılacağı belirtilmişti.³⁴ 11.03.1915 tarihinde belediyenin topladığı vergiler üzerine yapılan en kapsamlı çalışma olan Rüsûm-ı Belediye Kanunu çıktı. Bu kanun ve diğer nizamnamelere göre belediyenin topladığı vergiler;

Tablo 1.2 Belediyelerin Topladığı Vergiler

Vergi İsmi			Alınan Miktar
Taşınmaz Mallardan Alınan Vergi ³⁵	Yeni Yapılan Binalardan Zemin Kat Dahil Her Kattan Alınan Vergiler	Yapının toplam metrekaresi 100 arşından ³⁶ az olursa	20 para
		Yapının toplam metrekaresi 100 arşından fazla olursa	40 para
		Yapını toplam metrekaresi 40 arşından az olursa	20 kuruş
		Hane hamamlarının inşasında her arşın karesinden	10 kuruş
		Halkın kullandığı yola bakan bina cephelerinde balkon gibi çıkıntılarda 2 arşın geçilmeze vergi alınmaz, ancak geçilirse her arşında	25 kuruş
		Dükkanlarda tüm yüzey arşını için	2 kuruş
		Hamamın iç kısmı her arşın karesinden	5 kuruş
		Çarşı hamamının dış kısmı ve müştemilatın her arşın karesinden	40 para
		Han inşaatlarından tamamından her arşın için	100 para
		Arsa duvarlarının uzunluğunun her arşınında	20 para
		Alkollü içecek fabrikalarının her kazan için	1000 kuruş
	Bina Tamiratından Alınan Vergiler		
	Normal Tamirat		
	Kafes Şeklinde Tamirattan	Bir binanın genel veya katlarından biri kafes şeklinde tamir edilirse binanın veya katın yeniden inşasında alınan verginin yarısı alınır.	
	Normal Tamirat	Zemini 50 arşına kadar olan hanelerden	5 kuruş
		Zemini 50 arşından 100 arşına kadar olan hanelerden	10 kuruş
		Zemini 100 arşından fazla olan hanelerden	30 kuruş

³⁴ BOA, *İ.DUİT*, No: 57/1, H. 24.10.1274 (M. 07.06.1858); *Düster Tertib 1*, C. 2, s. 464-477; Ergin, MUB, C. 4, s. 1610-1611; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 546-554; Özgül, Kartal, *Osmanlıda Yerel Yönetimlerin Gelişimi*, s. 246-259; Mehmet Seyitdanlioğlu, “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri I”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 4, S. 6, Kasım 1995, s. 88-102.

³⁵ Binaların inşa ve tamirinden toplanan bu vergiler, İstanbul’da %25’i taşrada ise %10’u belediyeye verilir. Taşradaki bu %10 kısmı belediye sınırları içerisinde yaşayanların ortak kararı ve belediye meclisinin de onaylamasıyla %25’e kadar çıkarılabilmektedir.

³⁶ Bir ölçü birimi olan arşın yaklaşık 68 cm uzunluğundadır. Bir kol boyu, büyük bir adım genişliği olarak da ifade edilir.

			Zemini 100 arşından fazla ve müstemilatı olan hanelerden	40 kuruş	
			Zemini 30 arşına kadar olan dükkanlardan	15 kuruş	
			Zemini 30 arşından fazla olan dükkanlardan	30 kuruş	
			Hamamların iç kısmında yapılan tamiratta her zirâ ³⁷ için	1 kuruş	
			Çarşı hamamı camekanı, amele odaları ile çamaşırlık gibi yerlerin tamiri için	30 kuruş	
			Hanlarda her bir odanın veya mağazanın tamiri için zemin 30 arşına kadar olan yerlerde	15 kuruş	
			Hanlarda her bir odanın veya mağazanın tamiri için zemin 30 arşından fazla olan yerlerde	30 kuruş	
			Bina yüzeyleri zemini de dahil 100 arşına kadar her arşın için	1 kuruş	
			Bina yüzeyleri zemini de dahil 100 arşından fazla her arşın için	4 kuruş	
			Dükkanların yüzeylerinin her arşını için	8 kuruş	
			Hamam ve hanların her arşını için	10 kuruş	
			Koruma duvarlarının her arşını için	1 kuruş	
			Bostan veya arsalarındaki duvarların tamiri için	10 kuruş	
			Aydınlatma Vergisi ³⁸	Hane	5 000 kuruştan 40 000 kuruşa kadar değeri olan
40 000 kuruştan 80 000 kuruşa kadar değeri olan	5 kuruş				
80 000 kuruştan fazla değeri olan hanelerden	10 kuruş				
Dükkan	15 000 kuruşa kadar değeri olan	2,5 kuruş			
	15 000 kuruştan 30 000 kuruşa kadar değeri olan	5 kuruş			
	30 000 kuruştan fazla değeri olan dükkanlardan	10 kuruş			
Pul Vergisi	İskeleyle gemi ile gelen odun, saman ve kömür gibi mallardan		400 para		
	İskeleyle mavnâ ile gelen odun, saman ve kömür gibi mallardan		200 para		
	İskeleyle sandal veya kayık ile gelen odun, saman ve kömür gibi mallardan		100 para		
	Şehir dışından gelen her manda arabalarından		80 para		
	Şehir dışından gelen her öküz ile çift atlı arabalardan		60 para		
	Şehir dışından gelen her deve ile tek atlı arabalardan		40 para		
	Şehir dışından gelen hayvanların çektiği her arabadan		20 para		
	Şehir dışından sürü ile gelen gaz gibi hayvanların her birinden		1 para		
Zebhiye Vergisi ³⁹		Asıl vergi		Ek vergi	
		para	kuruş	para	kuruş
	Manda		15		
	Deve		15		
	Sığır		9		
	Dana		9		
	Ağnam		2		1
	Keçi ve koyundan		3		

³⁷ Bir ölçü birimidir. Yaklaşık 75 cm'dir.

³⁸ Sokakları aydınlatmak için toplanan bu vergi, İstanbul'da %25'i taşrada ise %10'u belediyeye verilir. Taşradaki bu %10 kısmı belediye sınırları içerisinde yaşayanların ortak kararı ve belediye meclisinin de onaylamasıyla %25'e kadar çıkarılabilmektedir.

³⁹ Tablodaki bu başlık 1882 yılında düzenlenen zebhiye vergisine göre hazırlanmıştır. 1915 sesinde hazırlanan Rüşûm-ı Belediye Kanunu ile koyun, keçi, kuzu, oğlak, dana, sığır, deve ve mandadan alınan vergi miktarları değişmişti. Değişen veriler tabloya eklenmiş, değişmeyen vergiler ise 1882 yılındaki fiyatlar yazılmıştır. Ayrıca Rüşûm-ı Belediye Kanunu ile vilayetlerde bu verginin yarısı belediyelere verilecekti. Umumi meclis isterse belediyeye ayrılan miktarı 3/1 oranına kadar düşürebilirdi.

	Kuzu ve oğlak		1,5		
	Canavar	20	7	20	7
Kantar Vergisi⁴⁰	Yağ, sebze, peynir, tütün, kahve vb.	1 kıyyeden ⁴¹ 6 kıyye 100 dirhemine ⁴²			5 para
		Tam 12,5 kıyyeden			10 para
		Tam 18 kıyye 300 dirheminden			15 para
		Tam 25 kıyyeden			25 para
		Her 6 kıyye 10 dirhem arttıkça zam yapılacaktır			5 para
	Odun Kömür vb.	50 kıyyeye kadar			5 para
		50 kıyyeden 100 kıyyeye kadar			10 para
		Her 50 kıyye arttıkça zam yapılacaktır			5 para
	Zaruri ihtiyaç olan erzak ile kuru gıdadan	1 kıyyeden 10 kıyyeye kadar			5 para
		10 kıyyeden 20 kıyyeye kadar			10 para
		20 kıyyeden 30 kıyyeye kadar			15 para
		Her 10 kıyye arttıkça zam yapılacaktır			5 para
Pazar Vergisi⁴⁴	Pazar Yerinde Sergiden Alınan Para	Sebzevat			140 para
		Çukacı			100 para
		Kasap, bahçıvan, fidancı, çiçekçi			80 para
		Astarıcı, abacı, meyve, kavun ve karpuz satandan, haffat, soğancı, yelkenci, şerbetçi, muhallebici, kebabçı, basmacı, yazmacı, şekerçi			60 para
		Sabuncu			50 para
		Ağırlık ölçüleri, hububat ölçüleri ve uzunluk ölçülerinden bir defaya mahsus her bir parçasından vergi alınır. ⁴³			2 kuruş
		Ağırlık ölçüleri, hububat ölçüleri ve uzunluk ölçülerinden senelik muayene resmi alınır.			20 para
		Tohumcu, bakırcı, kuşakçı, çorapçı, zahireci, yorgancı, kuruyemiş ve manavdan			40 para
		Kunduracı, ipekçi			30 para
		Pastırmacı, çömlekçi, arzuhalci, tuzcu, gömlekçi			20 para
Tanzifat Vergisi⁴⁵	Dükkan	5 000 kuruşa kadar değeri olan			1 kuruş
		5 000 kuruştan 10 000 kuruşa kadar değeri olan			2 kuruş
		10 000 kuruştan 15 000 kuruşa kadar değeri olan			3 kuruş
		15 000 kuruştan 20 000 kuruşa kadar değeri olan			4 kuruş
		20 000 kuruştan 50 000 kuruşa kadar değeri olan ve daha fazla değere sahip olan			5 kuruş
	Hane	5 000 kuruştan 20 000 kuruşa kadar değeri olan			1 kuruş
		20 000 kuruştan 50 000 kuruşa kadar değeri olan			20 para 2 kuruş
		50 000 kuruştan 100 000 kuruşa kadar değeri olan			5 kuruş

⁴⁰ 1882 yılında düzenlenen miktarlar tabloya yazılmıştır. 1915 Rüşûm-ı Belediye Kanunu ile kantar resmide düzenlenmiştir. Yeni düzenlemelerde bu tabloya kantar vergisi başlığı altında yazılmıştır.

⁴¹ Diğer adı okka olan bu ağırlık ölçüsü tahmini 1 282 gr ağırlığındadır.

⁴² Dirhem okkanın 400/1 olan ağırlık ölçüsüdür. 3,25 gr ağırlığındadır.

⁴³ 1915 Rüşûm-ı Belediye Kanunu'na göre kantar resmi.

⁴⁴ 1915 Rüşûm-ı Belediye Kanunu ile pazarcılar kullandıkları alanların her arşın karesine ve durduğu süreye bağlı olarak vergi verecekti. Bu vergiyi de belediye belirleyecektir.

⁴⁵ Sokakları temizlemek için toplanan bu vergi, İstanbul'da %25'i taşrada ise %10'u belediyeye verilir. Taşradaki bu %10 kısmı belediye sınırları içerisinde yaşayanların ortak kararı ve belediye meclisinin de onaylamasıyla %25'e kadar çıkarılabilmektedir

		100 000 kuruştan 150 000 kuruşa kadar değeri olan	10 kuruş
		150 000 kuruştan fazla değere sahip olan	15 kuruş
Taşınabilen Mallardan Alınan Vergiler	Müzayede ile satılan her eşyadan ve taşınabilen her şeyden		%2,5 ⁴⁶
	Petrolde kilo başına		5 para
	İspirtoda kilo başına		40 para
	Benzin ve diğer yanıcı sıvılarda kilo başına		10 para
	Yanıcı maddelerin belediye depolarına konulan petrolün her sandığından ve diğer yanıcı maddelerin her 25 kilosunda aylık vergi alınır.		5 para
	Ziraat dışından kullanılan motor ile buhar kazanlardan ruhsat vergisi alınır	5 beygire kadar olandan	2 lira
		10 beygire kadar olandan	5 lira
		10 beygirden fazla olandan	10 lira
	Sığır cinsinden olan hayvanların alım satım işlemlerinden satıcıya ait olmak üzere yüzdelik vergi alınır.		%2,5
	Arabalar ile Otomobillerden Alınan Vergiler⁴⁷	Çift hayvanlı kira arabalarından aylık	20 kuruş
		Tek hayvanlı kira arabalarından aylık	12 kuruş
		Manda ve öküz kira arabalarından aylık	8 kuruş
		Yük ve binek kira hayvanlarından aylık	5 kuruş
		Eşeklerden aylık	100 para
		Motoru 12 beygire kadar olan otomobillerden aylık	50 kuruş
		Motoru 12 beygirden 20 beygire kadar olan otomobillerden	100 kuruş
		Kamyonlar ile 20 beygirden fazla olan otomobillerden aylık	150 kuruş
		Motosikletlerden aylık	10 kuruş
		Bisikletlerden aylık	5 kuruş
	Av için veya başka sebeplerden ötürü köpek besleyenler yıllık her köpek için ⁴⁸		25 kuruş
	Camekan, kapı kenarları, asılan levhalardan ve reklamlardan belediye meclisi tarafından belirlenen vergi alınır. ⁴⁹		

1.2.4. Belediye Seçimleri

Osmanlı'da belediye sınırları içerisinde senelik taşrada 50 kuruş merkezde 100 kuruş vergi veren, 25 yaşının doldurmuş, cinayet suçuyla mahkum olmamış her Osmanlı vatandaşı belediye meclis seçimlerinde oy kullanabilmekteydi. Meclise aza olarak seçilebilmek için öncelikle belediye sınırları içinde ikamet eden, senelik taşrada 100 kuruş merkezde 250 kuruş vergi veren, 30 yaşını doldurmuş, Türkçe bilen, hiç

⁴⁶ Taşrada bu miktarı belediyede yaşayanlar belirler.

⁴⁷ Ziraatta kullanılan hayvanlar ile arabalar için bu vergiler ödenmez. Bu vergilerin aylık veya 3 aylık, 6 aylık ile yıllık olarak tahsil edileceğini belediyeler belirleyecektir.

⁴⁸ Taşrada bu vergi bölgelere göre belediyelerde yaşayan halk tarafından belirlenir.

⁴⁹ *Düstur Tertib 1*, C. 2, s. 515-520; *Düstur Tertib 2*, Matbaa-i Amire, C. 7, İstanbul 1336, s. 466-474; Ergin, MUB, C. 4, s. 1685-1689, 1700-1731, 1988-1994, 2011; Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu*, s. 159-166, 193-199; Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (IX) Rüşûm-ı Belediye Kanunu", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 6, S. 2, Nisan 1997, s. 106-111; Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (XIV) Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rüşûmât Nizâm-nâmesidir", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 7, S. 3, Temmuz 1998, s. 130-135.

kimsenin hizmetinde çalışmayan, kanunları bilen, yabancı devlet imtiyazında olmayan bir senelik cinayet ve benzer suçla mahkum olmamış, belediye ait inşaat gibi çalışmalarda müteahhitlik yapmayan Osmanlı vatandaşı olan aza adayı olabilirdi.⁵⁰ Seçim dönemleri o yılki Rumi Takvime göre kânunuevvel ayında ilan edilir ve şubat ayında da yapılırdı. Seçim öncesinde seçim encümeni kurulur ve aza adayları ile oy kullanacak kişilerin isimleri deftere yazılarak ilan edilirdi. Seçim zamanında oy kullanacak kişiler azalardan birinin adını yazarak veya yazılı olan bir pusulayı sandığa atacaktı. Seçim sandığının iki anahtarı vardır. Bu anahtarlardan biri belediye başkanına diğeri de encümenden uygun birine verilmekteydi. Seçimler on gün sürmekteydi. Seçim sonuçları neticesinde aza olanların isimleri şubat ayının 15'inden önce mazbataları ile mahalli hükümet merkezine gönderilir ve idare meclis defterine kayıtları yapılırdı. Meclis azalarından biri görevinden istifa eder veya vefat ederse seçim listesindeki aza olamayan en yüksek oyu almış kişi aza olarak tayin edilirdi.⁵¹

1.2.5. Belediyelerin Görevleri

Belediyelerin görevleri belediye hizmet binalarının inşası, yolların düzenlenmesi ve onarılması, kaldırım ve lağımın yapılması, mevcut olanların ise onarımı, yıkılmaya yüz tutmuş binaların yıkılması, belediyeye ait mülklerin taksim edilerek tasarruf edilmesi, belediye yönetimine açılan davaların savunulması ve gerekli olduğu durumlarda belediye hukuku için karşı davaların açılması, şehrin güzelleştirilmesi, şehrin ışılandırma ve temizlik işlerinin yapılması, belediye ait mülk ve gelirlerin nasıl kullanıldığına dair kayıtların tutulması, şehir haritalarının düzenlenmesi, şehir nüfusu ile doğum ve ölüm kayıtlarının tutulması, iskelelerin onarılması ve düzenlenmesi, iskelede bulunan kayıkların sağlamlığını, taşıdıkları insanların sayıları ve kayıkçıların teftişi, halk için meydanların oluşturulması ve mevcut meydanlar ile parkların düzenlenerek korunması, halkın temel ihtiyaçlarına ulaşmasını kolaylaştırmak, pazar meydanlarının ıslahı, belediye sınırları içerisinde olan yük, kira ve binek arabalarının ücretlerini ve nakliye ücretlerinin düzenlenmesi, araba ve beygirlerin sağlam ve düzenli bir şekilde bulunmaları, belediye hudutları içerisinde olan lokanta, tiyatro, gazino, kahvehane, cambazhane, mahalle ve seyir yerlerinin nizamı, ticarete kullanılan ölçü aletlerinin

⁵⁰ Osmanlı'da kadınların seçme seçilme hakkı olmadığından buradaki hükümler erkekler için geçerlidir.

⁵¹ BOA, A.DVN.MKL., No: 14/16, H. 19.12.1293 (M. 05.01.1877); *Düstur, Tertib I*, C. 4, s. 520-553; Ergin, MUB, C. 4, s. 1624-1639, 1678-1671; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 568- 593.

teftişı, ekmeğin fiyatı, ağırlığı, pişkinliği ve fırın ile fırında çalışanların temizliğinin teftişı, yeni inşa olunacak mezbahana dışında hayvan kesimini yasaklamak, mevcut mezbahanalar ve benzeri iş yerlerinde sağlığa zararlı olan yerlerin kapatılması, uygun mahallelere tuvaletlerin yapılması ve temizlenmesi, dilsiz, yetim ve yardıma muhtaç çocukların terbiyesi ve yetiştirilmesi, fakir ve muhtaç olanların hasta ise tedavi edilmeleri, işi olmayan kişilerin üstü kapalı bir şekilde geçimlerini sağlamalarına yardım etmek, hastane, ıslahhane ve sanayi okullarının inşası, mevcut olanların ise idaresi ve gelirlerinin bu doğrultuda harcanması, yangın tulumbarı, kanca, kova ve balta gibi aletlerin itfaiye teşkilatına tedarik etmek ve bu aletlerin taşınmasına yardım edecek memurların tayin edilmesi, dilencilik yapanlardan çalışabilecek durumda olanlarının istihdamı ve çalışamayacak durumda olan dilencilerin ise geçimini sağlayarak dilenciliği bitirmek, kimsesiz olan kişilerin cenazelerini kaldırmak, oyun yerlerinde ahlaka aykırı olayların oluşmasını engellemek, bütün belediye gelirlerinin tahsilini yapmak ve belediyenin ihtiyaçları doğrultusunda harcamak belediye dairesinin sorumluluklarıydı.⁵²

Yukarıda 1877 Vilayet Belediye Kanunu'na göre taşra belediyelerinin görevleri aktarılmıştır. Buradaki görevler büyük oranda merkez belediyelerin sorumluluklarıyla örtüşmektedir. En göze çarpan farklılık ise itfaiye işleri taşrada belediyeler sorumlu olurken merkezde belediyeler sorumlu değildi. 1877 Dersaadet Belediye Kanunu ve öncesinde çıkan merkez belediyeler ile ilgili nizamnamelerde itfaiye işleri belediyelere ait değildi.⁵³

1.2.6. Belediyeye Bağlı Sağlık Çalışanları

Belediyelere bağlı sağlık personelleri ile ilgili ilk kapsamlı çalışma 12.10.1861 tarihinde çıkan Tabâbet-i Belediye Nizamnamesi ile yapılmıştı. Nizamnamede genel olarak görev yapacak ve görev yapmakta olan doktor, tabip ve cerrah gibi çalışanlarda aranan şartlar ve nasıl çalışmaları gerektiğini belirtmekteydi. Nizamnamede göze çarpan konu ise yeni çalışmaya başlayacak olan doktor, tabip ve cerrahların Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne'den veya yabancı tıp okullarından mezuniyet diploması olması şartı idi. Mevcut çalışanların ise diplomalarını Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne'ye kaydettirmesi

⁵² *Düstur, Tertib I*, C. 4, s. 538-553; Ergin, *MUB*, C. 4, s. 1678-1671; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 582- 593.

⁵³ *BOA, A.DVN.MKL.*, No: 14/16, H. 19.12.1293 (M. 05.01.1877); *Düstur Tertib I*, C. 4, İstanbul 1289, s. 520-538; Ergin, *MUB*, C. 4, s. 1624-1639.

gerekmekteydi.⁵⁴ 21.07.1871 tarihine gelindiğinde İdâre-i Umûmiye-i Tıbbiye Nizamnamesi çıkmıştı. Nizamnameye göre İstanbul'da şehremaneti, vilayetlerde ise valiler tarafından her mahalliye bir memleket tabibi tayin edilecekti. Gerekli durumlarda tabiplere yardım etmek için bir muavin atayabilecekti. Tabip ve muavinlerin maaşları görev yaptıkları bölgedeki belediye tarafından ödenecekti. Tabipler belediye tarafından ilan edilen bölgede haftada iki defa her kim olursa olsun muayene edecek ve bu muayene karşılığında halktan hiçbir ücret talep etmeyecekti.⁵⁵

Tabiplerin yanı sıra salgın ve bulaşıcı hastalıkları önlemek amacıyla aşı memurları da istihdam edilmişti. Aşı memurları ile ilgili çalışma 1907/1908 (R. 1323) yılında Aşı Nizamnamesi ile yapılmıştı. Nizamnameye göre her sancağa bir aşı memuru tayin edilecekti. Tayin olunan aşı memurlarının aylık 400 kuruş maaşını ve aşı için nahiye ile köyleri dolaştığı her saat için 7,5 kuruş görev ücreti belediye tarafından ödenecekti. İstanbul ve taşrada şehir, kasaba, nahiye ve köylerde ortaya çıkan hastalıkları bağlı oldukları belediye başkanına veya müdürüne bildirmek zorundaydılar.

Hayvanların sağlığı içinde 06.01.1876 tarihinde Memâlik-i Şâhâne'de İstihdam Olunacak Mülkiye Baytarları Hakkında Nizamname ile vilayet merkezleri, liva ve kaymakamlıklar ile gerekli olduğu durumlarda müdürlüklere de diploması olan bir baytar bulunacaktı. Baytarlar görev yaptıkları bölgedeki belediye meclisinin azalarından olacak ve maaşları belediye tarafından ödenecekti.⁵⁶

1.2.7. Belediye Hastaneleri ve Eczaneleri

Belediye tarafından inşa edilen hastaneler gureba hastanesi olarak icra ettiği gibi mevcut gureba hastaneleri de belediyelere devredildiği de olmuştu. Bazen de aynı çatı altında hem gureba hastanesi hem de belediye hastanesi adına faaliyet göstermekteydi. Bu sebeple belediye hastaneleri isim olarak gureba ve belediye olarak adlandırılmaktaydı. Bu çerçevede Osmanlı'da ilk belediye hastanesi 1865 senesinde Beyoğlu'nda Altıncı Daire-i Belediye Hastanesi adıyla açılmıştı. Bu hastane 1874

⁵⁴ *Düstur Tertib 1*, C. 2, s. 814-816; Ergin, *MUB*, C. 6, s. 3053-3055; Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Yerel Yönetim Metinleri (VIII) Tabâbet-i Belediye Nizamnamesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 6, S. 1, Ocak 1997, s. 80-83.

⁵⁵ *Düstur Tertib 1*, C. 2, s. 800-803; Ergin, *MUB*, C. 6, s. 3062-3064.

⁵⁶ Ergin, *MUB*, C. 6, s. 3317-3319, 3590-3594.

yılında Tophane'ye taşınmış ve 1909 senesine gelindiğinde de ise Müessesât-ı Hayriye-i Sıhhiye Müdüriyeti'ne devredilmişti.⁵⁷

Belediye eczanelerine gelince 21.07.1871 tarihinde İdâre-i Umûmiye-i Tıbbiye Nizamnamesinin 3. maddesinde İstanbul'da ve vilayetlerde belediye teşkilatının olduğu mahallerde belediye himayesinde olacak şekilde belediye eczanesi ismiyle eczane açılacaktı. Yine aynı nizamnamede belediye eczanelerinde memleket tabibine bağlı bir eczacı olacaktı. Eczanelerin ilaç ve ecza gibi giderleri belediye tarafından karşılanacaktı.⁵⁸

⁵⁷ Nil Sarı, Ahmet Zeki İzgöer, Ramazan Tuğ, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri Işığında II. Abdülhamid Devri'nde Kurulan ve Geliştirilen Hastaneler*, Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti., İstanbul 2014, s. 14.

⁵⁸ *Düstur Tertib 1*, C. 2, s. 800-803; Ergin, *MUB*, C. 6, s. 3062-3064.

İKİNCİ BÖLÜM

SİNOP BELEDİYE TEŞKİLATI

2.1. Belediye Teşkilatının Kurulması

Taşrada belediyelerinin kurulmasına yönelik ilk kapsamlı çalışmalar 1867’de çıkan talimatnameler ile yapılmıştı. Yapılan arşiv araştırmasında bu tarihlerde Sinop Belediyesi’ne dair bir bilgi bulunamamıştır. Sinop Belediyesi ile ilgili söz konusu yıla en yakın bulunabilmiş bilgi 1870/1871 (H. 1287) senesinde hazırlanan Kastamonu Vilayet Salnamesine (KVS) aittir. Adı geçen kaynağa göre Sinop Belediyesi’nin ismi bilinen ilk belediye başkanı Osman Efendi’dir.⁵⁹

Kastamonu vilayeti geneline bakıldığında belediye meclislerinin Sinop’tan daha erken tarihlerde teşkil edildiği görülmektedir. Kastamonu Belediyesi’ne ait ulaşılabilen en erken tarihli belge 28.04.1868 tarihli tahrirattır.⁶⁰ Yine Kastamonu’ya bağlı olan Taşköprü, Tosya kazaları ile Bolu ve Çankırı sancaklarında belediye konusunda ulaşılmış en erken tarihli bilgi 1869/1870 (H. 1286) yılı KVS’ye aittir. Bu dönemde Sinop 8.201 nüfusa, 2.493 haneye, Taşköprü 12.313 nüfusa, 3.455 haneye, Tosya 8.012 nüfusa, 2.616 haneye, Bolu 7.208 nüfusa, 2.790 haneye, Çankırı ise 16.881 nüfusa, 4.788 haneye sahipti. Sinop’un nüfus olarak bu şehirlerden pek de farkı yoktu. Nüfus bakımından Sinop’ta belediyenin kurulmamasını geciktirecek bir sebep görünmemektedir. Ancak vergi olarak en az miktar Sinop’tan toplanmaktaydı.⁶¹

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda Sinop’ta belediye teşkilatının 1870/1871 (H.1287) senesinden önce teşkil edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Zira nüfus olarak daha küçük yerlerde belediye meclis vardı. Ayrıca Sinop sancak statüsünde bulunurken belediye meclisi bulunan Taşköprü ve Tosya kaza statüsünde idi. Sinop’ta bu kazalardan daha önce veya aynı zamanda belediye kurulması kuvvetle muhtemeldir. Sinop’ta belediyenin kuruluş tarihinin Kastamonu’dan daha önce olamayacağını varsayarsak muhtemelen 1868 yılının sonlarına doğru ya da 1869 yılında kurulmuş olması mümkündür. Muhtemelen bir sebepten ötürü Sinop’ta belediye meclisi oluşturulamamıştı. Bu sebeplerden birinin ekonomik olduğu tahmin edilmektedir.

⁵⁹ *Kastamonu Vilayet Salnamesi (KVS)*, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu 1287, s. 81.

⁶⁰ BOA, ŞD., No: 1638/26, H.05.01.1285 (M.28.04.1868). Söz konusu belgenin özet yazısı “*Teşkilî mukarrer olan beledi meclis azalığına ve rıyasetine tayin olunacak zevata dair tahrirat.*” şeklindedir.

⁶¹ KVS, H.1286, s. 38, 41, 49, 55, 105-107.

Birinci bölümde bahsedildiği üzere belediyelerin gelir kaynakları arasında vergiler ciddi yer tutmaktaydı. Bu çerçevede Sinop yukarıda adı geçen sancak ve kazalar arasında en düşük vergi miktarına sahipti. Ayrıca bu dönemde bölgede salgın haline gelen frengi hastalığı konusunda Sinop önemli merkezlerdendi. Liman kenti olması sebebiyle nüfus hareketliliği diğer yerlere göre fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bu sebeple Sinop'ta frengi ile mücadele için ayrılan bütçe de diğer kaza ve sancaklara göre fazla olması muhtemeldir. Bu doğrultuda muhtemelen Sinop Belediyesi için gerekli olan bütçe oluşturulmadığı için belediye meclisi diğer sancak ve kazalara göre birkaç yıl geç oluşturulduğu tahmin edilmektedir.

2.2. Belediye Başkanları

Tablo 2.1 Sinop Belediye Başkanları⁶²

⁶² BOA, ŞD., No: 1645/8, H. 19.11.1298 (M. 13.10.1881); BOA, ŞD., No: 1645/ 11, H. 23.01.1299 (M. 15.12.1881); BOA, ŞD., No: 2448/36, H. 13.08.1299 (M. 30.06.1882); BOA, DH.ŞFR., No: 142/27, R. 27.10.1305 (M. 08.01.1890); BOA, DH.MKT., No: 412/26, H. 23.02.1313 (M. 15.08.1895); BOA, DH.MKT., No: 2097/6, H. 09.04.1316 (M. 27.08.1898); BOA, MF.MKT., No: 452/26, H. 07.02.1317 (M. 17.06.1899); BOA, BEO, No: 2172/162863, H. 27.05.1321 (M. 21.08.1903); BOA, DH.MKT., No: 923/72, H. 06.11.1322 (M. 12.01.1905); BOA, DH.MKT., No: 1290/79, H. 07.08.1326 (M. 04.09.1908); BOA, DH.MTV., No: 49/12, H. 05.11.1330 (M. 16.10.1912); BOA, DH.İ.UMEK., No: 25/42, H. 20.02.1335 (M. 16.12.1916); BOA, ŞD., No: 1698/35, H. 16.11.1335 (M. 03.09.1917); BOA, DH.UMVM, No: 90/27, H. 27.11.1336 (M. 03.09.1918); BOA, DH.UMVM, No: 93/35, H. 09.12.1336 (M. 15.09.1918); BOA, DH.UMVM, No: 155/113, H. 27.12.1336 (M. 03.10.1918); BOA, DH.MKT., No: 1055/63, H. 10.01.1324 (M.06.03.1906); BOA, DH.MUİ., No: 43/19, H. 25.07.1328 (M. 02.08.1910); BOA, ŞD., No: 2951/47, H. 14.09.1309 (M. 12.04.1892); BOA, DH.MKT., No: 318/46, H. 15.06.1312 (M. 14.12.1894); BOA, DH.MUİ., No: 75/73, H. 19.07.1328 (M. 27.07.1910); BOA, ŞD., No: 1656/5, H. 23.11.1310 (M. 08.06.1893); BOA, Y.EE., No: 69/21, H. 18.12.1293 (M. 04.01.1877); KVS, H.1287, s. 81; KVS, H.1288, s. 84; KVS, H.1289, s. 91; KVS, H.1290, s. 91; KVS, H.1291, s. 116; KVS, H.1292, s. 127; KVS, H.1293, s. 111; KVS, H.1294, s. 120; KVS, H.1296, s. 70; KVS, H.1297, s. 162; KVS, H.1298, s. 175; KVS, H.1299, s. 190; KVS, H.1306, s. 475; KVS, H.1310, s. 437; KVS, H.1311, s. 309; KVS, H.1312, s. 309; KVS, H.1314, s. 235-236; KVS, H.1317, s. 257; KVS, H.1321, s. 280; Ercan Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, Şimal Ajans-Matbaacılık-Dijital Baskı Hizmetleri, Sinop 2012, s. 88, 93, 98-100, 102, 105-106; İsmail Ulus, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 199; Orhan Okur, *H. 1286 – H. 1299 (M.1869 – M. 1882) Yılları Arasında Kastamonu Vilayet Salnâmeleride Sinop Sancağı'nın Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Sinop 2019, s. 24, 36, 52, 67, 83-84, 101, 119, 136, 151, 164, 178, 197, 218-219. İsmail Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale 2004, s. 37-38, 74; Ekin Topcuoğlu, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop Sancağı*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya 2021, s. 42-43; Alpay Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop (1923-1950)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2010, s. 37, 58; Nurettin Peker, *İstiklâl Savaşı Resim ve Vesikalarla İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı*, Gün Basımevi, İstanbul 1955, s. 55-58, 93; Zeynep İnce, *Sinop Sancağı Mutasarrıfları (1839-1924)*, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Sinop 2022, s. 83; Rıza Nur, *Hayat ve Hatıram*, Altındağ Yayınevi, C. 1, İstanbul 1967, s. 249; Erhan Alpaslan – Mehmet Bilmen, *Sinop Livası Meclisi-i Umumi Kararları (Zabıt Ceridesi)(8 Kânun-ı Evvel 1337-8aralık 1921)*, Hiperyayın, İstanbul 2022, s. 41, 112; İsmail Efe, *Sinop Tarihi Türk Hakimiyetine Girişinden Cumhuriyetin İlanına 1214-1923*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2018, s. 129-131, 133-134, 190, 192, 195, 208-210; H. Hilmi Uluğ, "İstiklâl Savaşında Sinop", *Vakit*, (04.09.1952), s. 3, 5; "Tayin", *KVG*, H.01.11.1312,

Miladi Tarih	Hicri Tarih	Belediye Başkanları
1870-1871	1287	Osman Efendi
1871-1872	1288	Abdülkerim Efendi
1872-1873	1289	Osman Nuri Efendi
1873-1874	1290	Seyid Muhammed Efendi
1874-1875	1291	Veli Ağa
1875-1876	1292	Osman Nuri Efendi
1875-1876	1292	Hüseyin Efendi
1876-1877	1293	Hüseyin Efendi
1877-1878	1294	Hüseyin Efendi
1878	1295	
1878-1879	1296	Ahmed Fuad Efendi
1879-1880	1297	Ahmed Fuad Efendi
1880-1881	1298	Mustafa Galib Efendi
1881-1882	1299	Mustafa Galib Efendi
1881-1882	1299	Asım Efendi
1882-1883	1300	Asım Efendi
1883-1884	1301	
1884-1885	1302	
1885-1886	1303	
1886-1887	1304	
1887-1888	1305	
1888-1889	1306	Hacı İzzet Efendi
1889-1890	1307	Ahmed Efendi
1889-1890	1307	İzzet Efendi
1890-1891	1308	İzzet Efendi
1891-1892	1309	İzzet Efendi
1892-1893	1310	Raşit Ağazâde İzzet Efendi
1892-1893	1310	Osman Nuri Efendi
1893-1894	1311	Osman Nuri Efendi
1894-1895	1312	Osman Nuri Efendi
1894-1895	1312	Asım Efendi
1894-1895	1312	Sürmeneli Hasan Efendi
1894-1895	1312	Hüseyin Ağa ⁶³
1895-1896	1313	Ömer Ağazâde Mehmed Tufan

(M.29.04.1895), No: 1086, s. 1; “Tayin”, KVG, H.04.11.1312, (M.29.04.1895), No: 1085, s. 1; “Sinop’tan Matbaa Namına Gönderilen Varakadır”, KVG, H.28.07.1300, (M.04.06.1883), No: 489, s. 1-2; “Sinop Muhabirimizden Mektup Mahsus”, KVG, H.18.11.1309, (M.13.06.1892), No: 946, s. 2; KVG, H.10.09.1323, (M.08.11.1905), No: 1612, s.2. “Sirkat Tezahürü”, KVG, H.27.04.1309, (M. 02.12.1891), No: 915, s. 2; “İtham”, KVG, H.1309, (M.22.12.1891), No: 918, s.1. Bulunan belediye başkanları fotoğrafları Bkz. Ek-1.

⁶³ 1894/1895 (H. 1312) yılında aynı anda dört belediye başkanı bulunmaktadır. Bu başkanlardan Asım Efendi KVG’ne göre söz konusu yılda göreve tayin edilmişti. Yine KVG’ne göre Asım Efendi’nin tayin edilmesinden birkaç ay sonra yerine vekâleten Sürmeneli Hasan Efendi getirilmişti. Bu bilgi ışında 1894/1895 (H. 1312) yılında Osman Nuri Efendi’nin görevi bitmiş veya azledilmişti. Bir sebepten ötürü seçim yapılmadı veya farklı bir durumdan dolayı Asım Efendi belediye başkanı olarak tayin edildi. Sonrasında Asım Efendi’nin yerine vekâleten Sürmeneli Hasan Efendi getirildi. Osman Nuri Efendi sonrasında sebebi bulunamamış bu atamaların bitmesiyle seçim zamanının da gelmesiyle Hüseyin Ağa belediye başkanı olarak seçildiği tahmin edilmektedir.

1896-1897	1314	Hacı Hasan Efendi
1897-1898	1315	
1898-1899	1316	Hacı Hasan Efendi
1899-1900	1317	Hacı Hasan Efendi
1900-1901	1318	
1901-1902	1319	
1902-1903	1320	
1903-1904	1321	Hacı Hasan Efendi
1903-1904	1321	İzzet Efendi
1904-1905	1322	İzzet Efendi
1905-1906	1323	Sürmenelizâde Hüseyin Efendi
1906-1907	1324	Sürmenelizâde Hüseyin Efendi
1907-1908	1325	Hacı Hasanzâde Hüseyin Ramiz Efendi
1907-1908	1325	İzzet Efendi
1908-1909	1326	İzzet Efendi
1908-1909	1326	Rasim Bey
1909-1910	1327	
1910-1911	1328	Hacı Ahmedzâde
1911	1329	
1911-1912	1330	Rasim Bey
1912-1913	1331	
1913-1914	1332	
1914-1915	1333	
1915-1916	1334	Rüşdü Bey
1916-1917	1335	Rüşdü Bey
1916-1917	1335	Vehbi Bey
1917-1918	1336	Rüşdü Bey
1918-1919	1337	Rasim Bey
1919-1920	1338	Rasim Bey
1920-1921	1339	Berber Müftüzâde Osman Efendi
1921-1922	1340	Berber Müftüzâde Osman Efendi
1922-1923	1341	Berber Müftüzâde Osman Efendi
1923-1924	1342	Berber Müftüzâde Osman Efendi
1923-1924	1342	Hacı Kadimzâde Remzi Efendi

2.2.1. Osman Efendi

Sinop'un ismi bilinen ilk belediye başkanı Osman Efendi hakkında Osmanlı arşivlerinde bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kendisi hakkında sadece belediye başkanlığının yanı sıra Livâ-i Komisyon Şirketi azalığı görevi de yaptığı bilinmektedir.⁶⁴

⁶⁴ KVS, H.1287, s. 81; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnameleri*, s. 24.

2.2.2. Hüseyin Efendi

Hüseyin Efendi'nin belediye başkanlığı yaptığı esnada ülkede köklü değişimler yaşanmaktaydı. Bu değişimlerden biri de Kanun-ı Esasi'nin ilan edilmesi idi. Kanun-ı Esasi'nin ilan edilmesiyle ülkede büyük bir sevinç yaşanmıştı. Bu sevince Sinop halkıda ortak olmuştu. Sinop halkı Kanun-ı Esasi'nin ilanı için hükümete teşekkür mektubu yazmaya karar vermişti. Bu kararın üzerine bir iki saat zarfında içinde memurların ve ahaliden gayrimüslimlerinde bulunduğu toplamda 296 kişinin imzasıyla mektup İstanbul'a gönderildi. Söz konusu bu mektupta Sinop Belediye Başkanı Hüseyin Efendi'nin de mührü bulunmaktadır.⁶⁵

2.2.3. Mustafa Galib Efendi

Sinop Belediye Başkanı Mustafa Galib Efendi göreve başladığından itibaren belediye nizamnamesine muhalif hareketleri nedeniyle yapılan şikayetler neticesinde Sinop Mutasarrıflığınca yapılan tahkikat sonucunda belediye başkanı ve azaları azledilmişti.

Yapılan tahkikatta Sinop Belediye Başkanı Mustafa Galib Efendi aslen Trabzonlu olup belediye nizamnamesine uygun olarak belediye başkanı olmak için emlak kaydı gerektiğinden Hasan Efendi isimli bir şahsın evini kendi üstüne yaptırarak seçimlere katılmış ve kazanmıştı. Belediye başkanlığı görevine başladığından itibaren belediyecilik hizmetleri konusuna pek alaka göstermemiş ve kendi işi olan ticaretle meşgul olmuştu. Belediyenin sorumluluğu altında olan sokakların temizliği ile su yollarının tamiriyle ilgilenmediği gibi sokaklardaki çöplerin meydanda olup günden güne artmasıyla bulaşıcı hastalıklar başlamıştı. Bu durum halkın genel sağlığını olumsuz etkilemişti.

Mustafa Galib Efendi halkın sağlığı konusuna alaka göstermediği gibi belediyenin parasını da lüzumsuz harcamalar ile sarf etmekteydi. Sinop'ta ihtiyaç duyulmayan mahallelere gereksiz harcamalar yapıyor, harap olmaya yüz tutmuş bir köprüye 940 kuruş harcama yapmasına rağmen sonradan ilaveten 1.000 kuruş daha harcamıştı. Yine hiç gerek olmayan meydan için 1.400 kuruş ve salhanenin sokağının

⁶⁵ BOA, Y.EE., No: 69/21, H. 18.12.1293 (M. 04.01.1877).

islahı ile tophane karşısındaki sokağa bir işyeri yaptırmak için 8.618 kuruş harcamıştı. Bu lüzumsuz harcamaların yanı sıra usulsüz vergide almaktaydı.

Belediyeye ait olan kesilen kasaplık hayvanlardan alınan zephiye rüsumu olarak bir kuruş alınmakta iken bu vergiye ek olarak 40 para daha başka bir vergi almaktaydı. Yine bu dönemde Mustafa Galib Efendi'nin inşa ettirdiği salhane içinde 20 para vergi almakta olup bu parayı da heyeti belediye kararıyla salhaneye tayin ettiği muhafız memuruna maaş olarak ödemekteydi.

Mustafa Galib Efendi'nin esas meşgul olduğu kendi işi olan ticaretle ise boş durmayarak fırıncılara ve tüccarlara un (dakık) satmaktaydı. Söz konusu ticareti damadıyla birlikte yürütmekteydi. Sinop Mutasarrıflığı tarafından yapılan tahkikte fırıncılardan birine damadı un satarken, bizzat Mustafa Galip Efendi de iki tüccara dükkan sattığı haberine ulaşılmıştı.

Mustafa Galip Efendi yaptığı bu usulsüz hareketlerinde dolayı görevden alınmış olsa da belediye azaları ve diğer memurlar Belediye Kanunu'na göre mahkum edilmedikçe görevden alınmadığından görevleri iade edilmişti.⁶⁶

2.2.4. Raşit Ağazâde İzzet Efendi

Sinop Belediye başkanlığında iki sene yedi ay görev yapan İzzet Efendi belediye varidatından zimmetine yüklü miktarda para geçirdiği iddia edilerek azledilmişti. İzzet Efendi hakkında bu iddia üzerine hemen teyit ve tahkikat yapılmıştı. Yapılan tahkikat sonucunda İzzet Efendi görevde bulunduğu süre zarfında belediyenin gelirlerinin sekiz kaleminde yolsuzluk yapmış olduğu tespit edildi. 1888/1889 (R.1304) yılında belediye adına millet bahçesi içinde inşa ettirdiği kahvehane inşaatından, gaz deposunu kendi işleri için kullanmasından, dükkan inşa ruhsatından ve 1890/1891 (R. 1306) senesinde yiyecek satıcıları ile bazı tamir ruhsatlarından toplamda 16.603 kuruşu kendi zimmetine aktarmıştı. Ayrıca Mehmet Tahir Bey tarafından yapılan tahkikatta Raşit Ağazâde İzzet Efendi belediyeyi 6.841 kuruş da zarara uğrattığı tespit edilmişti.

22.12.1890 tarihinde Zabtiye Dairesinde oluşturulan komisyonda sorgulanmak üzere yaka paça komisyona teslim edilmişti. Vakanın yaşandığı gün saat gece 12'ye kadar sorgulanmış ve mesai kalmayınca kaçma ihtimali varmış gibi ertesi güne kadar

⁶⁶ BOA, ŞD., No: 1645/8, H. 19.11.1298 (M. 13.10.1881); BOA, ŞD., No: 1645/11, H. 23.01.1299 (M. 15.12.1881); BOA, ŞD., No: 2448/36, H. 13.08.1299 (M. 30.06.1882).

hapis tutulmuştu. Bu olayın akabinde hapis süresi kanunlara aykırı olarak devam etmişti. İzzet Efendi yaşadığı bu usulsüz ve kanunsuz sorgulama neticesinde Şurayı Devlete yaşadıklarını bildirerek mahkemesinin Samsun’da yapılmasını istemişti. Ancak bu isteği gerçekleşmemiş olacak ki mahkemesi Liva İdare Meclisi tarafından yapılmıştı. İzzet Efendi Ceza Kanunnamesinin 82. maddesine dayanılarak cinayet suçuyla ithamına karar verilmişti.⁶⁷

2.2.5. Ömer Ağazâde Mehmed Tufan Efendi

Sinop Mutasarrıfı, belediye başkanı olan Ömer Ağazâde Mehmet Tufan Efendi de belediye başkanlığını yürütecek bir vasıf bulunmadığından görevinden azledilmişti. Bunu üzerine Ömer Ağazâde arzuhal yazarak görevine iade talebinde bulunmuştu.⁶⁸ Ancak bu talep kabul edildiğine veya reddedildiğine dair bir bilgi bulunamamıştır.

2.2.6. Hacı Hasan Efendi

Belediye Başkanı Hacı Hasan Efendi belediye başkanlığının yanı sıra ticaretle de uğraşmaktaydı. Esnaf olan Hacı Hasan Efendi’nin Sinop Limanı’nda ve Rüşumat İdaresi bitişiğindeki mağazasını büyütmek için inşaat çalışmalarına başlamıştı. Ancak bu olayın duyulması üzerine inşaat çalışması durdurulmuştu.⁶⁹

Sinop’ta açılışı yapılan inas rüştiyesi binasının yapım masrafı olan 3500 kuruş ve bu binanın iç donanımı için masa, sıra, yazı tahtası vs. gibi yardımlarından dolayı yapılmasında emeği geçen Sinop Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Reisi Ahmed Hamdi Efendi’nin üçüncü rütbeden Mecidi nişanı, Belediye Bşksnı Hasan Efendi’nin de rütbe-i selase ile taltiflerine uygun görülmüştür. 20.12.1898 tarihin teklifi sunulan bu rütbelere 17.06.1899 tarihinde verilmişti.⁷⁰

2.2.7. İzzet Efendi

Sinop Sancağı, Gerze nahiyesinin Kadı, Göllü, Kozalan, Bucak ve Çukurcaalan köylerindeki ahali aşar vergisinin ihalesini 1903 senesinde cüzi bir zam ile Belediye Başkanı İzzet Efendi ve adamlarına ihale edilmişti. Mültezim ile köylüler bu durum

⁶⁷ BOA, ŞD., No: 2951/147, H.14.09.1309 (M. 12.04.1892); BOA, ŞD., No: 1656/5, H. 23.11.1310 (M. 08.06.1893); “Sirkat Tezahürü”, KVG, H.27.04.1309, (M. 02.12.1891), No: 915, s. 2; “İtham”, KVG, H.1309, (M.22.12.1891), No: 918, s.1; “Sinop Muhabirimizden Mektup Mahsus”, KVG, H.18.11.1309, (M.13.06.1892), No: 946, s. 2.

⁶⁸ BOA, DH.HMT., No: 412/26, H. 23.02.1313 (M. 15.08.1895).

⁶⁹ BOA, DH.MKT., No: 2097/6, H. 09.04.1316 (M. 27.08.1898).

⁷⁰ BOA, MF.MKT., No: 452/26, H. 07.02.1317 (M. 17.06.1899).

karşısında Maliye Nezareti'ne başvurmuştu.⁷¹ Bu konu hakkında ne karar verildiğine dair bilgi tespit edilememiştir. İzzet Efendi aşar vergisinde olduğu gibi tahaffuzhane bakkalında da aynı yolu izlemişti.

Petro isimli bir şahıs Sinop Tahaffuzhanesi bakkalını işletecek esnaf bulunmadığından Sinop Belediye Başkanı İzzet Efendi'nin adamları tarafından işletildiğine ve söz konusu bakkalın kendisine devredilmesi halinde Hamidiye Hicaz Demiryolu Hattı için bir miktar yardım edeceğini beyan eden bir telgrafi Kastamonu Vilayetine çekmişti. Kastamonu Vilayeti de bu konunun tahkik edilmesini buyurmuştu.⁷² Tahkikatın yapılıp yapılmadığına dair bilgi bulunamamıştır.

İzzet Efendi hakkında bir diğer şikayette Terzioğlu Şakir tarafından yapılmıştı. Terzioğlu Şakir 15.09.1907 tarihinde Kastamonu Vilayetine arzuhal yazarak, Sinop Belediye Başkanı İzzet Efendi'nin halka zulmettiğini bildirmişti. Bunun üzerine Kastamonu Vilayeti konuyla ilgili tahkikat başlatmıştı.⁷³ Tahkikatın sonucu hakkında bilgi tespit edilememiştir.

2.2.8. Sürmeneli Hüseyin Efendi

Sürmeneli Hüseyin Efendi Liva İdare Meclisi azalığında görev yapmaktayken 08.11.1905 tarihinde vekâleten Sinop Belediye başkanlığına getirilmişti.⁷⁴ Hüseyin Efendi döneminde 1903 senesinde topçu kumandanı olan Binbaşı Abdülaziz Bey tarafından halkın yardımlarıyla inşa edilen kumandanlık dairesi⁷⁵ yeniden inşa edilmişti. İnşa masraflarını tesviye ettiği için Hüseyin Efendi'ye 30.01.1906 tarihinde 4. dereceden Mecidiye Nişanı verilmişti.⁷⁶

2.2.9. Rasim Bey (I. Dönem)

Rasim Bey Sinop'un köklü ailelerindendi. Rıza Nur hatıratında “*Öküzoğlu Rasim Bey Sinop'un eşrafındandı. Kendisi mert adamdı.*”⁷⁷ diye bahsetmektedir. Rasim Bey'in belediye başkanlığı dönemi II. Meşrutiyet Dönemi'ne denk gelmişti. Ülkenin her

⁷¹ BOA, BEO, No: 2172/162863, H. 27.05.1321 (M. 21.08.1903).

⁷² BOA, DH.MKT., No: 923/72, H. 06.11.1322 (M. 12.01.1905).

⁷³ BOA, DH.MKT., No: 1290/79, H. 07.08.1326 (M. 04.09.1908).

⁷⁴ KVG, H.10.09.1323, (M.08.11.1905), No: 1612, s.2.

⁷⁵ Kumandanlık dairesi günümüzde Medankapı Mahallesi'nin Bülent Ecevit Caddesi'nde Ziraat Bankası'nın yanında bulunmaktadır. Söz konusu yapı Deniz Müsteşarlığı'na ait olup liman başkanlığı hizmet binası ve üst katı lojman olarak hizmet vermektedir. Bkz. Ek-2.

⁷⁶ BOA, DH.MKT., No: 1055/63, H. 10.01.1324 (M. 30.01.1906); Ulus, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, s. 196; *Sinop Tarihi ve Kültür Envanteri*, T.C. Sinop Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sinop 2013, s. 15.

⁷⁷ Nur, *Hatıratım*, C. 1, s. 84; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 58.

yerinde mebus seçimleri yapılmaktaydı. Rasim Bey’de Sinop’u temsil edecek mebusun Rıza Nur olması gerektiğini düşünmekteydi. Hatta Rasim Bey gibi düşünenler Rıza Nur’a mebus olması konusunda mektup dahi yazmaktaydılar. Ancak Rıza Nur mebus olmak istemiyordu. Yazılan mektuplara cevap vermeyerek de mebus olmak istemediğini belirtiyordu. Bu düşüncesini hatıratında “*Bunlar cahil. Ben mebusluk yapabilir miyim? Güzide bir iş. Büyük siyasi malumata muhtaç cevap bile vermedim.*” şeklinde ifade etmekteydi. Rıza Nur’un mebusluğa soğuk bakması üzerine Rasim Bey şu telgrafi çekti;

Ahali belediye ve telgrafhane etrafında toplandı. Seni mebus yapacaklar. Kabul etmezsen vatan hizmetini görmek istemiyorsun demektir. Bu işe lâıyık senden başka adamımız yoktur. Kabul cevabını telgraf başında bekliyorum.

Rasim Bey’in bu telgrafi Rıza Nur’u etkilemiş ve mebus adayı olmaya ikna etmişti.⁷⁸

2.2.10. Rasim Bey (II. Dönem)

Rasim Bey belediye başkanı olmasına rağmen okuma yazmak bilmemekteydi. Bu durumu halkta rahatsızlık uyandırmış olmalı ki şikayet edilmişti. Hacı Mehmet adlı bir şahıs 16.10.1912 tarihinde Sinop Belediye başkanlığına tayin olunan Rasim Bey’in okuma yazma bilmediği ve bunun kanun dışı bir hareket olduğundan dolayı Kastamonu Vilayetine şikayet etmişti.⁷⁹ Ancak bu şikayetten bir sonuç çıkmamış olacak ki Rasim Bey 1919’da tekrar belediye başkanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.11. Rüşdü Bey

Nazır Halit Efendi, 11.06.1916 tarihinde Kastamonu Valisi Atıf Bey’e Sinop Belediye Başkanı Rüşdü Efendi’nin kötü ahvalinden dolayı halkın kendisinden şikayetçi olduğunu telgraf ile bildirmişti.⁸⁰ Bu tarz şikayetler devam etmiş olacak ki Rüşdü Efendi Mülkiye Müfettişliğince 1918 yılında azledilmişti. Ancak Rüşdü Efendi’nin belediye başkanlığına iade edilmesi için talepler olduğundan bu konu hakkında Kastamonu Vilayetinden bilgi istenmişti. Bunun üzerine Sinop’a müfettiş olarak giden Mustafa Arif Bey’in yapmış olduğu teftişte, Belediye Başkanı Rüşdü Efendi’nin yolsuzluk ve zimmetine belediye bütçesinden para geçirdiğini tespit etmişti. Rüşdü Bey

⁷⁸ Nur, *Hatıratım*, C. 1, s. 249-250; Tırlı, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 58.

⁷⁹ BOA, DH.MTV., No: 49/12, H. 05.11.1330 (M. 16.10.1912).

⁸⁰ BOA, DH.İ.UM.EK., No: 25/42, H. 20.02.1335 (M. 16.12.1916).

ilk olarak belediye bütçesinden türlü yollarla önce 730 kuruş sonrasında ise 7.713 kuruşu kendi zimmetine geçirmişti. Ayrıca belediye ait kömürleri sattırarak 600 kuruşu da hesabına aktardığı gibi belediyenin odun, gaz ve kömürlerini de bedelini vermeksizin kendi hanesine naklettirmektedir. Rüşdü Bey’le yolsuzluk konusunda ilişkisi olan Belediye Kâtibi Necib Efendi de muhasebe defterini ortadan kaldırarak olayları örtbas etmeye çalıştığını bildirmişti.

Rüşdü Efendi’nin Mülkiye Müfettişliğince belediye başkanlığından azledilmesiyle beraber hakkında tahkikat başlatılmıştı. Tahkikatın sonucunda Vilayet İdare Meclisi, Ceza Kanunun 90. maddesine dayanarak belediye başkanını, 102. maddesine dayanarak da belediye kâtibinin yargılanmalarına karar verilmişti. Ancak 22.09.1918 tarihinde belediye başkanı ile kâtibî mahkemeden beraat etmişti. Bunun üzerine Rüşdü Efendi’nin tekrar belediye başkanlığı görevini devam etmesine karar verilmişti.⁸¹

2.2.12. Vehbi Bey

Vehbi Bey, Müfettiş Halil, Belediye Kâtibi Fehmi ve Fuad Efendilerin yargılamalarına dair Kastamonu Vilayeti Meclis İdaresince karar verilmişti. Yapılan araştırma neticesinde hangi sebeple yargılanmalarına karar verildiği tespit edilememiştir. Kâtip ve sandık emini olan Hasan Fehmi Efendi tarafından bu karara itiraz edildi. Ancak bu itiraz reddedilmişti.⁸²

2.2.13. Rasim Bey (III. Dönem)

Rasim Bey’in Sinop Belediyesi’ndeki başkanlığının III. dönemi Millî Mücadele döneminde gerçekleşmişti. Bu süreçte İtilaf Devletleri ülkeyi işgal ederken halk tepki göstermiş yer yer olaylar yaşanmıştı. Sinop halkıda tepki göstermiş bazı hadiseler yaşanmıştı. Sinop’taki bu süreç Mustafa Kemal’in İstanbul’dan Bandırma Vapuru ile Samsun’a doğru yola çıkmasıyla başlamıştı.

Mustafa Kemal 3. Ordu Müfettişliği görevi için Samsun istikametinde yola çıkmıştı. Yola çıktığı vapurda İstanbul Hükümeti’nin Sinop’a mutasarrıf olarak tayin ettiği Mazhar Tevfik Bey de bulunmaktaydı. Yolculuk esnasında Mustafa Kemal

⁸¹BOA, DH.UMVM, No: 90/27, H. 27.11.1336 (M. 03.09.1918); BOA, DH.UMVM, No: 93/35, H. 09.12.1336 (M. 15.09.1918); BOA, DH.UMVM, No: 155/113, H. 27.12.1336 (M. 03.10.1918).

⁸²BOA, ŞD., No: 1698/35, H. 16.11.1335 (M. 03.09.1917).

Mazhar Bey’le tanışmış ve ülkenin bulunduğu durumdan nasıl çıkacağı konusunda sohbet etmişlerdi. 18.05.1919 tarihinde vapur Sinop’a ulaşmıştı. Mazhar Bey görevine başlamış ve Mustafa Kemal’i Sinop’a davet etmişti. Ancak o gün hava şartlarının uygun olmaması ve bir an önce Samsun’a ulaşmak için Sinop’a çıkamamıştı.⁸³ Mustafa Kemal daha Samsun yolunda iken 15.05.1919 tarihinde İzmir işgal edildi. Bu durum ülke çapında tepkilere neden olmuştu. Sinop halkıda işgali protesto etmek için İstanbul’a tepki telgrafı çekilmesine karar verdi. 29.05.1919 tarihinde belediye başkanı Rasim Bey’in başkanlığında telgraf çekildi.

Rasim Bey’in İstanbul’a çekmiş olduğu telgraf;

*Çok eski yüzyıllardan beri bütün ırkların kanları Osmanlı kanı ile yoğrulmuş ve büyük çoğunluğunu Türklerin ihtiva etmekte olduğu İzmir gibi Türk oğlu Türk vilayetimizin tarihi gelenekleri ve mantığı büsbütün ayaklar altına alınarak Yunanistan tarafından işgali, Türklerin hayat hakkından bile yoksun bırakılacağına delil olan bu can yakıcı, dayanılmaz, feci olayı teessürle reddetmekle birlikte İzmir’in Osmanlı ülkesi olarak kalmasını son dereceye kadar savunacağımız gibi bizleri kat-i azmimizden hiçbir kuvvet ve teşebbüsün men edemeyeceğini, livamızın heyecan ve galeyana gelen kamuoyumuz adına arza cesaret eder, başarılı müjdeli haberlerine sabırsızlıkla intizar eyleriz.*⁸⁴

Ülke böyle bir durum yaşarken Pontus hayalleri tekrar canlanmıştı. Bu hayali gerçekleştirmek için bölgedeki Rum halkı ile temaslar kurulmaktaydı. Bu faaliyetler çerçevesinde Sinop’a da Fransız zabıtları ile Yunanlılar gelerek bazı temaslarda bulunmuşlardı. Ayrıca Samsun’da bulunan İngiliz Komiserliği de sürekli olarak teftiş amaçlı Sinop’a gelmekteydiler.⁸⁵

Bu dönemde İngiliz ve Rumların faaliyetlerinden biri de eski Samsun mebusu olan Osman Bey’in sürgün edilmesi olmuştu. Osman Bey Rumlar ile İngilizlerin arzuları neticesinde tutuklanarak Malta adasına sürgün edilmek üzere vapurla yola

⁸³ Peker, *İstiklâl Savaşı İnebolu-Kastamonu ve Havalisi*, s. 25, 28-29; İnce, *Sinop Sancağı Mutasarrıfları*, s. 81-82; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 31-33; Yüksel Sönmez, *Osmanlı Devleti’nde Tütün Üretimi ve Sinop Sancağı Örneği*, Sinop Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisan Tezi), Sinop 2020, s. 99; Volkan Aksoy, “Karadeniz’de Milli Mücadele Yanlısı Mülki Amirler: Mazhar Tevfik ve Nizamettin Beyler”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 10, 2020, s. 233; Topcuoğlu, *Milli Mücadelede Sinop Sancağı*, s. 28-30; Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 27-29.

⁸⁴ Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 74; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 37; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 186-188, 190-191, 206.

⁸⁵ Peker, *İstiklâl Savaşı İnebolu-Kastamonu ve Havalisi*, s. 39, İnce, *Sinop Sancağı Mutasarrıfları*, s. 82.

çıkmişti. Ancak hava koşullarının yolcuğa elverişsiz olması sebebiyle Sinop’a uğramak zorunda kalmışlardı. Bu durumu değerlendiren Osman Bey, Mazhar Bey’le iletişime geçerek yardım istedi. Bunun üzerine Mazhar Bey, Rasim Bey, Sinop Hürriyet ve İtilaf Fırkası Başkanı Akif Bey, Askerlik Şubesi Başkanı Şevket Bey ve Ticaret Odası Başkanı Şükrü Bey ile görüşerek Osman Bey’e yardım etmeye karar verdiler. Bu doğrultuda İstanbul’a Osman Bey’in sağlık problemleri olduğunu yazan bir telgraf çekilerek zaman kazanılmaya çalışıldı. Bu zaman zarfında da Osman Bey Sivas’a gönderilmişti.⁸⁶

Osman Bey hadisesinin akabinde 07.09.1919 tarihinde Samsun’daki İngiliz Mister Solter ile Amerikan Miralayı Mister Boer Amerikan savaş muhripleriyle Sinop’a gelmişlerdi. Mister Boer Sinop’ta mutasarrıfı ziyaret etmişti. Bu harekete karşılık olarak da Mazhar Bey’de Amerikan gemisine ziyarette bulundu. O günün akşamı Mazhar Bey, Belediye Başkanı Rasim Bey, Binbaşı Şevket ve Akif Bey’le birlikte iskelede bulunurken İngilizler Mazhar Bey’e bir yazı göndererek kendilerini neden ziyaret etmediğini ve kendilerini ziyaret etmeleri için emir vermişti. Bunun üzerine Mazhar Bey “*hoş geldiniz bir şeye ihtiyacı olup olmadığını*” soran bir cevap yazarak gönderdi. Bunu üzerine İngilizler ertesi gün Osman Bey olayının da etkisiyle mutasarrıfın evini basar gibi içeri girerek Mazhar Bey’in hemen giyinip gelmesini emretmişlerdi. Mazhar Bey bu durum karşısında evden gizlice çıkarak Rasim Bey’in evine gitti. Mutasarrıfı evinde bulamayan İngilizler hükümet konağına giderek İngiliz bayrağını astılar. Bu sırada Mazhar Bey, Rasim Bey’in evinde toplanıp görüştüktan sonra halkı hükümet konağının önünde toplamaya başladılar. Halk toplanırken Rasim Bey İngilizler ile irtibata geçerek bayrağı kaldırmalarını istedi. İngilizler tepki vermek için toplanan halkın sayısının giderek artması ve aralarında silahlı kişilerinde olması sebebiyle Rasim Bey’i hükümet konağına çağırdılar. Akabinde bayraklarını indirerek Rasim Bey’le birlikte hükümet konağından ayrılarak belediye dairesine gittiler.⁸⁷

⁸⁶ İnce, *Sinop Sancağı Mutasarrıfları*, s. 83-84; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 36; Aksoy, “Karadeniz’de Milli Mücadele Yanlısı Mülki Amirler”, s. 134-136; Topcuoğlu, *Millî Mücadelede Sinop*, s. 36-38; Efe, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 37, 99-103; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 124-128; Uluğ, “İstiklâl Savaşında Sinop”, s. 3, 5.

⁸⁷ Peker, *İstiklâl Savaşı İnebolu-Kastamonu Havalisi*, s. 54-55, 57; İnce, *Sinop Sancağı Mutasarrıfları*, s. 84; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 36; Aksoy, “Karadeniz’de Milli Mücadele Yanlısı Mülki Amirler”, s. 237; Topcuoğlu, *Millî Mücadelede Sinop*, s. 38-41; Efe, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 105-107; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 129-134.

Sinop'ta yaşanan bu olay Sadrazam Ferit Paşa'ya kadar ulaşmıştı. Bu olaydan ötürü Mazhar Bey'den İngilizlerden özür dilenmesi istendi. Mutasarrıf bunu kabul etmeyince istifa ettirildi. Mazhar Bey'in istifası üzerine Sinop'tan Kastamonu'ya durumu anlatan telgraflar çekildi. Kastamonu Valiliği bu telgraflara bunun gerçek olmadığını blöf olduğunu yazan cevap gelmişti. Bunu üzerine Rasim Bey 12.09.1919 ve 19.09.1919 tarihlerinde şu telgrafları ilettiler;

Burada son defa cereyan eden vekayii müessife dolayısıyla ârâyı umumiyyeye istinaden çektiğimiz telgrafnameler makamı vilâyetçe blöf telâkki edilmiş ve bir nevi tehditkâr vaziyet gösterilmiştir. Ben memleketin eşraf ve kadim hanedanındanım. Hiçbir vakit blöfçü yârândan değilim. Milletin vekâletini haiz olarak efkârı umumiyyeyi makamâtı aliyyeye iblâğ için o telgrafları çektik. Böyle blöfçülükle ittihamım vekâletini haiz olduğum milletin ve benim için mucibi şin ve ağır olduğundan bugünden itibaren makamı mutasarrıfıyyeye istifamı veriyorum. Ciheti askeriyece tebellüğ edilen heyeti tahkikiyenin hareketini bile efkârı umumiyyeyi hiçe sayarak henüz bildirmemeniz başkaca bâdii teessüf olmuştur.

12.09.1919

İtimat ve teveccühâtı ammeyi haiz bulunan mutasarrıfımız Mazhar Tevfik bey mahzâ haysiyet ve vekârı hükümet ve millet muhafazaya gayret ettiğinden dolayı vali vekili sabıkı tarafından hod be hod muvakkaten işten el çektilmiş. Elyevm her tarafta âmâli milliye tezahür ettiği halde livanın re'sükârında Mazhar bey gibi evsaf ve hasâili matlubeyi haiz bir zatın bulunmamasından dolayı livamız efkârı umumiyesi tamamiyle inkişaf edemiyerek muhtelif cereyanlar almakta bulunduğundan efkârı umumiyyenin tevhidî ve umumî bir surette tezahürü, mumaileyhin derhal işe mübaşeret ettirilmesine ve makamına iadesine mütevekkiftir. Aksi halde matlub dairesinde tezahüratı milliyede bulunmayan imkân olamıyarak bir takım makûs cereyanların husulüne meydan verilmiş olacağını arz eder cevabınıza bugün intizar eylerim.

19.09.1919

Bu telgraflar üzerine Miralay Osman Bey, Rasim Bey'e Mazhar Bey'in tekrar görevine başlatılması için emir verdireceğini bildirdi. Son telgrafi gönderdiği günün akşam vaktinde emir geldi ve Mazhar Bey tekrar görevine başladı.⁸⁸

Mondros Mütarekesi'nden sonra ülkede işgaller başlamıştı. Mevcut hükümet bu işgaller karşısında sessiz kalması üzerine halk harekete geçerek örgütlenmeye başladı. Bu hareketler neticesinde bölgesel nitelikte cemiyetler oluşmaya başladı. Bu cemiyetler genel olarak Müdafaa-i Hukuk ismi altında kurulmuştu.⁸⁹

Bu çerçevede de Sinop'ta ilk Kuvva-i Milliye teşkilatlanması 1919 Temmuz'unda Kastamonulu Binbaşı Şevket Bey'in Sinop'a gelmesiyle başlamıştı. Kısa sürede Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştu. Cemiyetin başkanı emekli jandarma Binbaşısı Rıza Vâmık'dı. Sonrasında başkanlığa Mevki Kumandanı Binbaşı Cemal Bey geldi. İkinci başkan Belediye Başkanı Rasim Bey iken yerine Osman Nuri Bey geçti. Cemiyetin üyeleri ise Müftü Salih, Dizdaroğlu Kemal, Hacı Ömer, eski Müftü İbrahim Hilmi, Hüseyin Hilmi, Parmaksızzâde İsmail ve Hacı Hasanzâde Şükrü'den oluşmaktaydı.⁹⁰

Rasim Bey belediye başkanlığının yanı sıra Hürriyet ve İtilaf Fırkasının Sinop şubesinin de birinci başkanlığını yapmaktaydı. Esasen Rasim Bey'in Hürriyet ve İtilaf fırkası ile bir alakası yoktu. Onu alakadar eden kısmı Akif Bey'di. Akif Bey aslen Sinoplu değildi. Sürekli İttihatçı olan hükümet aleyhinde propaganda yapmaktaydı. 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması ile mütareke dönemi başlamıştı. Akif Bey bu fırsatı değerlendirerek Sinop'ta Hürriyet ve İtilaf Fırkasının şubesini açtı. Rıza Nur hatıratında bu olayı şöyle anlatmaktadır;

*Mütareke olunca derhal Sinop'ta Hürriyet ve İtilâf Fırkasını teşkil etmiş, Rasim Bey'i Reis yapmış, kendi ikinci reis olmuş.*⁹¹

⁸⁸ Peker, *İstiklal Savaşı İnebolu-Kastamonu Havalisi*, s. 55-58; Topcuoğlu, *Millî Mücadelede Sinop*, s. 42-44; Efe, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 37-39; Sönmez, *Osmanlı Devleti'nde Tütün Üretimi Sinop Örneği*, s. 100; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 133-134, 208-210.

⁸⁹ Ali İhsan Gencer, Sabahattin Özel, *Türk İnkılâp Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 2014, s. 86; Temuçin Faik Ertan (edt), *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2017, s. 76.

⁹⁰ Peker, *İstiklal Savaşı İnebolu-Kastamonu Havalisi*, s. 93; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 38; Topcuoğlu, *Millî Mücadelede Sinop*, s. 52; Efe, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 48-50; 193-195, 214.

⁹¹ Nur, *Hatıratım*, C. 3, s. 572; Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 58-59; Efe, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 76; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 192.

Rasim Bey'in Hürriyet ve İtilaf Fırkasında nasıl bir rol oynadığı ve siyasi olarak faaliyetleri hakkında bilgi bulunamamıştır.

Rasim Bey Millî Mücadele döneminde Sinop'ta önemli faaliyetlerde bulunmuştu. Ancak ilk başlarda Millî Mücadele'ye pek de sıcak bakmamaktaydı. Büyük Millet Meclisi'nin (BMM) açılması Hürriyet ve İtilaf Fırkasını Millî Mücadeleye karşı harekete geçmesine neden olmuştu. İtilafçılar açık bir şekilde BMM'ne karşı idiler. Bu çerçevede Sinop Belediye Başkanı Rasim Bey ve çevresindeki kişiler Hürriyet ve İtilafçı oldukları için Ankara'daki hükümete soğuk bakmaktaydılar. Bu durum Rıza Nur'un Sinop'a gelmesiyle değişmişti. BMM'nde Maarif Vekâleti'nde bulunan Sinop Milletvekili Rıza Nur, Rasim Bey ve çevresindeki kişiler ile bir toplantı yaptı. Toplantıda Millî Mücadele'yi anlatarak Rasim Bey ve çevresini Ankara Hükümeti'ni destekleme konusunda ikna etmişti.⁹²

Rasim Bey bu olaylı ve hareketli siyasi yaşamı İstanbul'da son bulmuştu. Kendisi Sinop'ta yaşayan Çerkezler ile arası pekiyi olmadığından bu konuda yardım istemek için Ankara'ya Rıza Nur'un yanına gitmişti. Ankara'dan da İstanbul'a geçmişti. İstanbul'da bulunduğu sürede bir kadın sebebiyle çıkan olayda düşerek ölmüş ve cenazesi Eyüp'e kaldırılmıştı.⁹³

2.2.14. Berber Müftüzâde Osman Efendi

Sinop Belediye Başkanı Osman Efendi'nin göreve ne zaman başladığı bilinmemekle beraber 24. 07. 1922 tarihinde görevini bırakmıştı. Bunu üzerine 01.02. 1923 tarihinde yeni belediye seçimleri başlamıştı ve mart ayına kadar sürmüştü. Yapılan seçimlerin sonucu ve azaların aldıkları oy oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Belediye Seçiminde Azaların Almış Olduğu Oylar

Derecesi	Aza Adayları	Aldıkları Oy
1. Derece	Berber MüftüZâde Osman Efendi	229
	Hacı Hasanzâde Şükrü Bey	197
	Ömer Ağazâde Rıfkı Efendi	140
	Hacı Ömer Efendizâde İzzet Efendi	124
	Hacı Kademzâde Remzi Bey	118
	Dava Vekili Mehmet Bey	117

⁹² Efe, *Sinop Tarihi*, s. 179-181.

⁹³ Tırıl, *Cumhuriyet Döneminde Sinop*, s. 58.

2. Derece	Gayret Süleyman Oğlu Muharrem Efendi	107
	Abdi Bayraktar Oğlu Sami Efendi	94
	Dava Vekili Mustafa İzzet Efendi	81
	İbrahim Baş Oğlu Salih Efendi	79
	Osman Efendizâde Hüseyin Efendi	78
	Şükrüzâde Süleyman Bey	76

Seçimlerin sonuçlanması üzerine Osman Efendi oy çokluğuyla tekrar belediye başkanı olmuştu. Ancak başkanlık görevi çok uzun sürmedi. Nitekim 15.10.1923 tarihinde Hacı Hasanzâde Şükrü Bey, Şekerzâde Abdullah Efendi⁹⁴ ve Ömer Ağazâde Rıfkı Efendi azalık görevlerinde istifa etmişlerdi. 06.03.1924 tarihine gelindiğinde ise Belediye Başkanı Osman Efendi istifa etti. 20.03.1924 tarihinde de Hacı Ömerzâde İzzet Efendi, Dizdarzâde Hakkı Efendi ve Rasim Bey belediye azalık görevlerinde istifa etmişti. Yerlerine geçmesi beklenen 2. derece azalarda görev başlama konusunda karamsar kalınca merkez vilayet tekrar seçime gitme kararı almıştı. 24 Mart-3 Nisan tarihleri arasında gerçekleşen seçimlerin mahallere göre seçim tarihleri ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.3 Sinop Belediye Seçim Tarihleri

Tarihler	Mahalleler
24-25 Mart	Kaleyazısı Mahallesi
26-27 Mart	Meydankapı Mahallesi
29-30 Mart	Camikebir Mahallesi
31 Mart-1 Nisan	Kefevi Mahallesi
2-3 Nisan	Varoş Mahallesi

Seçim kararını ardından hemen Halk Fırkası 24.03.1924 tarihinde kendi listelerini açıklamıştı.

1. Şevket Bey	6. İslam Kalfa Oğlu İzzet Efendi
2. Hacı Hasanzâde Şükrü Bey	7. Rasim Beyzâde Abdi Bey
3. Berber Müftüzâde Osman Efendi	8. Fuat Beyzâde Halil Bey
4. Dizdarzâde Osman Efendi	9. Kırımlızâde İsmail Efendi
5. Parmaksızâde Hakkı Efendi	10. Tahmazzâde Mustafa Usta

⁹⁴ Belediye seçim listesinde ismi olamamasına rağmen aza idi. Muhtemelen azalardan bir vefat etmiş ya da istifa etmişti. 2. derece azalardan da yerine geçen olmayınca dışardan tayin yoluyla aza olduğu tahmin edilmektedir.

Ancak Halk Fırkası bu liste ile seçime gitmemişti. 27.03.1924 tarihinde listedeki isimlerin kendi iç tüzüklerine uymadığını söyleyerek değiştirdi. Oluşan yeni liste ise şu şekildedir;

1. Kavizâde Rasim Bey	6. Hacı Kadimzâde Remzi Efendi
2. Hacı Hasanzâde Şükrü Bey	7. Acentezâde Abdullah Efendi
3. Emekli Doktor Şerafeddin Bey	8. Belediye Eczacısı Daim Bey
4. Kurt Çavuşzâde Abdullah Efendi	9. Tahmazzâde Ali Efendi
5. Sandalcılar Kethüdası Mehmet Ali Efn.	10. Kırımlızâde İsmail Efendi

İkinci seçim sonrasında seçilen azalar ve aldıkları oy oranları Tablo 2.4'te gösterildiği gibidir.

Tablo 2.4 Belediye Seçiminde Azaların Almış Olduğu Oylar

Aza Adayları	Aldıkları Oy
Hacı Hasanzâde Şükrü Bey	296
Kavizâde Rasim Bey	225
Kırımlızâde İsmail Hakkı Efendi	203
Emekli Doktor Şerafeddin Bey	193
Hacı Ömerzâde Eski Mebus Şevket Bey	180
Tahmazzâde Mustafa Ağa	168
Berber Müftüzâde Abdullah Efendi	165
Acentezâde Abdullah Efendi	154
Tahmazzâde Ali Vehbi Efendi	149
Hacı Kadimzâde Eski Komiser Remzi Efendi	149

Seçimin bitmesini ardından 14.04.1924 tarihinde eski polis komiseri olan Hacı Kadimzâde Remzi Efendi oy çokluğu ile meclis başkanı seçildi.⁹⁵

2.3. Sinop Belediye Meclisi

Tablo 2.5 Sinop Belediye Meclisi⁹⁶

⁹⁵ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 88, 94, 100, 102-103, 105-106.

⁹⁶ BOA, DH.MKT., No: 182/26, H. 05.06.1311 (M. 14.12.1893); BOA, DH.MKT., No: 193/23, H. 28.06.1311 (M. 06.01.1894); BOA, DH.MKT., No: 344/43, H. 18.08.1312 (M. 14.02.1895); BOA, DH.MKT., No: 391/73, H. 08.01.1313 (M. 01.07.1895); BOA, DH.MKT., No: 2299/29, H. 22.09.1317 (M. 24.01.1900); BOA, DH.MKT., No: 1004/49, H. 07.07.1323 (M. 07.09.1905); BOA, DH.MKT., No: 1089/44, H. 17.04.1324 (M. 10.06.1906); BOA, DH.MKT., No: 1206/35, H. 10.09.1325 (M. 17.10.1907); BOA, DH.MKT., No: 1254/33, H. 11.04.1326 (M. 13.05.1908); BOA, DH.MKT., No: 2676/75, H. 13.11.1326 (M. 07.12.1908); BOA, DH.MKT., No: 2771/135, H. 28.02.1327 (M. 21.03.1909); BOA, DH.MUİ., No: 47/9, H. 08.12.1327 (M. 21.12.1909); BOA, DH.MUİ., No: 70/33, H. 20.02.1328 (M. 03.03.1910); KVS, H.1287, s. 81; KVS, H.1288, s. 84; KVS, H.1289, s. 91; KVS, H.1290, s. 91; KVS, H. 1291, s. 116; KVS, H.1292, s. 127; KVS, H.1293, s. 111; KVS, H.1294, s. 120; KVS, H.1295, s. 66; KVS,

Tarih	Belediye Meclisi ⁹⁷			
1870	<u>Azalar</u>			
	Süleyman Efendi	Hacı Hurşid	AğaYorgi Ağa	Simo Ağa
	Kâtip	Abdullah Efendi		
	Sandık Emini	Yorgi Efendi		
1871	<u>Azalar</u>			
	Hafız Ömer Efendi	Ahmed Şükrü Efendi		Hüsni Efendi
	Hacı Hurşid Efendi	Vassilaki Ağa		Simo Ağa
	Kâtip	Yorgi Efendi		
1872	<u>Azalar</u>			
	Ahmed Şükrü Efendi	Hasan Ağa		Hasan Hüsni Efendi
	Hacı Hurşid Ağa	Simo Ağa		Vasilaki Ağa
	Kâtip	Yorgi Efendi		
1873	<u>Azalar</u>			
	Ahmed Şükrü Efendi	Hasan Hüsni Efendi		Hacı Hurşid Ağa
	Hasan Ağa	Simo Ağa		Vasilaki Efendi
	Kâtip	Yorgi Efendi		
1874	<u>Azalar</u>			
	Hacı Hüseyin Ağa	Hasan Ağa		Kostanti Ağa
	Simo Ağa	Vasilaki Ağa		
	Kâtip	Yorgi Efendi		
1875	<u>Azalar</u>			
	Hacı Hüseyin Ağa	Hasan Ağa		Kostanti Efendi
	Vasilaki Ağa	Simo Ağa		Hüseyin Efendi
	Kâtip	Yusuf Fahri Efendi		
1876	<u>Azalar</u>			
	Hacı Hüseyin Efendi	Hasan Ağa		Vasilaki Ağa
		Kostanti Ağa	Simo Ağa	
	Kâtip	Yusuf Fahri Efendi		
1877	<u>Azalar</u>			
	Hüseyin Ağa	Hasan Ağa		Vasil Ağa
		Kostanti Ağa		
	Kâtip	Yusuf Fahri Efendi		
1878	<u>Azalar</u>			
	Hüseyin Ağa	Muhammed Ağa		Vasil Ağa
		Kostanti Ağa		
	Kâtip	Cemal Efendi		
1879	<u>Azalar</u>			
	İbrahim Efendi	Osman Ağa	Apostal Efendi	Hıristaki Efendi
	Mehmed Ağa	Yani Ağa	Hacı Kasti	Mehmed Ağa
		İbrahim Ağa		
	Kâtip	İzzet Efendi		

H.1296, s. 70; KVS, H.1297, s. 162; KVS, H.1298, s. 175; KVS, H.1299, s. 190; KVS, H.1306, s. 475; KVS, H.1310, s. 437; KVS, H.1311, s. 309; KVS, H.1312, s. 309; KVS, H.1314, s. 235-236; KVS, H.1317, s. 257; KVS, H.1321, s. 280; Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 93, 98-100, 102, 105-106; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnâmeleride Sinop*, s. 24, 36, 52, 67, 83-84, 101, 119, 136, 151, 164, 178, 197, 218-219.

⁹⁷ Belediye meclislerinde başkanlarda bulunmaktadır. Ancak başkanların listesi yukarıda verildiğinden bu tabloya isimleri yazılmamıştır.

	Sandık Emni	İzzet Efendi
1880	<u>Azalar</u> Muhammed Ağa Osman Ağa Apostol Efendi Hristaki Efendi Yani Ağa Hacı Kasti Evram Ağa Osman Efendi Hüsni Efendi	
	Kâtip	İzzet Efendi
	Sandık Emni	İzzet Efendi
1881-1882	<u>Azalar</u> İbrahim Nüzheti Efendi Hacı Hasan Efendi Baba Kostantin Ali Bey Hristaki Efendi Apsostal Efendi Biru Ağa Karatabus	
	Kâtip	Sami Efendi
	Sandık Emni	Ali Efendi
1882-1883	<u>Azalar</u> Elhac Hüseyin Ağa Hacı Lefteraki Ağa Ali Bey Apostolaki Efendi Harlenbus Ağa Hasan Efendi Beru Ağa Ali Efendi	
	Kâtip	Sami Efendi
	Sandık Emni	Ali Efendi
1888	<u>Azalar</u> Seyid Muhammed Ağa Yorgi Efendi Hacı Ali Efendi İsa Ağa Kiryako Efendi Salim Efendi Hristaki Efendi Yorgi Efendi	
	Kâtip	İzzet Efendi
	Sandık Emni	İzzet Efendi
1891	<u>Azalar</u>	
	Kâtip	Rasim Efendi
	Sandık Emni	Rasim Efendi
	Tabip	İvankilidi Efendi
1892	<u>Azalar</u> Mehmed Tufan Efendi Osman Efendi Hacı Ali Efendi Hasan Efendi Hristaki Efendi Kiyoko Efendi Kocaoğlu Kiyako Efendi Kosti Efendi Lefter Efendi	
	Kâtip	Rasih Efendi
	Sandık Emni	Rasih Efendi
	Tabip	İvankilidi Efendi
	Gazhane Memuru	Seyid Ali Efendi
1893	<u>Azalar</u> Mehmed Tufan Efendi Osman Efendi Hacı Ali Efendi Hasan Efendi Hristaki Efendi Yordan Efendi Kosti Efendi Lefter Efendi	
	Kâtip	Rasih Efendi
	Sandık Emni	Rasih Efendi
	Tabip	Aram Boşnakyan Efendi
	Gazhane Memuru	Seyid Ali Efendi

1894	<u>Azalar</u> Mehmed Tufan Efendi Osman Efendi Hacı Ali Efendi Hasan Efendi Hristaki Efendi Yordan Efendi Kosti Efendi Lefter Efendi		
	Kâtip	Rasih Efendi	
	Sandık Emini	Rasih Efendi	
	Tabip	Aram Boşnakyan Efendi	
	Gazhane Memuru	Seyid Ali Efendi	
1896	<u>Azalar</u> Mehmed Tufan Efendi Osman Efendi Hacı Ali Efendi Hüseyin Ağa Kiryako Ağa Hacı Hasan Ağa Yordan Efendi Hristani Efendi Kosti Efendi Lefter Efendi		
	<u>Belediye Çavuşları</u> Hasan Efendi Seyid Ali Efendi Tanaş Efendi	Kâtip	Rasih Efendi
		Sandık Emini	Rasih Efendi
		Tabip	Hüseyin Efendi
		Aşı Memuru	Atnaş Efendi
1899	<u>Azalar</u> Muhammed Tufan Efendi Osman Efendi Hacı Ali Efendi Kiryako Koçidi Efendi Hacı Hüseyin Ağa Yordan Efendi Hüsni Ağa İlya Efendi Lefter Efendi		
	<u>Belediye Çavuşları</u> Hasan Efendi Seyid Ali Efendi Tanaş Efendi	Kâtip	Hasan Fehmi Efendi
		Sandık Emini	Hasan Fehmi Efendi
		Tabip	Ebraklı Efendi
		Aşı Memuru	Estan Atnaş Efendi
1902-1903	<u>Azalar</u> Çerkeş Umur Efendi Mustafa Ağa Yivan Efendi Hacı Hamdi Efendi Ali Haydar Efendi Lefter Efendi Kiryako Koçidi Efendi Nikolani Efendi Evirunus Efendi		
	<u>Belediye Çavuşları</u> Çavuş Müfettiş: Hasan Efendi Halil Efendi Tanaş Efendi Abdar Hermin	Kâtip	Hasan Fehmi Efendi
		Sandık Emini	Hasan Fehmi Efendi
		Tabip	Ebraklı Andunyad Efendi
		Aşı Memuru	Estan Atnaş Efendi
1905	<u>Azalar</u> Hacı Yordan Efend		
1906	<u>Azalar</u>		
	Tabip	Ebraklı Efendi	
1907	<u>Azalar</u>		
	Kâtip	Hasan Efendi	
1908	<u>Azalar</u>		
	Kâtip	Necib Efendi	
	Tabip	Muhsin Rasim Efendi	

1910	<u>Azalar</u>			
	Tabip	Ermenek Kiforok Efendi		
1917	<u>Azalar</u>			
	Hakkı Efendi	Refet Bey	Mümtaz Bey	Rasih Bey
	Kâtip	Hasan Fehmi Efendi		
	Sandık Emini	Hasan Fehmi Efendi		
1923-1924	<u>Azalar</u>			
	Hacı Hasanzâde Şükrü Efendi		Rasim Bey	
	Şekerzâde Abdullah Efendi		Dizdarzâde Hakkı Efendi	
	Ömer Ağazâde Rıfkı Bey		Hacı Ömerzâde İzzet Efendi	
1923-1924	<u>Belediye Çavuşları</u>			
	Müfettiş: Ahmet Efendi	Hüseyin Efendi	Haşim Efendi	Ömer Ağa
1924	<u>Azalar</u>			
	Kıvrımlızâde İsmail Hakkı Bey		Hacı Ömerzâde Şevket Bey	
	Hacı Hasanzâde Şükrü Bey		Tahmazzâde Mustafa Ağa	
	Kavizâde Rasim Bey		Acentezâde Abdullah Efendi	
	Şerafeddin Bey		Tahmazzâde Ali Vehbi Efendi	
	Berber Müftüzâde Osman Nuri Efendi			

2.4. Belediyenin Faaliyetleri ve Belediyecilik Çalışmaları

2.4.1. Nüfus Kalemi ve Emlak Kalemi

2.4.1.1. Nüfus Kalemi ve Sinop Nüfusu

19. yüzyıla kadar Osmanlı'da nüfus sayımı ve kaydı ekonomik çerçevede tutulmaktaydı. Vergi veren kişilerin kaydı ve sayımı yapıldı. 17. ve 18. yüzyıla gelindiğinde ise nüfus sayımında ekonominin yanı sıra askeri olarak da tutulmaya başlandı.⁹⁸ Osmanlı'da genel nüfus sayımı ilk olarak 1831'de yapılmıştı. Bu sayımın başlıca amacı Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile oluşan asker açığını kapatmak için yapılmıştı. Bu sebeple yalnızca erkek nüfusu sayılmıştı. İlk modern nüfus sayımı ise 1866'da Tuna Vilayetinde gerçekleştirildi.⁹⁹

Tanzimat'tan sonra nüfus sayımı için düzenleme yapılmıştı. Yapılan düzenleme ile kazalar ve sancaklara mukayyit ile nüfus memuru atanırken eyaletlere nüfus nazırları

⁹⁸ Mustafa Mesut Özekmekçi, *İlk Osmanlı Nüfus Sayımları (1830-1850) ve İngiltere, ABD Nüfus Sayımları ile Mukayyesesi*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Manisa 2020, s. 15-16.

⁹⁹ Bülent Yıldırım, "Osmanlı Devleti'nde Yapılan İlk Modern Nüfus Sayımına (1881/1882-1893) Göre Edirne'deki Ermeni Nüfusu", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, Temmuz 2011, s. 86-87; Mehmet Güneş, "Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahvili", *Akademik Bakış*, C. 8, S. 15, Kış 2014, s. 226-228; Erman Kılıç, "Osmanlı Devleti'nde Nüfus Sayımı ve 2023 Numaralı Kayseri Nüfus Defteri", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, C. 10, S. 2, Haziran 2021, s. 543.

atandı. 1881 yılına gelinde Sicil-i Nüfus Nizamnamesi ve nüfus sayımının nasıl yapılacağını anlatan talimatname yürürlüğe girdi. Böylece nüfus sayım işlemi kazalardan başladı. Kazalarda nüfus sayımı için nüfus komitesi kuruldu. Komite belediye meclisinden bir aza, idari meclisinden bir aza, nüfus memuru ve askeri temsil eden bir kişiden oluşmaktaydı.¹⁰⁰

1881’de nüfus komitesini oluşturan üyelerden birini de belediye azası oluşturmaktaydı. Bu tarihten önce 1877’de çıkan Vilayet Belediye Kanunu’nda belediyelerin görevleri arasında daire dahilinde bulunan mevcut nüfusu, doğumların ve ölümlerin kaydını tutmak yer almıştı. Ancak kanuna göre belediye bu görevi doğrudan yerine getirmeyecek, Emlak ve Nüfus Kalemi belediye meclisi adına bu görevi ifa edecekti.¹⁰¹ Aşağıdaki tabloların ilkinde belediye için nüfus kaydını yapan memurların görev yılı ve isimleri verilirken, ikinci tabloda Sinop nüfusu verilmiştir.

Tablo 2.6 Sinop Nüfus Memurları¹⁰²

Tarih	Nüfus Kalemi	
1876	Nazır	Halil Efendi
	Mukayyed	Osman Efendi
1877	Nazır	Halil Efendi
	Mukayyed	Osman Efendi
1878	Nazır	-
	Mukayyed	Osman Efendi
1879	Nazır	-
	Mukayyed	Osman Nuri Efendi
1880	Nazır	-
	Mukayyed	Osman Nuri Efendi

¹⁰⁰ Yıldırım, “Osmanlı Devleti’nde Yapılan İlk Modern Nüfus Sayımına (1881/1882-1893)”, s. 87.

¹⁰¹ Ergin, MUB, C. 4, s. 1658-1659, 1666; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 582- 583, 589.

¹⁰² BOA, DH.MKT., No: 1896/89, H. 29.04.1309 (M. 02.12.1891); BOA, DH.MKT., No: 396/61, H. 20.01.1313 (M. 13.07.1895); BOA, BEO, No: 830/62211, H. 14.03.1314 (M. 23.08.1896); BOA, BEO, No: 850/63722, H. 03.05.1314 (M. 10.10.1896); BOA, ŞD., No: 963/46, H. 16.02.1315 (M. 17.07.1897); BOA, DH.MKT., No: 2125/33, H. 14.06.1316 (M. 30.10.1898); BOA, DH.MKT., No: 2296/133, H. 13.03.1317 (M. 22.07.1899); BOA, DH.MKT., No: 2352/33, H. 30.01.1318 (M. 30.05.1900); BOA, DH.MKT., No: 2500/33, H. 01.03.1319 (M. 18.06.1901); BOA, DH.MKT., No: 2549/89, H. 16.07.1319 (M. 29.10.1901); BOA, DH.MKT., No: 2584/138, H. 27.10.1319 (M. 06.02.1902); BOA, DH.MKT., No: 551/56, H. 25.04.1320 (M. 01.08.1902); BOA, DH.MKT., No: 1127/13, H. 14.09.1324 (M. 01.11.1906); BOA, Y.MTV., No: 294/100, H. 28.12.1324 (M. 12.02.1907); BOA, DH.MKT., No: 1147/69, H. 04.01.1325 (M. 17.02.1907); BOA, DH.MKT., No: 1188/57, H. 29.06.1325 (M. 09.08.1907); BOA, ZB., No: 15/22, R. 21.06.1323 (M. 03.09.1907); BOA, DH.SN.THR., No: 29/88, H. 27.02.1330 (M. 16.02.1912); BOA, ŞD., No: 1697/43, H. 03.08.1334 (M. 05.06.1916); BOA, ŞD., No: 1669/18, H. 19.10.1336 (M. 28.07.1918); KVS, H.1293, s. 112; KVS, H.1294, s. 121; KVS, H.1295, s. 67; KVS, H. 1296, s. 71; KVS, H.1297, s. 165; KVS, H.1298, s. 176; KVS, H.1306, s. 466; KVS, H.1310, s. 435; KVS, H.1311, s. 307; KVS, H.1312, s. 307; KVS, H.1314, s. 233; KVS, H.1317, s. 255; KVS, H.1321, s. 275; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Sinop*, s. 120, 137, 152, 165, 182, 198.

1881	Nazır	-
	Mukayyed	Osman Nuri Efendi
1882-1887	-	-
1888	Memur	Mehmed İzzet Efendi
	Kâtip	-
1889	Memur	Mehmed İzzet Efendi
	Kâtip	Muhammed Şükrü Efendi
1890	Memur	Muhammed İzzet Efendi
	Kâtip	-
1891	Memur	Muhammed İzzet Efendi
	Kâtip	-
1892	Memur	Muhammed İzzet Efendi (Azlenadildi) Cafer Sadık Efendi
	Kâtip	-
1893	Memur	HafızCafer Sadık Efendi
	Kâtip	Ali Rıza Efendi Behçet Efendi
1894	Memur	Hafız Cafer Sadık Efendi
	Kâtip	Ali Latif Efendi
1895	Memur	Hafız Cafer Sadık Efendi
	Kâtip	Ali Latif Efendi
1896	Memur	Cafer Efendi
	Kâtip	-
1897	Memur	Muhammed Hiram Efendi Kemal Efendi
	Kâtip	Ali Efendi
1898	Memur	Kemal Efendi
	Kâtip	-
1899	Memur	Mehmed Hazım Efendi
	Kâtip	-
1900	Memur	Halil Hilmi Efendi
	Kâtip	Rıfat Efendi
1901	Memur	Halil Hilmi Efendi
	Kâtip	-
1902	Memur	Halil Hilmi Efendi
	Kâtip	Ali Vehbi Efendi Cafer Sadık Efendi
1903	Memur	-
	Kâtip	Cafer Sadık Efendi
1904	Memur	Halil Hilmi Efendi
	Kâtip	Rıfat Efendi
1905-1906	-	-
1907	Memur	-
	Kâtip	Rasuhi Efendi Ali Aşkar Efendi
1908	Memur	-
	Kâtip	Salim Sırrı Efendi

1909-1912	-	-
1913	Memur	Kemal Efendi
	Kâtip	-
1914-1916	-	-
1917	Memur	Mustafa Galib Efendi
	Kâtip	Ali Efendi
1918	-	-
1919	Memur	Ali Ulvi Efendi
	Kâtip	-

Tablo 2.7 Sinop Nüfusu¹⁰³

Tarih	Mah.	Köy		Müslüman	Rum	Ermeni	Toplam
1876	5		Nüfus	1.271	1.243	3	2.517
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	654	404	1	1.069
1877	5		Nüfus	1.399	1.303	1	2.703
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	651	412	1	1.064
1878	5		Nüfus	1.399	1.303	1	2.703
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	651	413	1	1 065
1879	5		Nüfus	1.400	1.305	1	2.706
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	652	414	1	1.067
1880	7	43	Nüfus	17.657	2.339	228	20.224 ¹⁰⁴
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	5.846	682	99	6.627
1881	7	43	Nüfus	17.657	2.339	228	20.224
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	5.846	682	99	6.627
1882			Nüfus	17.657	2.339	228	20.224
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	5.846	682	99	6.627
1887			Nüfus				21.151
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				

¹⁰³ BOA, *HRT.h.*, No: 2141/-, H. 24.04.1304 (M. 20.01.1887); KVS, H.1293, s. 149; KVS, H.1294, s. 169; KVS, H.1295, s. 121; KVS, H.1296, s.128; KVS, H.1297, s.168; KVS, H.1298, s.183; KVS, H.1299, s.197; KVS, H.1306, s. 474, 478; KVS, H.1310, s. 441, 444; KVS, H.1311, s. 131, 319; KVS, H.1312, s. 319, 336; KVS, H.1314, s. 384, 397; KVS, H.1317, s. 262, 345; KVS, H.1321, s. 379; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop*, s. 187, 207, 225.

¹⁰⁴ 1879 yılında Sinop nüfusu 2.706 iken 1880’de 20.224’e çıkmasının sebebi 1879’da şehir merkezi nüfusu yazılırken 1880’de şehir merkezi ve köyleriyle birlikte nüfusu verilmiş olduğu tahmin edilmektedir.

1889	8	42	Nüfus	40.254	4.198	273	44.752 ₁₀₅
			Kıbtî Nüf.	0	66		66
			Hane				7.907
1893	8	144	Nüfus	40.254	4.537		44.791
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	7.328	858		8.186
1894	8	144	Nüfus	43.544	4.943	630	49.117
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				
1895	8	144	Nüfus	43.544	4.943	630	49.117
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				
1897	8	54	Nüfus				49.966
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				8.524
1900	58 ¹⁰⁶		Nüfus	44.358	5.161	642	50.161
			Kıbtî Nüf.				
			Hane	7.575	813	126	8.514
1904			Nüfus	133.309	6.894	2.761	142.964 ₁₀₇
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				

2.4.1.2. Emlak Kalemi

Belediyenin gelir kalemlerinin tamamına yakını topladığı vergiler oluşturmaktaydı. Bu vergilerin arasında mülklerden alınan vergilerde bulunmaktaydı. Belediyenin emlak vergilerini toplarken mülkün dükkan, hane, bahçe, arsa gibi niteliği ve değeri gibi kriterlere bakılırdı. Bu sebeple emlak vergisi belirlenirken ve toplanırken belediye sınırları dahilinde bulunan mülklerin kayıtlarına ihtiyaç duyulması muhtemeldir.¹⁰⁸ Bu çerçevede 1877’de çıkan *Vilayet Belediye Kanunu*’nda belediyelerin görevleri arasında kasabada bulunan mülklerin değeri, geliri ile sahiplerinin isimleriyle beraber kaydını tutmak olduğu belirtilmişti. Yine aynı kanuna göre belediye bu görevini

¹⁰⁵ 1889 yılında Sinop nüfusunun bir önceki yıla göre iki katı olmasının sebebi Sinop’a bağlı nahiyelerinin de Sinop nüfusuna dâhil edildiği düşünülmektedir.

¹⁰⁶ Mahalle ve köylerin toplamı.

¹⁰⁷ 1904 yılındaki Sinop’un nüfus rakamına bütün kaza ve nahiyelerin nüfusunun da eklendiği düşünülmektedir.

¹⁰⁸ Bu konu ile ilgili detaylı bilgi birinci bölümde belediyenin topladığı vergiler tablosunda taşınmaz mallardan alınan vergiler kısmında aktarılmıştır.

Emlak ve Nüfus Kalemi belediye meclisi adına yapacaktı.¹⁰⁹ Bu doğrultuda belediye adına emlak kaydı tutan emlak memurları, aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 2.8 Emlak Kalemi Memurları¹¹⁰

Tarih	Emlak Kalemi	
1878	Başkâtibi	Muhammed Mahzar Efendi
	Vukuat Kâtibi	Mustafa Şevki Efendi
	Tahsilat Kâtibi	Mustafa Sabri Efendi
	İlamalat Kâtibi	Şakir Efendi
	Defterci	Ali Mahir Efendi
	Gerze Vukuat Kâtibi	Ali Rıza Efendi
1879	Başkâtıp	Muhammed Mahzar Efendi
	Vukuat Kâtibi	Mustafa Şevki Efendi
	Tahsilat Kâtibi	Mustafa Sabri Efendi
	İlamalat Kâtibi	Şakir Efendi
	Defterci	Ali Mahir Efendi
1880	Başkâtıp	Muhammed Mahzar Efendi
	Vukuat Kâtibi	Mustafa Şevki Efendi
	Tahsilat Kâtibi	Mustafa Sabri Efendi
	İlamalat Kâtibi	Şakir Efendi
	Defterci	Şakir Efendi
1881	Başkâtıp	Muhammed Mahzar Efendi
	Vukuat Kâtibi	Mustafa Efendi
	Tahsilat Kâtibi	Hafız Şükrü Efendi
	İlamalat Kâtibi	Cazim Efendi
	Defterci	Halid Efendi
	Karasu Vukuat Kâtibi	Mahir Efendi
1882	Müdür	Mehmed Şevki Efendi
	Ma Tahrir Vergi Kâtibi	Şevki Efendi
	Tasilat Kâtibi	Halid Efendi
	İlamalat Kâtibi	Cazim Efendi
	Defterci	Mehmet Ali Efendi
	Karasu Ma Tahrir Vergi Kâtibi	Muhammed Hayri Efendi

2.4.2. İtfaiye Teşkilatı

Sinop'ta itfaiye teşkilatı 1850'lerin ortalarında teşkil edilmişti. Bu çerçevede ilk çalışma 29.12.1855 tarihinde Maliye Nezareti tarafından Meclisi Vala'ya yazılan yazıda Sinop'ta bir yangın ihtimali karşısında yangını söndürecek alet ve edevatın eksik olduğunu bu sebeple toplam maliyeti 2.600 kuruşu bulacak olan iki adet yangın

¹⁰⁹ Ergin, MUB, C. 4, s. 1658-1659, 1666; Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 582- 583, 589.

¹¹⁰ KVS, H.1295, s. 67; KVS, H.1296, s. 71; KVS, H.1297, s. 163; KVS, H.1298, s. 174; KVS, H.1299, s. 189; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop*, s. 152, 165, 179, 196, 218.

tulumbası ile bir adet tulumba takımının temin edilmesini istemişti. 11.01.1856 tarihinde Meclisi Vala tarafından kabul edilmiştir.¹¹¹

Sinop itfaiye teşkilatı donanım olarak güçlenmeye devam etmiş ve 30.01.1893 tarihinde Sinop Mutasarrıflığı tarafından şehremanetinden iki adet hortum ile üç adet omuz tulumbası hortumlarıyla beraber satın alınarak posta ile Sinop'a gönderilmesini istemişti. Şehremaneti Sinop Mutasarrıflığına, istenen iki adet harik tulumbasının 700'er kuruştan 1.400 kuruş, üç adet hortumlarıyla beraber omuz tulumbasının da 2.500'er kuruştan 7.500 kuruş, 1.440 kuruş vergi ile 964 kuruşta nakliye masrafı toplamda 11.304 kuruş tuttuğunu, bunların Mekteb-i Saniyyede imal edildiğinden söz konusu bu miktarın ödenmeden gönderilmeyeceğini bildirmişti. Bu miktarın tamamı olmasa da bir kısmının ödenmesi ise ancak 28.09.1893 tarihinde gerçekleşmiş olacak ki Sinop için 1.500 kuruş masrafla imal edilen iki adet harik tulumbası ile hortumları bu tarihte Sinop'a gönderilmişti. Ayrıca Sinop'a bağlı olan Ayancık kazası için sipariş edilen çatı hortumları, bir adet harik tulumbası, altı adet sapları büyük kanca ve balta, on adet su kovası gönderilmişti.¹¹²

Sinop'ta düzenli bir itfaiye teşkilatı oluşturmak için yapılan bu çalışmalar neticesinde istenilen düzeyde bir teşkilat kurulamamıştı. Zira 05.10.1923 tarihinde Kefevi Mahallesinde çıkan yangını söndürmek üzere kullanılacak olan tulumbaların bir kısmında su yoktu, bir kısmı da kullanılamayacak derece harap olmuş, sağlam olanlar da zamanında yangın yerine ulaştırılamamıştı. Bu durum belediyenin itfaiyecilik konusunda yeterli ilgi ve alakayı göstermediğini gün yüzüne çıkarmıştı.¹¹³

2.4.3. Zabıta Teşkilatı

Merkezde modern belediyeçilik çerçevesinde zabıta görevlerini ifa edecek ilk birim 13.06.1854 tarihli Şehremaneti Nizamnamesinde *Şehr Kavası*¹¹⁴ ismiyle teşkil edilmişti. Şehr Kavasları meclis tarafından seçilirken eğitilmiş ve güvenilir olmaları dikkate alınmıştı. Şehr kavasları ismi sonrasında *Komisyon Çavuşu* ismiyle anılmaya

¹¹¹ BOA, MVL, No: 348/35, H. 19.04.1272 (M. 29.12.1855); BOA, *İ.MVL.*, No: 347/15065, H. 03.05.1272 (M. 11.01.1856); Cenk Demir, "19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Sinop Varoş Mahallesi Yangınları ve Yapılan Sosyal Yardımlar", *Belgi Dergisi*, C.2, S. 19, Kış 2020/1, s. 2040-2041.

¹¹² BOA, DH.MKT., No: 2046/109, H. 12.07.1310 (M. 30.01.1893); BOA, DH.MKT., No: 2053/106, H. 02.08.1310 (M. 19.02.1893); BOA, DH.MKT., No: 134/9, H. 24.01.1312 (M. 28.07.1894).

¹¹³ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 98.

¹¹⁴ Kavas kelimesi Arapça ok anlamına gelen kavs kelimesinden türemiş olup okçu anlamından kullanılmaktaydı.

başlanmıştı. Bununla beraber çavuşların amiri olan müfettişlere de *tebdil*, müfettişlerden kıdem sahibi olanlara da *baş tebdil* veya *tebdil eskisi* olarak adlandırılmıştı. Tebdil eskisi ve baş tebdil olarak adlandırılan müfettişler daha sonra komiser olarak anılmaya başlandı.¹¹⁵ Günümüzde zabıta olarak adlandırılan görevlilerin Osmanlı'da karşılığı çavuşlardı ve amirlerine de müfettiş denilmekteydi.

Sinop'ta hem belediye çavuşu hem de zabıta heyeti olmak üzere iki yapı bulunmaktaydı. Ancak bu iki yapı birbirinden farklı görevler ifa etmekteydi. Aşağıdaki tablodaki verilen zabıta heyeti mensuplarının isimlerinden de anlaşılacağı üzere buradaki zabıta heyeti belediye zabıtası ile ilgili bir ilişkisi olmadığı, daha ziyade asayişten sorumlu oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 2.9 Sinop Zabıta Heyeti

Tarih	Zabıta Heyeti	
1882	Bölük Ağası	Muhammed Ağa
	Müfettiş	Ahmed Efendi
1889	Bölük Ağası	İsmail Hakkı Efendi
	Polis	Mustafa Efendi
1892	Bölük Ağası	Raşid Ağa
	Mülazim-i Sani	Fazıl Efendi
1903	Yüzbaşı	Mehmet Şükrü Efendi
	Piyade Melazim Evveli	Mehmet Fazlı Efendi
	Süvari Melazim Evveli	İbrahim Efendi ¹¹⁶

Belediye çavuşlarının Sinop'ta ne zaman teşkil edildiğine dair bilgi bulunamamıştır. Çavuşlara ait bilgiler ise KVS'den ulaşılabilmektedir.

Tablo 2.10 Sinop Belediye Çavuşları¹¹⁷

Tarih	Çavuşlar
1896	Hasan Efendi Seyid Ali Efendi Tanaş Efendi
1899	Hasan Efendi Seyid Ali Efendi Tanaş Efendi

¹¹⁵ Ergin, MUB, C. 2, s. 895; Şefik Memiş, *Şehremaneti'nden Büyükşehir'e Belediye Zabıtası Tarihi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 34-35.

¹¹⁶ KVS, H.1299, s. 191; KVS, H.1306, s. 467; KVS, H.1310, s. 437; KVS, H.1321, s. 290; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop*, s. 220

¹¹⁷ KVS, H.1314, s. 235-236; KVS, H.1317, s. 257; KVS, H.1321, s. 280; Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 98.

1903	Çavuş Müfettişi: Hasan Efendi Halil Efendi Tanaş Efendi Abdar Hermir
1923	Müfettiş: Ali Bey Oğlu Ahmet Efendi Hüseyin Efendi Haşim Efendi Ömer Ağa

2.4.4. Belediyenin Mali Durumu

Modern belediye teşkilatı oluşturmak için yapılan nizamnameler, talimatnameler ile kanunlarda belediye daireleri her yıl gelir ve giderlerinin kayıtlarını tutmakla mükellefti.¹¹⁸ Ancak bu konuda belediyeler pek de alakadar olmamış ve gelir gider cetvellerini tutmamıştı. İstanbul’da dahi tam olarak kaydedilmeyen gelir giderler taşra belediyelerinde neredeyse yok denecek kadar azdı.

Bu konuyu İlber Ortaylı şöyle anlatmaktadır;

*Konya Ereğlisinin ilk belediye reisi olup, 1871 yılında göreve başlayan Aliaga oğlu Ahmed Ağa, bir teftiş gezisi dolayısıyla kasabaya uğrayıp da belediyenin gelir gider defterini soran Konya Valisine; “ben böyle defter bilmiyorum. Aldığımız parayı belediye işlerine sarfediyoruz” der. İstanbul Şehremaneti bile Topuzlu Cemil Paşa dönemine kadar düzgün bir kayıt ve muhasebe sistemine sahip değilken; taşra belediyelerinin kayıt ve hesap tekniklerinden uzak ilkel usullerle çalışması doğaldı.*¹¹⁹

Söz konusu bu durum taşra belediyesi olan Sinop için de geçerliydi. Yapılan araştırmalar neticesinde çalışmanın kapsadığı tarih aralığında Sinop Belediyesi’nin gelir gider cetveline ulaşamamıştır. Ancak gelir gider cetvelinin tutulduğu bilinmektedir. Sinop Belediyesi’nin gelir gider cetveline ait en erken tarihli ulaşılan bilgiler 1895 yılına aittir. 1895 yılında Müfettiş Ahmet Efendi teftiş için Sinop’a gelmişti. Gelir gelmez işe başlamıştı ve yaptığı çalışmalardan biri de Mart/Nisan 1895 (R. Mart 1311) yılının mart ayına kadar olan gelir ve giderleri hazırlamak olmuştu.¹²⁰ Buradan anlaşılabileceği üzere belediyede gelir gider kayıtlarının tutulduğu öğrenilmektedir. Ancak düzenli olarak kayıt tutulmadığı tahmin edilmektedir. Zira vilayet merkezi olan

¹¹⁸ Akgündüz, *Osmanlı Devletinde Belediye*, s. 582-583.

¹¹⁹ Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri*, s. 178.

¹²⁰ “Tefiş”, KVG, H.10.05.1313, (M.29.10.1895), No: 1111, s. 2.

Kastamonu Belediyesi'nin dahi sadece 1899 yılındaki gelir gider cetveline ulaşılabilmiştir.¹²¹

Her ne kadarda Osmanlı döneminde Sinop Belediyesi'nin gelir gider kayıtlarına ulaşılammış olursa da Cumhuriyet dönemine ait gelir gider kayıtları bulunmuştur. Söz konusu dönemde ulaşılabilen en yakın tarihli kayıt 1929 yılına aittir. Bu çalışmanın kapsadığı 1870-1924 tarihleri çerçevesinde bakıldığında Sinop Belediyesi'nin özellikle 1920'li yıllarının bütçesi ve gider kalemleri hakkında fikir vermektedir. Zira söz konusu tarihler Cumhuriyet rejiminin kuruluş yıllarıdır. Ayrıca 1929 yılında dünya ekonomik bunalımı yaşanmıştı. 1925-1928 yılları belediyelerin toplam kamu gelirlerindeki oranı %13'e kadar yükselmişti. 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran sebebiyle bu oranda düşüş yaşandı. Hatta 1929'dan 1932 yılına kadar da pek değişim olmamıştı. Sinop Belediyesi'nin 1929'da geliri 16.105 lira iken 1930'da 17.853 lira, 1931'de 19.950 lira, 1932'de ise 20.459 liraydı.¹²² Bu çerçeveden bakıldığında 1920'li yılların belediye bütçesi ile 1929 yılı belediye bütçesi arasında olağanüstü bir değişim olmadığı tahmin edilmektedir.

1929 yılında Sinop Belediyesi'nin 16.105 lira geliri 18.239 lirada gideri bulunmaktadır. Bu gelirin 1.762 lirasını devlet vergileriyle beraber tahsil olunan hisseler, 14.343 lirasını ise belediyeye ait vergiler oluşturmaktadır.¹²³ Bu gelir nerelere harcandığı ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.11 Sinop Belediyesi'nin 1929 Yılı Giderler Kalemleri¹²⁴

Yıl	İdare ve Hesap İşleri	Sağlık ve Hayır İşleri	İmar ve Tezyin ¹²⁵	Temizlik, Aydınlatma ve Elektrik Tesisatı	Su İşleri Tesisatı ve Tamiri	İtfaiye	Diğer Giderler	Toplam
1929	5.488	1.623	3.285	3.023	590	768	3.462	18.239

Bu bilgilerin dışında Osmanlı döneminde Sinop Belediyesi'ne ait kaynaklarda ulaşılan belediyenin gelir ve gider bilgileri aşağıda verilmiştir.

¹²¹ Kastamonu belediye gelir gider cetveli bkz. BOA, Y..PRK.UM., No: 47/134, H.18.05.1317 (M.24.09.1899).

¹²² *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, Ulus Basımevi, Ankara 1937, s. 54; Birgül Güler, "Belediye Gelirlerinin Yapısı: 1925-1989", *Çağdaş Yerel yönetimler*, C. 3, S. 1, Ocak 1994, s. 22.

¹²³ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 54, 189.

¹²⁴ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 437.

¹²⁵ Süsleme, donatma anlamına gelmektedir.

2.4.5. Belediyenin Gelirleri

Sinop Belediyesi'nin mali olarak gelir durumu pek de iyi değildi. Bunun en iyi göstergesi belediyenin bütçe yetersizliği sebebiyle şehrin temizlik işlerin de istihdam edilmek üzere Sinop Hapishanesi'nde cezası az kalmış mahkumların bir kıyye ekmek karşılığında çalıştırılmak istenmesiydi. Belediye bu talebini 03.10.1892 tarihinde Kastamonu Vilayetine iletmişti. Kastamonu Vilayeti, Sinop Belediyesi'nin bu teklifine olumsuz bakarak reddetmişti.¹²⁶ Şehrin temizlik işlerinde bile bütçesi sıkıntısı çeken Sinop Belediyesi gelirlerini artırmak için Karasu, Kayalı ve Çayağzı vergi gelirlerini istemişti. Bu yerlerden elde edeceği gelir ile de Sinop ve civarındaki kaza, nahiye ve köylerdeki ihtiyaç sahiplerine yardım edecek ve hasta olanların tedavilerini gerçekleştirecekti. Sinop Belediyesi bu talebini 18.03.1898 tarihinde Kastamonu Vilayetine bildirmişti. Kastamonu Vilayeti de konuyu Dâhiliye ve Maliye Nezaretlerine ilettili. 19.03.1900 tarihinde Maliye Nezareti söz konu yerlerin gelirlerinin hazineye ait olduğundan bu talebin reddedilmesine karar vermişti.¹²⁷ Belediye gelirlerini yükseltme çabalarına devam etmişti ve 18.01.1903 tarihinde bu doğrultuda yeni bir girişimde bulunarak kol vergisini, kantar vergisinden ayırarak kol vergisine iki para zam yapmak istemişti. Bu durumun gerçekleşmesi halinde kol vergisi olarak 2.000 kuruş gelir elde edilecekti. Belediye bu talebini Kastamonu Vilayetine iletmiş ve olumlu cevap almıştı.¹²⁸

Yine bu dönemde Sinop Mutasarrıflığı belediye gelirlerinin artırılması için Kastamonu Vilayetine zahireler ile zebhiye vergisine ne kadar zam yapılacağını sormuştu.¹²⁹ Bu zammın yapılıp yapılmadığına dair bilgi bulunamamıştır.

Sinop Belediyesi'nin gelir kalemlerinden biri de iskeleden alınmakta olan vergiydi. Belediye iskeleyi Gümrük Dairesi'yle birlikte idare etmekte ve iskele resmi adı altında vergi almaktaydı. İskeleye gelen her türlü üründe on para miktarında vergi alınmaktaydı. Bu vergi iskelenin bakımı, tamiri ve temizliği için belediyeye verilmişti. 18.07.1888 tarihinde belediyenin almış olduğu bu vergiye Rüşumat Emaneti tarafından itiraz edildi. Bunun üzerine Kastamonu Vilayetinden iskelenin yıllık geliri ile hangi

¹²⁶ BOA, DH.MKT., No: 5/63, H. 08.09.1310 (M. 26.03.1893).

¹²⁷ BOA, DH.MKT., No: 2332/77, H. 16.12.1317 (M. 17.04.1900); BOA, DH.MKT., No: 2352/57, H. 30.01.1318 (M. 30.05.1900); BOA, BEO, No: 1474/110512, H. 21.12.1317 (M. 22.04.1900); BOA, BEO, No: 1486/111385, H. 14.01.1318 (M. 14.05.1900).

¹²⁸ BOA, DH.MKT., No: 2454/31, H. 05.11.1318 (M. 18.01.1903).

¹²⁹ BOA, DH.MKT., No: 2342/24, H. 08.01.1318 (M. 21.03.1902).

kurumca inşa edildiğinin araştırılması istenmişti.¹³⁰ Yine 02.04.1889 tarihinde Gümrük Dairesi, Kastamonu Vilayetine iskelenin halk ve Gümrük İdaresi tarafından inşa ettirilmiş olduğunu, şimdiye kadarda tamirini, temizliğini yine halk ile Gümrük İdaresi tarafından gerçekleştirildiğini ve iskelenin idaresi belediye ve Gümrük İdaresi ile idare edildiği gibi belediyenin iskeleye müdahale etme hakkı olmadığını bildirmişti.¹³¹

08.08.1894 tarihinde gelindiğinde Rüşumat İdaresi'nde olan iskelesinin vergisi iskelenin temizliği, tamiri ve bakımı karşılığında Sinop Belediyesi almaya devam etmekteydi. Belediye iskeleden ihraç ve ithal edilen her ürün için artık otuz para vergi almakta olup bu vergi ile yıllık 2.000 kuruş civarında gelir elde etmekteydi. Belediye tarafından alınmakta olunan bu söz konusu vergiye Rüşumat İdaresi karşı çıkmaya devam etmişti ve iskelenin alım satıp işlemlerini önceden Rüşumat İdaresi tarafından Gümrük Dairesi aracılığıyla yapıldığını, iskele tamiri ile bakım işlemlerini ise halkın kendine görev edindiğini ve her türlü tamiri yaptığını Sinop İdare Meclisi'ne bildirmişti. Sinop İdare Meclisi ise 11.07.1895 tarihinde alınan karar ile iskeleden gümrük vergisinden başka bir vergi alınmayacağını ve bu verginin de belediyeye devredilmesine karar verildiğini bildirdi.¹³²

İskele belediyeye devredilmişti. Ancak bu konudaki tartışmalar bitmemiş ve 1921 Liva Umumi Meclisi'nde tekrar gündeme gelmişti. Meclis azalarından Hacı Şevket Efendi geçen yılda iskele resminin belediyeye bırakılması konusunda tartışmalar yaşandığını ancak belediyenin yollar açmak, her yere fener koymak ve bozuk kaldırımların tamiri gibi faaliyetlerde bulunacağı söylenerek söz konusu resmin belediyede kalmasına devam edilmesine karar verildiğini fakat belediye bu söylenenleri yapmadığını ifade etmişti. Bu sebeple Hacı Şevket Efendi iskele resminin genel bütçeye alınması isteğini bildirdi. Bu konuşma üzerine meclis reisi Akif Bey belediyenin bütçesinin elverdiği olanaklar çerçevesinde yapabilecek her şeyi yaptığını söz konusu vergi gelirini belediye iskelenin tamir ve bakım çalışmalarını yürüttüğünü ayrıca belediye birçok aile ile ihtiyaç sahiplerine para yardımı yaptığını belirterek verginin belediyede kalması gerektiğini bildirmişti. Hacı Şevket Efendi iskeleden gelen paranın Sinop için sarf edildiğini, Boyabat tüccarlarının ise ithalat ve ihracat için iskele resmi

¹³⁰ BOA, DH.MKT., No: 1523/17, H. 09.11.1305 (M. 18.07.1888).

¹³¹ BOA, DH.MKT., No: 1612/28, H. 01.08.1306 (M. 02.04.1889).

¹³² BOA, ŞD., No: 1659/1, H. 21.01.1313 (M. 14.07.1895); BOA, BEO., No: 451/33819, H. 05.02.1312 (M. 08.08.1894); BOA, BEO., No: 653/48907, H. 13.01.1313 (M. 06.07.1895); BOA, DH.MKT., No: 401/65, H. 02.02.1313 (M. 25.07.1895).

verdiğini ve vermiş oldukları söz konusu bu verginin sadece Sinop için harcanmasından rahatsız olduklarını beyan etmişti. Bu sebeple iskele gelirinden bütün livanın faydalanması için genel bütçeye devredilmesini söyledi. Akif Bey önceleri Sinop'ta on on beş civarında iskele bulunurken şimdilerde sadece belediyenin iskelesi kaldığını, diğer iskelelerin bakımsızlıktan harap olurken belediye kendi iskelesinin onarım ve bakım çalışmalarını yaptığını bu iskele olmazsa Boyabatlı tüccarların ticaretlerini hangi iskeleden yapacaklardır diyerek karşılık verdi. Hacı Şevket Efendi iskele konusunda talebinde ısrar ederken azalardan Rüşdi Bey tartışmaya dahil olarak sekiz dokuz yıl önce bu konu Vilayet Umumi Meclisi'nde gündeme geldiğini ve uzun tartışmalar sonucunda belediye nizamnamesine göre belirlenen tarife uygulanmak üzere belediyede kalmasına karar verildiğini söyledi. Rüşdi Bey bu tarife üzerinden iskelenin tekrar belediyede kalmasını teklif etti. Bu teklif kabul edilerek iskele belediyede kalmaya devam etti.¹³³

Sinop Belediyesi 1916'da iskele tütün denklemlerinden 11.03.1915 tarihli Belediye Vergi Kanunu 25. maddesine dayanarak tütün denklemlerinden vergi alabileceğini öne sürerek bu vergiyi reji idaresinden talep etmişti. Ancak reji müdürü Reji Mukavele Namesinin 4. maddesi 5. fıkrasına dayanarak mamul ve gayri mamul tütünlerden hazine veya belediye müruriye (geçiş) resmiyle aşardan başka vergi veya resme tabi olmadığını belirterek itiraz etmişti. Söz konusu bu durumu Kastamonu Vilayeti 17.04.1917 tarihinde Şurayı Devlet Riyaseti 'ne bildirdi. Sinop Mutasarrıflığına gönderilen yazıda Belediye Vergi Kanunu'nun bir ayrıcalık sağlamadığını ve Reji Mukavele Namesinin geçerli olduğunu bildirmişti.

Bunu üzerine Kastamonu Vilayeti 27.06.1917 tarihinde Dâhiliye Nezaretine Sinop Belediyesi'nce iskele gelirlerinin %31'inden faydalanmakta olup, belediye meclisi idaresince yapılan tarifeye göre, iskeleden ihraç ve ithal olunan her türlü ürün ile tütünden birer kuruş vergi aldığını, belediye bu vergiyi de iskelenin tamiri için kullanıldığını belirterek söz konusu verginin kaldırılmamasını istemişti.¹³⁴ Bu verginin kaldırılıp kaldırılmadığı hakkında bilgi tespit edilememiştir.

Maliye Nezareti 27.09.1913 tarihinden itibaren Sinop Belediyesi ithal ve ihraç olunan alkollü içkilerden müskiratın miktarı, bulunduğu kap, şişe ve fiçisine göre on

¹³³ Alpaslan, Bilmen, *Sinop Livası Meclisi-i Umumi Kararları*, s. 138-142.

¹³⁴ BOA, ŞD., No: 1698/29, H. 07.05.1917 (M. 01.03.1917); BOA, DH.UMVM, No: 147/60, H. 23.06.1335 (M. 16.04.1917); BOA, DH.UMVM, No: 158/99, H. 29.06.1337 (M. 01.04.1919).

paradan beş kuruşa kadar vergi aldığını ve söz konusu alınan bu verginin iptal edilmesi için talepler olduğunu Dâhiliye Nezareti'ne bildirmişti. İtiraz edenler özellikle Müskirat Nizamnamesinin 16. maddesine dayanarak bu verginin iptalini istemekteydiler. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti konu hakkında Kastamonu Vilayetinden bilgi isteyince, Sinop Mutasarrıflığının bu verginin miktarını İdare Meclisi, Belediye, Ticaret ve Ziraat Odalarının ortak olarak kararlaştırdıklarını ve şimdiye kadarda herkesin buna uyduğunu bildirmiş ve bu miktarda vergi alınmaya devam edileceğini bildirmişti.¹³⁵

Tablo 2.12 Belediyenin Alkollü İçkilerden Aldığı Vergi Miktarları¹³⁶

Sinop Mutasarrıflığı Tarafından Önceden Gönderilmiş Fiyatlar		
	Para	Kuruş
Fıçı ile gelen bir kasa rakıdan	8	
Sandal ile gelen bir kasa rakıda	10	
Şişe ile gelen bir kasa rakıdan	12	
Bira sandık ve fıçılardan	12	3
İspirtonun bir kasasından	3	
Konyak fıçılarının bir kasasından	6	
Şarap fıçılarının bir kasasından	2	
Konyak şişelerinin bir yarım kayuk	10	
Vilayet ve Komisyon Tarafından Tanzim Edilen Fiyatlar		
Konyak, rakı ve envai müskiratların bir kolisinden		1
Biranın bir sandığından		10
Biranın ufak fıçısından		5
İspirtonun bir kolisinden	20	1

17.07.1919 tarihinde Sinop'ta müskirat ticaretiyle uğraşan Petro, Mihail, Yanus, Raziye, Mihail Ganca isimli kimseler Dâhiliye Nezaretine telgraf çekerek Sinop Belediyesi'nin neye dayanarak vergi olarak beş kuruş aldığı yazmışlardı. Bu durumun Kastamonu Vilayetine bildirilmesi üzerine, Kastamonu Vilayeti 08.08.1919 tarihinde Dâhiliye Nezaretine, Sinop'ta müskirattan alına verginin Belediye Kanunu çerçevesinde zam yapıldığı, Sinop İdare Meclisi ile Belediye Meclisi'nin onayından sonra yapıldığını ve bu karar hemen yürürlüğe konulmamış olup zamanla yürürlüğe girdiğini bildirmişti. Bunun üzerine Sinop'un Rum tebaasından Miho Yanus müskirat ithal etmekte olduğunu, ithal ettiği bir kasa rakı için belediye meclisi kararı ile beş kuruş vergi

¹³⁵ BOA, DH.İD., No: 40/31, H. 09.03.1332 (M. 05.02.1914).

¹³⁶ BOA, DH.İD., No: 40/31, H. 09.03.1332 (M. 05.02.1914).

verdiğini ve bir kasa rakının üç veya dört kuruşa sattıklarını, bu durum neticesinde zarar ettiğinden iskele resminin azaltılmasını Dâhiliye Nezareti'nden talep etmekteydi.

Bu şikayet üzerine yapılan tahkikatta müskirattan bir kuruş vergi alındığı ve buradaki şikayete sebebiyet veren durumun vergileri tahsil eden memurlardan kaynaklandığını ve memurular hakkında tahkikat icra kılındığını 1920 tarihinde Dâhiliye Nezaretine iletilti.¹³⁷

Sinop Belediyesi'nin bir diğer gelir kalemi kömür satışıydı. Sinop'ta ağaç kömürü üretilmekteydi. Şehir halkının tamamı bu kömürü kullanırdı. Söz konusu kömür ilk olarak bölgedeki bazı köyler tarafından üretilip satılırken sonrasında üretimi ve satışını belediye üstlenmişti. Kömür satışından 2.400 kuruş civarında gelir elde edilmekteydi. Ancak o dönemde yapılan yolsuzluk sebebiyle bu miktarın büyük kısmı belediyeye ulaşmamaktaydı.¹³⁸ Kömür satışından belediye sandığına ne kadar para girdiğine dair bilgiye ulaşılammıştır.

Belediyenin gelirlerinden biri de at koşuları idi. Sinop'ta her sene mayıs ayında yapılan at koşularından gelen para 1921'de Tekâlif-i Milliye Emirleri doğrultusunda Sinop Belediyesi tarafından Kızılay'a verilmişti. 1923 yılı at koşuları gelirleri ile de şehrin su ihtiyacını gidermek için su deposu inşasına başlamıştı.¹³⁹ Yine belediyeye gelir olarak yardım ve bağışta yapılmaktaydı. 1923'te milletvekili olan Kemaleddin Paşa belediyeye Arap atı hediye etmişti. Ayrıca Kurban Bayramı'nda halk kurban derilerini belediyeye vermektedir.¹⁴⁰

2.4.4.2. Belediyenin Giderleri

Belediyenin gider kalemlerinden ancak iki kaleminin bilgisine ulaşılabilmiştir. Bunlardan ilki tabip maaşlarıdır. Sinop Belediyesi tabip maaşı 800 kuruştı. Ancak bu miktarı tam olarak vermemekteydi. Belediye tabiplerinden Aram Boşnakyan Efendi'ye 500 kuruş maaş vermişti.¹⁴¹ Tophane tabibi olan İsmail Efendi'ye ek görev olarak Sinop

¹³⁷ BOA, DH.UMVM, No: 161/27, H. 18.10.1337 (M. 17.07.1919); BOA, DH.UMVM, No: 161/89, H. 23.11.1337 (M. 20.08.1919); BOA, DH.UMVM, No: 161/94, H. 29.11.1337 (M. 26.08.1919); BOA, DH.UMVM, No: 162/51, H. 18.05.1338 (M. 08.02.1920).

¹³⁸ Ebubekir Hâzım Tepeyran, *Hatıralar*, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1998, s. 108-110.

¹³⁹ Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 68-69; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 240-241; Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 77, 95; Bkz. Ek-3.

¹⁴⁰ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 77, 88, 95.

¹⁴¹ BOA, DH.MKT., No: 193/23, H.28.06.1311 (M.06.01.1894).

Belediye tabipliğine de bakarken belediye 400 kuruş maaş vermişti.¹⁴² Belediyenin tabiplere verdiği maaş dönemlere göre farklılık göstermektedir.

Sinop Hapishanesi'nin tabibi olmadığı için mahkumların tedavi ve muayenelerine memleket tabibi bakmaktaydı. Bu ek görev karşılığında da belediye memleket tabibine 750 kuruş maaş vermişti. Ancak bu durum uzun sürmedi belediye sonrasında bu maaşın bir kısmını belediye bütçesinden karşılamak üzere mal sandığına devretti.¹⁴³ Belediye bu maaşın ne kadarını karşıladığı hakkında bir bilgiye ulaşılammıştır.

Sinop Belediyesi'nin ikinci gider kalemi de yakacak kömür masrafıydı. Belediye zaruri ihtiyacı olan yakacak kömür masraflarını karşılamak için Nukud-ı Mevkuf İdaresi'nden 200 Osmanlı lirası borç almıştı. Belediye almış olduğu bu borcu geri ödemesini ise alacağı kömürlerin ihtiyaç fazlasını güz mevsiminde satarak elde etmiş olduğu gelirle Nukud-ı Mevkuf İdaresi'nin yaptırmış olduğu çeşmelerin su yollarının tamiri yapacak ve kalan parayı da eytam sandığına yatıracaktı. Ancak kömürlerin Sinop'a nakli esnasında bir kısmının seferberlik dolayısıyla Nakil Komisyonu tarafından alınması ve Sinop'a nakledilen kömürlerin ise satılamaması sebebiyle belediye Nukud-ı Mevkuf İdaresi'ne olan borcunu ödeyememişti. Bunu üzerine Nukud-ı Mevkuf İdaresi bu durumu Evkaf Nezaretine bildirmiş, Evkaf Nezareti de Dâhiliye Nezaretine bildirmişti. Dâhiliye Nezareti ise olayla ilgi Kastamonu Valisinden bilgi istemisi üzerine, Sinop Mutasarrıfı belediyenin borç meselesiyle ilgili bilgi verdikten sonra belediyenin bu borcu hemen ödeyecek imkânı olmadığını ve güz mevsiminde kömürlerin tamamen satılmasıyla borcun ödenebileceğini bildirmişti. Kastamonu Vilayeti de söz konusu durumu 28.09.1914 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne iletmışti. Ancak daha sonra Sinop Mutasarrıfı 16.09.1915 tarihinde on ay müddet isteyerek belediyenin bu süre zarfında borcunu ödeyebileceğini bildirmişti.¹⁴⁴

¹⁴² BOA, DH.MKT., No: 2061/101, H.23.08.1310 (M.12.03.1893).

¹⁴³ BOA, ŞD., No: 1642/38, H. 26.07.1292 (M. 28.08.1875).

¹⁴⁴ BOA, DH.İD., No: 177/29, H. 08.09.1332 (M. 31.07.1914); BOA, DH.İ.UM, No: 94/4, H. 18.11.1333 (M. 27.09.1915).

2.4.5. Sağlık Faaliyetleri

2.4.5.1. Frengi ve Gureba Hastanesi İnşası

Frengi hastalığının Osmanlı topraklarında vuku bulması 1806 yılında itibaren süre gelen Rus-Osmanlı savaşları ile başlamıştır. 1854 ile 1877-1878 senelerindeki savaşlardan sonra da yayılarak salgın hastalık halini almıştır. Frengi salgınının merkezleri arasında İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerin yanı sıra Kastamonu Vilayetinde bulunmaktaydı.¹⁴⁵ Kastamonu'nun salgın merkezlerinden biri haline gelmesindeki başlıca faktörlerden ilki bölgeden askere alınan kişilerin İstanbul'da frengi olup sonrasında Kastamonu'ya döndüklerinde ise hastalığı yaymaları, ikinci faktör ise işçi göçü idi. Kastamonu halkı yurt içinde İstanbul, yurt dışında Rusya ve Romanya'ya çalışmak için gidenler tekrar memleketlerine döndüklerinde beraberlerinde frengi hastalığını getirmişti.¹⁴⁶

Osmanlı'da frengi ile mücadele çerçevesinde kapsamlı somut adımlar 1879'da atılmaya başlandı. Bu kapsamda Karadeniz Bölgesi'nde frengi ile mücadele çerçevesinde ilk faaliyetler 1889-1902 yılları arasında Osmanlı'da görev yapan Alman Doktor Ernst von Düring'in Ankara ile Kastamonu Vilayetleri genel sağlık müfettişliği görevine tayin edilmesiyle başlamıştı. Bu görevi doğrultusunda Ankara ve Kastamonu çevresinde on iki tane hastane açıldı.

Sinop'ta üzerinde frengi ile mücadele doğrultusunda ilk çalışmalardan biri de Tıbbiye Nezareti tarafından tedavi için 1881'te Dr. Lam Efendi ile Eczacı Teodoridis Efendi'nin Sinop'unda içinde bulunduğu bölgeye gönderilmesi idi. Yine bu dönemde Sinop'ta salgınla mücadele için sağlık çalışanı olarak Ahmet Muhtar Efendi ile Ahmet Cevdet Efendi bulunmaktaydı.¹⁴⁷

Yine frengi mücadelesi çerçevesinde gönderildiği tahmin edilen Umur-ı Tıbbiye Mülkiyesinin 1885'te giderlerine karşılık Sinop'a 300 kuruş göndermişti. Sonrasında posta yoluyla 1.200 kuruşu daha gönderdi. 1886 yılı giderleri için de Kastamonu, Bolu,

¹⁴⁵ Coşkun Genç, *Batı Karadeniz'de Frengi Hastalığıyla Mücadele (1860-1922)*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Karabük 2019, s. 32; Şennur Şenel, "19. Yüzyılda Kastamonu Vilayetinde Frengi hastalığıyla Mücadele", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S. 1, Mart 2015, s. 258

¹⁴⁶ Erol Karcı, *Osmanlı Hükûmetleri'nin Sağlık Politikaları (1908-1917)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Tokat 2017, s. 152-153; Şenel, "Kastamonu Vilayetinde Frengi", s. 260-261.

¹⁴⁷ Genç, *Batı Karadeniz'de Frengi Hastalığı*, s. 40-41, 89.

Çankırı ve Sinop Sancaklarına 1.702 kuruş gönderilmişti.¹⁴⁸ Tarihler bakıldığında bölgede frengi hastalığının yayıldığı ve mücadele edildiği düşünülürse, bu miktarlar bölgedeki seyyar sağlık personeli veya salgına karşı ecza masrafları olarak gönderildiği tahmin edilmektedir.

Bu önlemlerin yetersiz ve istenilen düzeyde olmaması üzerine 19.07.1887'de Ayancık, Boyabat kazalarını da kapsayan merkezi Sinop olmak üzere bir frengi hastanesi inşa edilmesine karar verildi. Ayrıca Sinop'la beraber Safranbolu'da da frengi hastanesi yapılmasına karar verilmişti. *Frengi ve Gureba Hastanesi* ya da *İllet-i Efrenciye Hastanesi* olarak bilinen Sinop Frengi Hastanesi¹⁴⁹ iki katlı bir bina olup ahşaptan inşa edilmişti. İnşa masrafları için Kastamonu Vilayetinin dört sancağına önceden 1.500 kuruş maaşla dört nefer seyyar tabip ve 800 kuruş maaşla iki eczacının maaşlarının tasarrufu ve belediyenin gelirlerinden karşılanacaktı. Dört seyyar tabip ve iki eczacının maaşlarının toplamda 7.600 kuruştı. İki eczacıya 600'er kuruş, iki tabibe 1.250'şer kuruş maaş verilecek, diğer iki tabip ise izin verilecekti. Bu tasarruf neticesinde ortaya çıkan 3.900 kuruş Sinop ve Safranbolu Frengi Hastaneleri için kullanılacaktı. Safranbolu'ya inşa edilen hastanenin inşasına 1886'da başlanmış olup Sinop Frengi hastanesinin ise inşasına 1887 senesinde başlanması kararlaştırılmıştır. Sinop Frengi Hastanesi için yapılan ilk çalışma neticesinde 40.000 kuruş inşa masrafı çıkarılmıştı. Ancak bu miktarın yetersiz olduğunun anlaşılması üzerine ikinci bir çalışma yapılmış ve toplamda 90.000 kuruş inşa gideri gösterilmişti. İkinci çalışmadaki bütçeyi belediye gelirlerinin yetersizliği sebebiyle karşılaması mümkün olmadığından halktan para yardımı toplanmıştı. Yine hastanede kullanılan kerestenin de bir bölümü yardımlar aracılığıyla temin edilmişti. Sinop Frengi ve Gureba Hastanesi 27.12.1887 tarihinde faaliyete geçmiştir.¹⁵⁰

Sinop Frengi Hastanesi'nin inşası beklenenden daha uzun sürmüştü. Hastanenin inşasındaki gecikmenin sebeplerinden biri kerestede yapılan yolsuzluktu. Halkın yardım

¹⁴⁸ BOA, DH.MKT., No: 1400/104, H. 27.05.1304 (M. 21.02.1887); BOA, DH.MKT., No: 1512/96, H. 06.10.1305 (M. 16.06.1888).

¹⁴⁹ Bu hastane bugünkü Kefevi Mahallesi, Okullar Caddesi'nde yer almaktaydı. Söz konusu yapı günümüze ulaşmamıştır.

¹⁵⁰ BOA, ŞD., No: 2519/4, H. 27.09.1304 (M.19.06.1887); BOA, DH.MKT., No: 1433/25, H. 27.10.1304 (M. 19.07.1887); BOA, MV., No: 22/78, H. 17.11.1304 (M. 07.08.1887); BOA, İ.MMS., No: 92/3899, H. 17.11.1304 (M.07.08.1887); BOA, Y.PRK.UM., No: 14/18 H.20.06.1306 (M.21.02.1889); BOA, Y.PRK.UM., No: 14/18, H.26.10.1311 (M.02.05.1894); Nurcan Yazıcı Metin, "Salgın Mimarisi: Osmanlı'da Frengi ve Gurebâ Hastaneleri (Kastamonu Vilayeti Örneği)", *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 22, 2020, s. 262; Erol Karcı, "Sinop Frengi ve Gureba Hastanesi'ne Dair Bazı Tespitler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 19, S. 39, Güz 2019, s. 466-467.

olarak gönderdiği keresteden gümrük vergisi alınmamaktaydı. Kereste şehre hiçbir denetimin olmadığı büyük limandan ulaşmaktaydı. Bu durumu fırsat bilen mutasarrıf tersanede kereste memuru olan İzzetlû Hacı Bey'i büyük limana reis yapmıştı. Kerestelerin büyük limandan nakliyesinde İzzetlû Hacı Bey yolsuzluk yapmıştı. Gümrük müdürüne göre limana iki hastane inşa edilecek kadar kereste gelmişti. Hacı Bey bir hastane inşasına yetecek kadar keresteyi satarak ya da bir şekilde kendi menfaatine kullanmıştı.¹⁵¹ Bu yolsuzluk sebebiyle hastane inşası gecikmişti.

Sinop Frengi ve Gureba Hastanesi inşa edildiği yıllarda bu isimle adlandırılırken sonrasında hangi yılda değiştirildiği tespit edilememiş olup Sinop Memleket Hastanesi olarak adlandırılmıştır.¹⁵²

Frengi ile mücadele bitmemişti. 13.06.1910 tarihinde *Kastamonu Vilayeti'nde Teşkil Olunacak Memleket Hastanelerine ve Seyyar Tıbbiye'ye Dair Nizamname* yürürlüğe girdi. Nizamnameye göre Kastamonu Vilayetinde elli yataklı altı hastane inşa edilecekti. Hastanelerdeki elli yatağın en az yirmi beş tanesi frengi hastalarına verilecekti. Ayrıca hastanelerin dışında Kastamonu'ya bir seyyar sıhhi müfettiş ve yirmi dört tane seyyar tabip ataması yapılacaktı. Seyyar tabipler üçer kişilik gruplara bölünecek ve bu gruplardan biri de Sinop'ta görev ifa edecekti. Görevleri süresince seyyar tabiplere mahalli hükümet, zabıta ve belediye her türlü yardımı yapmakla yükümlü idi.¹⁵³ Bu sorumluluk uzun sürmedi 14.06.1915 tarihinde *Kastamonu Vilayeti ve Bolu Sancağı Frengi Mücadelesi Teşkilat-ı Sıhhiyesi Nizamnamesinin* yürürlüğe girmesiyle son buldu.¹⁵⁴

2.4.5.2. Tahaffuzhane ve Belediye İlişkisi

Frengi gibi salgın hastalıklarla mücadele etmenin yollarından bir de tahaffuzhaneler inşa etmektir. Bu doğrultuda ilk olarak İstanbul'da teşkil edilen tahaffuzhaneler salgın hastalıkların yayılmasıyla merkez dışında da teşkil edilmeye başlandı. Bu yerlerden biri de Sinop'tu. Sinop Tahaffuzhanesinin ne zaman inşa edildiğine dair kaynaklar farklılık göstermektedir. Kimi kaynaklara göre 1843'te kimi kaynaklara göre ise 1838'de inşa edildiği belirtilmektedir. Tahaffuzhane, Sinop

¹⁵¹ Tepeyran, *Hatıralar*, s. 97-98.

¹⁵² Bkz. Ek-4

¹⁵³ *Düstur, Tertib 2*, Matba-i Osmaniye, C. 2, İstanbul 1330, s. 332-333. Ergin, *MUB*, C. 6, s. 3124-3129; Karcı, *Osmanlı Hükümetleri'nin Sağlık Politikaları*, s. 153.

¹⁵⁴ Karcı, *Osmanlı Hükümetleri'nin Sağlık Politikaları*, s. 156.

yarımadasının güneydoğusunda ve sahil kıyısında yer alan Karakum mahalline inşa edilmişti. Deniz yoluyla ulaşımının kolay olmasıydı nedeniyle bu mevki seçilmişti.¹⁵⁵ Deniz ulaşımına dikkat edilmesinin nedenlerinde bir de Rusya’da yaşamakta olan Müslümanlardı. Her yıl Rusya Müslümanları hac ibadetini gerçekleştirmek için yolculuk yapmaktaydı. Bu yolculuklar aynı zamanda salgın hastalıkların yayılmamasına da katkıda bulunurdu. Özellikle Türkistan ve Azerbaycan Müslümanları hac yolcuğunda Karadeniz’i kullanmaktaydı. Bu çerçevede Sinop Tahaffuzhanesi İstanbul ve Hicaz’da salgın hastalıkların yayılmasını önlemek için önemli bir karantina merkezine dönüşmüştü. Rusya Müslüman hacılarının Sinop’taki karantinası sürecinde hem sayı olarak çok olduğu ve hem de sağlık personellerinin yetersiz kalma ihtimali göz önünde bulundurularak belediyeden destek istendiği durumlar da olmuştu. Buna örnek olarak Sıhhiye Nezareti’nin 12.10.1907 tarihinde Zabtiye Nezareti’ne yazmış olduğu tahriratta Rusya Kumpanyasına mensup Kornilot Vapuru ile 324’ü Rus hacısı olmak üzere 528 yolcu önce Sinop Tahaffuzhanesine gelerek ve burada üç gün karantinada kalacaktı. Sonrasına İstanbul’a gidecekti. Bu vapurun İstanbul yolculuğu esnasında ikamet ettikleri şehirlerde sağlık kontrolü etıbbayı belediye aitti. Bu çerçevede yolcuların Sinop’taki üç günlük karantinası Sinop Belediyesi etıbbası tarafından gerçekleştirilmişti.¹⁵⁶

Hac döneminde tahaffuzhane yoğun olduğu bir dönemi yaşardı. Hacıların karantina kaldıkları süre boyunca ihtiyaçları karşılamak için tahaffuzhaneye kiralanarak çalıştırmak üzere bir bakkal teşkil edilmişti. Müessesenin çalıştırılması ise Sinop Belediye Başkanı İzzet Efendi ve adamları tarafından yapılmaktaydı. Tahaffuzhane bakkalını çalıştıracak belediye başkanından başka biri bulunmadığından söz konusu yerde tekel duruma gelmiş ve ürünlerin sürekli fiyatlarını artırmaktaydı. Bu durum tepkilere neden olsa da alışveriş yapılacak başka bir yer olmadığından insanlar tahaffuzhanede kaldıkları süre boyunca burayı kullanmak zorundaydı. İzzet Efendi’nin kurmuş olduğu bu düzene 1905 yılında bir rakip çıkmıştı. Petro isimli bir şahıs söz konusu bakkalın işletimini kendisine verilmesi durumunda *Hamidiye Hicaz Demiryolu Hattı* için bir miktar yardım edeceğini beyan eden bir telgrafi Kastamonu Vilayetine

¹⁵⁵ İlayda Erdem, *Osmanlı Devleti’nde Frengi ile Mücadele ve Sinop Sancağı Örneği*, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Sinop 2020, s. 68-70; Bkz. Ek-5.

¹⁵⁶ BOA, ZB., No: 50/5, H. 06.09.1325 (M. 13.10.1907); İsmail Yaşayanlar, “Hicaz Yolunda Kolera: Rusya Müslümanlarının Kullandığı Karadeniz Hac Yolu ve Koleranın Yayılmasına Etkisi”, *Avrasya İnceleme Dergisi*, C. 4, S. 2, (2015), s. 181-185, 191-192.

çekmişti. Kastamonu Vilayeti de bu konunun tahkik edilmesini buyurmuştu. Bakkalın işletiminin Petro'ya geçip geçmediği hakkında bir bilgiye ulaşlamamıştır. Ancak tahaffuzhanedeki bu tekel durumu 1910 yılına kadar sürmüştü. 1910'da bu duruma son vermek için ikinci bir dükkân açılmasına izin verildi.¹⁵⁷

2.4.5.3. Sinop Hapishanesi'nde Belediyenin Sağlık Faaliyetleri

Sinop Hapishanesi Sinop Kalesi'nin içinde yer alan bir yapıdır. Hapishane olarak kullanılan İç Kale kısmı, Anadolu Selçukluları hakimiyetinde I. İzzettin Keykavus döneminde inşa edilmişti. Osmanlı Devleti döneminde bu İç Kale 1568'den itibaren zindan olarak da değerlendirilmeye başlandı. 1880 Hapishaneler ve Tevkifhaneler Nizamnamesi ile Sinop Hapishanesi faaliyete geçmişti. 1887 senesine gelindiğinde de İç Kale'ye hamam ve yeni yapılar imar edilerek tam olarak cezaevine dönüştürüldü. Sinop Hapishanesi 50 kişilik 28 koğuştan oluşmaktaydı. Cezaevindeki mahkum sayısına gelince en fazla 1913 yılında 696 mahkum bulunurken, en az ise 1919 yılında 63 mahkum bulunmuştur. Mahkumların muayene ve tedavileri için yapılan en önemli çalışma 1880 nizamnamesiyle cezaevlerinde bir hastane bulunacak ve bu hastanelere Adliye Nezareti tarafından bir doktor tayin edilecekti.¹⁵⁸ Ancak bu çalışma her cezaevinde uygulanamamıştı. Zira Sinop Hapishanesi'nde hastane olduğu halde uzun süre hapishaneye tabip tayin edilmemişti.¹⁵⁹ 1875 yılından 1915 yılına kadar mahkumların tedavi ve muayeneleri belediye tabipleri ve frengi hastanesi tabipleri aracılığıyla yapılmıştı.

1875 (H.1292) yılında Sinop memleket tabibi aynı zamanda hapishanede 300 kadar mahkumun da tedavisine bakmakta olup belediye bütçesinden 750 kuruş maaş almaktaydı. Belediyeye tabibin maaşı için zebhiye ve cezayı nakdi hasılatı vergileri bırakılmıştı. Ancak bu vergilerin lağvedilmesiyle belediye memleket tabibi maaşının mal sandığından verilmesini talep etmişti. Bunun üzerine Maliye Nezareti memleket

¹⁵⁷ BOA, DH.MKT., No: 923/72, H. 06.11.1322 (M. 12.01.1905); Yaşayanlar, "Hicaz Yolunda Kolera", s. 189-190.

¹⁵⁸ Nazmiye Akbey, *XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2015, s. 31-32, 57, 63; Cevdet Yılmaz, "Tarihi Sinop Kalesi", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 14, S. 22, 2009, s. 4-6.

¹⁵⁹ Kemal Daşcıoğlu, "Osmanlı Arşivlerine Göre Sinop Hapishanesi'nin Durumu", *Erdem*, C. 51, 2008, s. 70-71.

tabibinin maaşının bir kısmını belediyede bütçesinden karşılamak üzere mal sandığından verilmesine karar vermişti.¹⁶⁰

Sinop Hapishanesi'nde bulunan mahkumların muayene ve tedavileri için 24.04.1896 tarihinden itibaren Sinop Belediye ve Frengi Hastaneleri tabiplerine bu iş için cezaevi tahsisatından 150'şer kuruştan 300 kuruş maaş verilmeye başlanmıştı. Ancak cezaevinin uyguladığı bu durum gayri resmi bir durumdu. Söz konusu durumu Kastamonu Vilayeti, Dâhiliye Nezareti'ne bildirerek ne yapılması gerektiğini sormuştu. Dâhiliye Nezareti de Bodrum, Rodos, Aka ve Fizan cezaevlerinde mahkumların muayene ve tedavileri için 720 kuruş maaş ile bir tabip istihdam edilmiş olup Sinop Hapishanesi'nin ise bu cezaevleri gibi bir tabip istihdam edecek ya da belediye ve frengi tabiplerine maaş ödemediye devam edileceğini bildirmişti. Ancak bu konu kapanmadı 30.05.1898 tarihinde Maliye Nezareti hapishanede mahkumların tedavi ile muayene etmeleri ve bunun içinde hapishanenin tahsilatından belediye ve frengi hastaneleri tabiplerine maaş bağlanması gayri resmi bir durum olduğundan şimdiye kadar verilmiş olan miktarın belediye ve frengi etıbbasından geri alınması istemekteydi. Diğer cezaevlerinde ise bu durum farklıydı. Fizan cezaevlerinde 720 kuruş maaşla bir tabip istihdam edilirken tabibi olmayan hapishaneler de söz konusu durum gerçekleşmiş ise de belediye tabiplerine hiçbir ücret ödenmemişti. Fakat Sinop Hapishanesi'nin bütçesinin bir tabip istihdam etmeye yetmeyeceğinden böyle bir duruma başvurduğunu bildirmiş ve ne yapılması gerektiği konusunda Dâhiliye Nezareti'nden bilgi istemişti. Bu durumun nasıl neticelendiği hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Ancak cezaevinin belediye ve frengi hastaneleri tabiplerine maaş verilmeye devam edilmişti. Bu durum 01.02.1915 tarihine kadar bu şekilde devam etmişti. Bu tarihte alınan karar ile gelecek sene cezaevine mahsus 750 kuruş maaş ile hizmet edecek bir tabip tayin edilecekti.¹⁶¹

2.4.5.4. Sağlık Personelleri ve Yaşadıkları Sıkıntıları

Sinop'ta görev yapmış olan gerek belediyenin kendi bünyesinde çalışan gerek belediyeye bağlı kurumlarda çalışan ve belediyecilik çerçevesinde vazifelerini ifa eden sağlık çalışanları özellikle maaş konusunda sıkıntı yaşamaktaydı. Bu sıkıntıları yaşayanlardan biri de belediye tabibi Aram Boşnakayan Efendi olmuştur.

¹⁶⁰ BOA, ŞD., No: 1642/38, H. 26.07.1292 (M. 28.08.1875).

¹⁶¹ BOA, ŞD., No: 2682/37, H. 09.01.1316 (M. 30.05.1898); BOA, BEO, No: 1136/85135, H. 15.01.1316 (M. 05.06.1898); BOA, ŞD., No: 1664/1, H. 11.04.1316 (M. 29.08.1898); BOA, DH.MB..HPS., No: 91/13, H. 25.01.1333 (M. 13.12.1914); Akbey, XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi, s. 64-65.

Sinop Belediyesi tabipliğine tayin olan Aram Boşnakyan Efendi 05.04.1893 tarihinde görevine başlamış ve 04.12.1895 tarihine kadar da bu vazifesini ifa etmişti. Sonrasında da Aram Boşnakyan'ın Dimetoka Belediye tabipliğine tayin olmuştu. Bu süre zarfında Sinop'ta belediye tabipliğinin yanı sıra tahaffuzhanede de çalışmıştı. Hem belediye hem de tahaffuzhanedeki hizmetlerinden dolayı üçüncü dereceden rütbe almıştı.

Aram Boşnakyan Efendi Sinop'taki memuriyeti esnasında eksik maaş konusunda sürekli sıkıntı çekmişti. Hatta bu eksik maaş konusu ölümünden sonra da devam etmişti. Sinop Belediyesi tabipliğine başlarken aylık 800 kuruş maaş alması kararlaştırılmıştı. Ancak 06.01.1894 tarihinde Kastamonu Vilayetine maaş konusundaki durumu bildirmesine rağmen ilk görev senesinin tamamında aylık 400 kuruş verilmişti. Ayrıca tahaffuzhanedeki hizmetlerinden dolayı kendisine verilmesi gereken toplamda 5.000 kuruş olan maaşını ve harcırahını da alamamıştı. Aram Boşnakyan Efendi Sinop'tan toplamda 9.800 kuruş alacaklı olarak ayrılmıştı.

24.01.1900 tarihine gelindiğinde alacağı olan bu miktarı Kastamonu Vilayetine bildirmişti, ancak bir sonuç alamamıştı. 07.12.1908 tarihinde de Aram Boşnakyan'ın eşi Madam Lokyan Boşnakyan Mektebi Tıbbiyye-i Asakir-i ve Umuru Tıbbiyye-i Meliki Nezareti'ne bir arzuhal yazarak, eşi Aram Boşnakyan'ın öldüğünü ve Sinop'taki memuriyeti sırasında eşinin alamadığı maaşları konusundaki sorunları bildirerek, 9.800 kuruş olan bu miktarın kendisine verilmesini talep etmişti. Mektebi Tıbbiyye-i Asakir-i ve Umuru Tıbbiyye-i Meliki Nezareti bu konuyu Dâhiyle Nezareti'ne Dâhiyle Nezareti de Kastamonu Vilayetine bildirmişti. Ancak bu konunun sonuçsuz kalması üzerine 21.03.1909 tarihinde Mektebi Tıbbiyye-i Asakir-i ve Umuru Tıbbiyye-i Meliki Nezareti Madam Lokyan'ın talebini tekrar Dahilye Nezareti'ne bildirmişti.¹⁶² Madam Lokyan'ın bu parayı alıp almadığı ile ilgili bilgi bulunamamıştır.

Sinop Sancağı tabibi Hasan Şevki Efendi de maaş konusunda sıkıntı çekenlerdendi. Sinop'ta göreve ne zaman başladığı bilinmemekle beraber, 1910 senesinde Sinop'tan ayrılmıştı. Sıhhi Umumisi 03.01.1310 tarihinde Dâhiliye

¹⁶² BOA, DH.MKT., No: 182/26, H. 05.06.1311 (M. 14.12.1893); BOA, DH.MKT., No: 193/23, H. 28.06.1311 (M. 06.01.1894); BOA, DH.MKT., No: 344/43, H. 18.08.1312 (M. 14.02.1895); BOA, DH.MKT., No: 355/33, H. 24.09.1312 (M. 21.03.1895); BOA, DH.MKT., No: 391/73, H. 08.01.1313 (M. 01.07.1895); BOA, DH.MKT., No: 2299/29, H. 22.09.1317 (M. 24.01.1900); BOA, DH.MKT., No: 2676/75, H. 13.11.1326 (M. 07.12.1908); BOA, DH.MKT., No: 2771/135, H. 28.02.1327 (M. 21.03.1909).

Nezareti'ne Sinop Sancağı Tabibi Hasan Şevki Efendi'nin Hama Sancağı Belediye tabipliğine tayini çıktığını ancak Sinop'ta görev yaptı sürede maaşını alamadığını bildirmişti. Hasan Efendi'nin verilmeyen maaşının tahsis edilmesini talep etmekteydi.¹⁶³

Ermenek Kiforok Efendi Sinop Belediyesi tabipliğine 07.02.1910 tarihinde İlbasan tabipliğinden tayin ile gelmişti. Ancak Ermenek Efendi Sinop Belediyesi'nde bir ay dahi çalışmadan Burdur Belediye tabipliğine tayini çıkmıştı. Bunun üzerine Meclis Umuru Tıbbi Meliki ve Sıhhiye Umumisi Ermenek Efendi'nin çalıştığı gün sayısı hesaplanarak maaşının ve harcırahının verilmesini Dâhiliye Nezareti'nden istemişti. Dâhiliye Nezareti de konuyu Kastamonu Vilayetine bildirmişti.¹⁶⁴

Maaş konusundaki bu sıkıntıdan frengi hastanesi tabipleri de mustarıptı. Sinop Frengi Hastanesi tabibi Ahmet Muhtar Efendi göreve frengi hastanesi inşa edilmeye başlamadan önce başlamış ve 22.06.1895 tarihinde de vazifesi son bulmuştu.¹⁶⁵ Ahmet Efendi Sinop Frengi Hastanesi'nin göreve başlayan ilk tabibiydi.¹⁶⁶ Uzun bir süre Sinop'ta görev yapan Ahmet Muhtar Efendi bu süre zarfında yapmış olduğu hizmetlerden dolayı 24.11.1892 tarihinde 3. dereceden rütbe almıştı.¹⁶⁷

Ahmet Muhtar Efendi maaşının 2.000 kuruş olduğunu ancak 1.000 kuruşa indirildiğini ve ayrıca frengi hastanesi tabipliğinin yanı sıra Sinop Hapishane tabipliği de yaptığını belirterek yapmış olduğu bu ek hizmete karşılık maaşına 200 kuruş zam istemişti. Bunun üzerine Kastamonu Vilayeti, belediye tabiplerinin mahkumları tedavi etmesi, vazifelerinden biri olduğu için hapishane tabipliği için ek bir ödeme yapılmayacağını beyan etmişti.¹⁶⁸

¹⁶³ BOA, DH.MUİ., No: 133/108, H. 23.12.1327 (M. 05.01.1310).

¹⁶⁴ BOA, DH.MUİ., No: 47/9, H. 08.12.1327 (M. 21.12.1909); BOA, DH.MUİ., No: 70/33, H. 20.02.1328 (M. 03.03.1910).

¹⁶⁵ BOA, DH.MKT., No: 1423/95, H. 09.09.1304 (M. 01.06.1887); BOA, DH.MKT., No: 406/30, H. 10.02.1313 (M. 02.08.1895); KVS, H.1306, s. 469.

¹⁶⁶ Sinop Frengi Hastanesi ile ilgili ilk belge 1887 senesinde karşımıza çıkmaktadır. (BOA, DH.MKT., No: 1433/25, H. 27.10.1304 (M. 19.07.1887) Söz konusu belgede Sinop Frengi Hastanesinin inşasına 1886-1887 (H. 1304) yılı içinde başlanması kararlaştırılmıştı. Hastanenin inşası hemen başlamış ve 1887-1888 (H. 1305) senesinin bitirilmiştir. Ahmet Muhtar Efendi hakkında ilk bilgi ise 1886-1887 (H. 1304) yılına aittir. H. 1306 (M. 1888-1889) senesi Kastamonu Vilayet Salnamesinin 469. sayfasında Sinop Frengi Hastanesi görevlilerini belirten tabip olarak Ahmet Efendi yazılmıştır. Tarihi kronolojiye bakıldığında frengi hastanesinin ilk tabibi Ahmet Efendi'dir.

¹⁶⁷ KVS, H.1311, s. 311.

¹⁶⁸ BOA, DH.MKT., No: 1680/43, H. 15.04.1307 (M. 09.12.1889); BOA, DH.MKT., No: 1698/35, H. 21.06.1307 (M. 12.02.1890); BOA, DH.MKT., No: 1947/45, H. 13.10.1309 (M. 11.05.1892); BOA, DH.MKT., No: 1988/66, H. 23.01.1310 (M. 17.08.1892); BOA, DH.MKT., No: 2028/105, H. 17.05.1310 (M. 07.12.1892); BOA, DH.MKT., No: 2057/103, H. 15.08.1310 (M. 04.03.1893); BOA, DH.MKT., No: 64/7, H. 26.11.1310 (M. 11.06.1893); BOA, DH.MKT., No: 237/15, H. 01.06.1312 (M. 30.11.1894).

Kemal Efendi ilk memuriyetine 22.12.1874 tarihinde Yozgat'ta memleket tabibi olarak başlamıştı. Sinop'taki görevine ise 14.05.1895 tarihinde frengi hastanesi tabibi olarak başlamıştı. 24.07.1900 tarihine kadar da Sinop'ta görevini ifa etmişti.

Tablo 2.13 Kemal Efendi'nin Memuriyet Dönemi

Kemal Efendi'nin Memuriyet Hayatı			
Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Aldığı Maaş	Görev Yeri
28.07.1875	Eylül 1876	1.000 Kuruş	Yozgat Memleket Tabibi
13.11.1876	Mart 1877	Boş Kalmış	
13.04.1877	29.03.1881	1.000 Kuruş	Kastamonu Merkez Tabibi
30.11.1881	08.02.1882	Boş Kalmış	
09.02.1882	03.06.1889	1.000 Kuruş	Safranbolu Belediye Tabibi
04.06.1889	13.05.1895	1.250 Kuruş	Safranbolu Frengi Hastanesi Tabibi
14.05.1895	Ocak 1897	1.000 Kuruş	Sinop Frengi Hastanesi Tabibi
13.03.1897	03.06.1900	900 Kuruş	Sinop Frengi Hastanesi Tabibi

Kemal Efendi Sinop Frengi Hastanesi'nde çalışırken Doring Paşa tarafından 24.07.1900 tarihinde açığa alınmıştı. Ne sebeple açığa alındığı bilinmeyen Kemal Efendi'ye 105 kuruş mazuliyet maaşı verilmişti. Ancak söz konusu maaşın bir türlü verilmemesi Kemal Efendi'yi sıkıntıya sokmuştu. Bunun üzerine Umumi Mekteb-i Asakir-i Şahane'den Kemal Efendi'nin İstanbul'daki belediye dairelerinde birine veya civar vilayetlerde açılacak ilk tabip kadrosuna tayin edilmesi talep edilmişti. Umumi Mekteb-i Asakir-i Şahane uygun bir memuriyet bulununcaya kadar mazuliyet maaşının belediye ettıbbası tarafından karşılanmasını bildirmişti. Ancak belediye ettıbbası söz konusu maaşı veremeyeceği beyan etti.

Kemal Efendi herhangi bir yere tayin olamadığı gibi mazuliyet maaşı da alamamıştı. Onun bu durumu 17.03.1901 tarihine kadar sürmüş ve bu tarihte Dâhiliye Nezareti tarafından memuriyet süresi 20 seneyi doldurduğundan 300 kuruş mazuliyet maaşı tahsis edilmesine karar vermişti.¹⁶⁹

Sinop'ta sağlık çalışanlarının maaşlarının tam olarak ödenmemesine rağmen üstüne bir de mevcut maaşlarından kesildiği dönemde olmuştu. Kastamonu Vilayeti

¹⁶⁹ BOA, DH.MKT., No: 406/30, H. 10.02.1313 (M. 02.08.1895); BOA, DH.MKT., No: 2381/81, H. 03.04.1318 (M. 31.07.1900); BOA, DH.MKT., No: 2397/124, H. 04.05.1318 (M. 30.08.1900); BOA, DH.MKT., No: 2418/100, H. 29.06.1318 (M. 24.10.1900); BOA, DH.MKT., No: 2429/136, H. 27.07.1318 (M. 20.11.1900); BOA, DH.MKT., No: 2443/100, H. 09.09.1318 (M. 31.12.1900; BOA, İ.TKS, No: 11/20, H. 26.11.1318 (M. 17.03.1901).

tıbbiye müfettişliğine tayin olan merkez vilayeti belediye tabibi Aristidi Efendiye verilecek olan 2.000 kuruş maaşın 1.630 kuruşunun merkez, Sinop, İnebolu ve Safranbolu hastaneleri ettıbbisi maaşlarından tenzil (bir şeyin miktarını çıkarma) edileceğini geri kalan 370 kuruşun hazineden tesviye edileceği bildirilmişti. Bunu üzerine 13.08.1891 tarihinde vilayet dahilinde Kastamonu ve İnebolu frengi hastaneleri etıbbasına 1.440 kuruş, Safranbolu ve Sinop hastaneleri etıbbasına 1.206 kuruş maaş verildiğini, Kastamonu ve İnebolu tabip maaşlarından 440'ar kuruş, Sinop ile Safranbolu tabip maaşından 206 kuruş kesileceği ve tıbbiye müfettişinin maaşının karşılanıp karşılanamayacağı konusunda Tıbbiye Nezaretine danışılmıştı.¹⁷⁰ Bu hadisenin nasıl sonuçlandığı hakkında bilgi bulunamamıştır.

2.4.5.5. Ecza Memurları

1871 yılında İdâre-i Umûmiye-i Tıbbiye Nizamnamesine göre her vilayette belediye himayesinde olacak şekilde bir eczane tesis edilecek ve eczanede çalışmak üzere bir eczacı da tayin edilecekti. Eczane ile ilaçların bütün giderleri ve eczacının maaşı belediye tarafından tahsis edilecekti.¹⁷¹

Sinop'ta belediyeye bağlı bir eczane olduğu bilinmektedir. Ancak bu eczanenin ne zaman açıldığına ve sonrasında ne sebeple hangi tarihte kapandığına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Eczane hakkında sadece ilaç tedarik sıkıntısı çektiği bilinmektedir. Kapanan Sinop Belediye Eczanesi'nin tekrar açılması 1923 yılını bulmuştu. Bu tarihte tekrar açılmış ve eskisine göre ilaç tedarik sıkıntısı giderilmişti. Ayrıca ilaç fiyatları konusunda diğer eczanelere nazaran çok ucuz olduğu ve vatandaşın ilaçlara zamanında ulaşması için gece vakitlerinde dahi ilaç satışı yapılmaktaydı.¹⁷²

Sinop Belediyesi eczacılarının isimleri hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak belediye eczacılarına ait çalışma koşullarını yerine getiren ve belediye bağlı olup olmadıkları hakkında bir bilgi elde edilememiş olup belgelerde frengi hastanesi eczacısı olarak geçen ecza memurları bulunmaktadır. Bu kişiler hakkında elde edilen bilgiler aşağıda verilmiştir.

Sinop Frengi Hastanesi Eczacısı Tatyus Samuel Efendi'nin bu göreve tam olarak ne zaman başladığı hakkında bilgi bulunamamıştır. Tatyus Efendi hakkında bilgi veren

¹⁷⁰ BOA, DH.MKT., No: 1858/96, H. 07.01.1309 (M. 13.08.1891).

¹⁷¹ Ergin, MUB, C. 6, s. 3062.

¹⁷² Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 94.

ilk belge 03.05.1893 tarihinde Sinop Frengi Hastanesi eczacısı olarak geçmektedir. Ancak 1892-1893 (H.1310) yılı KVS'n de Sinop Frengi Hastanesi'nin eczacısı olarak Jojef Dimitri Efendi isimi geçmektedir. 1893-1894 (H.1311) yılında KVS'n de Tatyus Samuel Efendi frengi hastanesi eczacısı olarak belirtilmişti. Burada muhtemelen aynı sene içinde Josef Dimitri bu görevden ayrılmış ve yerine Tatyus Samuel Efendi göreve başlamış olmalı. 1892-1893 (H.1310) yılı KVS ise Josef Dimitri Sinop'taki görevinden ayrılmadan önce hazırlanmış olmalı ki, 1893-1894 (H.1311) yılındaki KVS'n de Tatyus Samuel'i eczacı olarak belirtilmişti.¹⁷³ Tatyus Efendi 1892-1893 (H.1310)- 1893-1894 (H.1311) tarihleri arasında göreve başlamıştı. Tatyus Samuel Efendi Sinop'taki görevi esnasında 07.09.1893 tarihinde 3. dereceden rütbe almıştı. 1894 senesinde de 400 kuruş maaş ile Foçateyn Belediye eczacılığına tayini çıkmıştı.¹⁷⁴

Koço Yorgi Efendi'nin ne zaman Sinop Frengi Hastanesi eczacılığına başladığı ve ne zaman bu görevi bıraktığı bilinmemektedir. Hakkındaki ilk bilgiler 1899 yılı salnamesinde Sinop Frengi Hastanesi eczacısı olarak geçmektedir.¹⁷⁵ Koço Yorgi Efendi Mekteb-i Tıbbiye'den mezun olduğu için temettü vergisi ile gayrimüslim olmasından dolayı ödemesi gereken bedel-i askeriye vergisinden muaftı. Ancak bu konuda bir sıkıntı çıkmış olmalı ki Koço Efendi'nin tahkiki istenmişti. Yapılan araştırma sonucunda Koço Yorgi Efendi 24.10.1896 tarihinde Mekteb-i Tıbbiye'den mezun olup eczacılık diploması almıştı.¹⁷⁶ Koçi Yorgi Efendi yaptı hizmetlerden dolayı 4. dereceden rütbe almıştı.¹⁷⁷

2.4.5.6. Aşı Memurları

1907-1908 (R. 1323) yılında Aşı Nizamnamesine göre her sancağa bir aşı memuru tayin edilecekti. Aşı memurları aşıya ihtiyaç olan bölgelere tek tek gidip aşı yapacak, kasaba, nahiye ile köylere aşı yapmaya gittiğinde mesai ücreti ve maaşları belediye bütçesinden karşılanacaktı.¹⁷⁸ Bu doğrultuda Sinop'ta 1896 yılında Hacı Hasan

¹⁷³ KVS, H.1310, s. 438; KVS, H.1311, s. 311; BOA, DH.MKT., No: 27/58, H. 16.10.1310 (M. 03.05.1893); BOA, DH.MKT., No: 355/33, H. 24.09.1312 (M. 21.03.1895).

¹⁷⁴ BOA, DH.MKT., No: 27/58, H. 16.10.1310 (M. 03.05.1893); BOA, DH.MKT., No: 355/33, H. 24.09.1312 (M. 21.03.1895); KVS, H.1311, s. 311.

¹⁷⁵ KVS, H.1317, s. 259.

¹⁷⁶ BOA, DH.MKT., No: 2434/62, H. 11.08.1318 (M. 04.12.1900); BOA, DH.MKT., No: 2448/63, H. 12.10.1318 (M. 02.02.1901).

¹⁷⁷ BOA, DH.MKT., No: 639/7, H. 23.10.1320 (M. 23.01.1903); BOA, İ.TAL., No: 369/20, H. 05.05.1323 (M. 08.07.1905).

¹⁷⁸ Ergin, MUB, C. 6, s. 3590-3594.

Efendi'nin belediye başkanlığı döneminde belediye meclisinde aşı memuru Atnaş Efendi yer almıştır. Yine Hacı Hasan Efendi'nin 1896 ve 1903 yıllarındaki dönemlerinde aşı memuru Estan Atnaş Efendi idi.¹⁷⁹

2.4.6. Sokakların Temizliği, Aydınlatılması ve Mezarlıkların Bakımı

2.4.6.1. Temizlik

Sinop Belediyesi'nin sokakların temizlenmesine yönelik ilk bilgiler yukarıda da bahsedildiği üzere Mustafa Galib Efendi'nin belediye başkanlığı döneminde 1881 yılında sokakların temizlenmediği ve çöplerin toplanmadığı yönündedir. Yine belediyenin bütçe yetersizliği sebebiyle Kastamonu Vilayetinden 1892 yılında cezası az kalmış mahkumları temizlik işlerinde kullanma talebiydi. Buradan anlaşılacağı üzere belediye sokakları temizlemek ve çöpleri toplamak konusunda başarılı olamamıştı.¹⁸⁰

Sinop sokaklarının bu durumu uzun süre böyle devam etmiş olacak ki 1922 yılına gelindiğinde dahi hala aynı sorunlar devam etmekteydi. Çarşı, pazar ve sokaklar temizlikten yoksun kalmıştı. Çeşmelerden akan suların oluşturduğu sokaklardaki dereler boyunca otlar büyümüş ve bu derelerden pis koku yayılmaktaydı. Buna karşın belediyenin sokakları temizleyecek ve çöpleri toplayacak elinde bir çöp arabası ve bu arabadan sorumlu bir kişi bulunmaktaydı. Sinop'un küçük olması sebebiyle bu araba temizlik için yeterliydi ancak belediyenin bu çöp arabası istenilen düzeyde çalışmamaktaydı. Sokakların bu hale gelmesinde Sinop halkının da katkıları büyüktü. Zira 10.07.1922 tarihli Sinop Gazetesi haberine göre Kale yazısı Tersane Caddesinde bir şahıs tarafından açılan kuyunun bütün topraklarının caddenin bir yerine bırakılmıştı. Yine aynı caddede bir kişinin de duvar inşasından çıkan pisliği binanın kenarına attığı, hamam temizliği sırasında çıkan çöplerin de cadde yanında bulunan bahçeye bırakıldığı ve bu bölgenin kısa süre içinde bir çöplük haline dönüştüğü yazılmaktaydı. Anlaşılacağı üzere belediyenin bu konuda sorumluluklarını yerine getirmemesi Sinop halkının da çöpler konusunda kayıtsızlığı neticesinde sokaklar pisliğe mahkum olmuştu.¹⁸¹

¹⁷⁹KVS, H.1314, s. 235; KVS, H.1317, s. 257; KVS, H.1321, s. 280.

¹⁸⁰BOA, ŞD., No: 1645/11, H. 23.01.1299 (M. 15.12.1881).

¹⁸¹Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s.87, 92, 99.

2.4.6.2. Aydınlatma

Belediyenin sokakların aydınlatması konusundaki sorumluluklardan biri de aydınlatmada kullanılan gazyağı ihtiyacını karşılamaktır. Bu ihtiyacı karşılamak için de belediyeler gaz deposu¹⁸² yapmaları gerekmektedir.¹⁸³ Bu çerçevede bakıldığında Sinop'ta sokak aydınlatması konusundaki ulaşılan bilgiler geç tarihlidir. Anacak Gaz deposu veya gazhane konusunda ulaşılan bilgiler sokak aydınlatmasına nazaran daha erken tarihlidir.

Bu doğrultuda Sinop'ta aydınlatma için kullanılan maddelerin depolandığı gaz deposuna dair bulunabilmiş ilk bilgiler Sinop Hapishanesi'nin inşa edildiği 1880'li yıllara aittir. Söz konusu tarihte hapishanenin inşasında kullanılacak olan taşların şehir dışından gelmesi sebebiyle inşa giderleri artmaktaydı. Müteahhit giderleri düşürmek için inşaat alanına oldukça yakın olan Sinop Kalesi'nin kapılarından olan *Meydan Kapısı* ve burcunun taşlarına göz koymuştu. Mutasarrıfla iş birliği yaparak Tophane Müdürlüğüne kapı ve burcun yıkılmak üzere olduğunu, tamir edilemeyeceğini ve bir kazaya sebebiyet vermeden yıkılması gerektiğini yazmıştı. Bunun üzerine Tophane Müdürlüğü yıkım iznini vermişti. Gerçekte de harap bir halde duran kapı burcunun yıkılması için yapılan bütün çabalara rağmen yıkılmamıştı. Bunun üzerine beklenenden oldukça sağlam çıkan burcu yıkmak için barut kullanmaya karar verildi. Patlama sonucunda etrafa taşlar saçıldı ve bazı yapılar hasar almıştı. Bu yapılardan biri de gaz deposu idi.¹⁸⁴ Bu olay sonucunda gaz deposu kullanılamayacak derecede zarar görmüş olmalı ki yeni gazhane yapıldı veya bir bina depoya dönüştürüldü.¹⁸⁵ Gazhane ile ilgili ulaşılan sonraki bilgiler Osman Nuri Efendi'nin belediye başkanlığı dönemine aittir. Osman Nuri Efendi'nin 1892, 1893, 1894 yıllarındaki belediye başkanlığı döneminde belediye meclisi üyelerinden biri de gazhane memuru Seyid Ali Reis idi.¹⁸⁶

Sinop'ta sokakların aydınlatılması ile ilgili ulaşılan ilk bilgiler 1920 yılına aittir. Söz konusu yılda yapılan Liva Umumi Meclisi'nde iskele resminin belediyede kalması tartışılmış ve belediyenin bu vergi ile yollar açmak, bozuk kaldırımları tamir etmek ve

¹⁸² Gazhane olarak da bilinmektedir.

¹⁸³ Ergin, *MUB*, C. 5, s. 2686-2687.

¹⁸⁴ Tepeyran, *Hatıralar*, s. 95-96.

¹⁸⁵ Gazhane binası bugünkü Rıza Nur Kütüphanesi'nin ilerisinde deniz kıyısında bulunmaktaydı. Söz konusu binanın hangi tarihte inşa mı edildiği, ya da mevcut bir binanın gaz deposuna mı dönüştürüldüğü konusunda bilgi bulunamamıştır. Bkz. Ek-6.

¹⁸⁶ KVS, H.1310, s. 437; KVS, H.1311, s. 309; KVS, H.1312, s.309.

her yere fenerler koymak gibi belediyeçilik çalışmalarında bulunacağı beyan edilerek belediyede kalmaya devam etmişti. 1921 yılına gelindiğinde tekrar toplanan Liva Umumi Meclisi'nde Hacı Şevket Efendi belediyenin çalışmalarına karşılık bırakılan iskele resmini tekrar gündeme getirerek belediyenin vaat ettiği söz konusu çalışmaları yapmadığını beyan etmişti.¹⁸⁷ Buradan anlaşılacağı üzere 1920 yılında belediye şehri aydınlatmak için her yere fener koymayı planlamış ancak bir sebepten ötürü bunu yapamamıştı. Ancak yapılan fotoğraf araştırmasında bu tarihlerde Sinop'ta telgrafhane önünü aydınlatmak için lamba kullanıldığı tespit edilmiştir.¹⁸⁸ Fakat Sinop'ta belediye sokakların aydınlatılması konusunda pek de başarı sağlayamamıştı. Sinop sokakları geceleri karanlığa mahkum olmuştu. Rıza Nur hatıratında da Sinop'ta sokakların geceleri ne durumda olduğunu şu sözleri aktarmıştı;

*Bir gece Sinop'ta kahvelerden eve gidiyordum. Ortalık zifiri karanlıktı. Belediyenin sokaklarda bir tane bile feneri yoktu.*¹⁸⁹

Yine 29.01.1923 tarihli gazete haberinde Sinop sokakların gece karanlık olduğunu aktarmaktadır. Bu durum 14.04.1924 tarihine kadar sürmüştür. Söz konusu tarihte Ramazan ayının başlamasıyla caddelere yeni getirilen lüks lambaları ile aydınlatılmaya başlanmıştı.¹⁹⁰

Buradan anlaşılacağı üzere Sinop sokaklarında tarihi bilinmemekle beraber daha önceden aydınlatma lambalarının mevcut olduğu, bunların bakımsızlık veya farklı sebeplerden ötürü işlevini yitirdiği ve yine bütçe yetersizliği veya farklı sebeplerden bu lambaların tamiri ya da değişim yapılmadığından sokaklar aydınlatılamamaktaydı.

Sinop sokaklarının elektrikle aydınlatılması hususundaki çalışmalar ise Mutasarrıf Süleyman Necmi Bey zamanında başlamıştı. İlk olarak İstanbul'dan Mühendis Burhaneddin Bey 13.08.1922 tarihinde Sinop'a gelerek çalışmalara başlamış ve bir proje hazırlamıştı. Projeyi faaliyete geçirmek için 8.000 lira sermaye ile anonim şirket oluşturulmuştu. Şirketi 3.000 lira ile belediye, 100 liradan 1.200 lira ile Hacı Hasanzâde Şükrü Efendi, Cezmi Bey, Şihzâde Hacı Mehmet Efendi, Ali Ustazâde Hafız Şaban Efendi, Hacı Marazzâde Hasan Efendi, Nuhzâde Akif Efendi, Dava Vekili Mehmet Emin Efendi, Ömer Ağazâde Rıfkı Efendi, Tahmazzâde Ali Vehbi Efendi,

¹⁸⁷ Alpaslan – Bilmen, *Sinop Livası Meclisi-i Umumi Kararları*, s. 140.

¹⁸⁸ Bkz. Ek-7.

¹⁸⁹ Nur, *Hatıratım*, C. 1, s. 91.

¹⁹⁰ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 92, 106.

Parmaksızzâde İsmail Efendi, Fuat Beyzâde Ali Efendi, Hacı Ömer Efendizâde İzzet Efendi oluşturacaktı. Şirketin geriye kalan 3.800 lira sermayesi de 5 liralık hisse senetleri ile toplamda 760 hisse olarak satılacaktı. Ancak bu proje savaş sebebiyle hayata geçmemişti.¹⁹¹ Sinop'ta elektrik ile aydınlatılması ise 1934 yılını bulacaktı. 09.03.1934 tarihli Akşam Gazetesi'nin haberine göre Sinop Belediyesi aydınlatma için elektrik kullanmaya karar vermişti.¹⁹²

2.4.6.3. Mezarlıkların Bakımı

Mezarlıkların bakımı konusunda belediye ile ilgili talimatnamelerde, nizamnamelerde ve kanunlarda bir bilgi bulunmamakla beraber Sinop Belediyesi bu görevi üstlenmişti. Benzer uygulama örneğini Adana Belediyesi'nde de yapıldığı anlaşılmaktadır. Adana Belediyesi mezarlıkların bakımı, korunması, cenazelerin defin yerlerinin belirlenmesi gibi işleri yürütecek bir mezarlık bekçisi istihdam etmiştir. İlgili belediye tarafındansa *Kabristan Bekçisi Maaşı* adı altında da maaş ödemekteydi.¹⁹³

Sinop'taki mezarlığın duvarları belediyenin çalışmaları ve yapılan yardım çabaları ile inşa edilmişti. Ancak zamanla inşa edilen bu duvarlar tahrip olmuş ve 1922 yılına gelindiğinde yer yer yıkılmıştı. Bu bakımsızlık nedeniyle bazı kişilerin inekleri mezarlığa girerek otlamaktaydı. Belediyenin söz konusu duruma sessiz kalması üzerine ineklerle beraber koyun ile kasaplık hayvanlarında mezarlıkta otlamasıyla mezarlık mahalli adeta mera haline gelmişti.¹⁹⁴

2.4.7. Çeşme ve Su Yolları Faaliyetleri

Sinop'ta çeşme ve su yollarının inşası ile tamiratı gibi belediyeçilik faaliyetleri mutasarrıflar, Müslim ve gayrimüslim halk, esnaf, devlet kurumları ve reji idaresi gibi diğer kurumlar tarafından yapılmıştı. Bunların yanı sıra Sinop'ta ishale hatları için üç azadan oluşan bir komisyon bulunmaktaydı. Bu komisyon ishale hatları için harcanacak olan müftü efendinin himayesindeki nukudu mevkufenin akçalarını idare etmekteydi.¹⁹⁵

¹⁹¹ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 39, 44.

¹⁹²“Sinop Elektriğe Kavuşuyor”, *Akşam*, (09.03.1934), s. 6; İnce, *Sinop Sancağı Mutasarrıfları*, s. 96; Bkz. Ek-8.

¹⁹³ Ahmet Caner Çatal, *Adana Belediyesi (1868-1914)*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Sivas 2020, s. 28-83.

¹⁹⁴ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 91.

¹⁹⁵ Yukarıdaki komisyon ile ilgili bilgi satın alınan telgraf belgesinden alınmıştır. Bu belgede Sinop, Boyabat, Ayancık ve Gerze'deki komisyonlar hakkında bilgi vermektedir. Belge Ek-9'de verilmiştir.

Tablo 2.14 Belediye Döneminde İnşa Edilen Çeşmeler.¹⁹⁶

Tarih	Çeşme İsimleri
1857/1858 (H. 1274)	Terazi Çeşmesi 1921 yılında tekrar inşa edildi.
1882/1883 (H. 1300)	Çilingir esnafı tarafından Kale yazısı'nda bir çeşme yapıldı.
1883/1884 (H. 1301)	Tophane bahçesinde bir çeşme yapıldı.
1893/1894 (H. 1311)	Askeri Hastanenin batısında bir çeşme inşa edilmişti
1902	Okul Altı Çeşmesi
1906	Sinop kumandanı Hasan Paşa'nın eşi tarafından hükümet binasının batısına bir çeşme
1907	Kavizâde Hasan Bey Çeşmesi
1908	Reji Çeşmesi
1909	Bekir Paşa Çeşmesi

Bu çeşmelerin dışında bir de tahaffuzhanede bir çeşme inşa edilmişti. Sinop Tahaffuzhanesine 1892 yılında hem tahaffuzhanenin hem de buraya gelmekte olan vapurların su ihtiyacını karşılamak için bir çeşme inşa edilmişti. Bu çeşme *Hamidiye Çeşmesi* olarak adlandırılmıştı. Söz konusu çeşmeye konulmak üzere özel olarak mermerden bir kitabe yaptırılmış ve gümrük teknesiyle Sinop'a getirilmişti.

Hamidiye Çeşmesi'nin inşa masraflarının tam olarak ne kadar tuttuğu bilinmemekle beraber inşası için Dersaadet'ten 2 mecdiye gönderildiği çeşme kitabesinin de Sinop'a nakliyesinin 950 kuruş tuttuğu ve bu miktarın 1891 yılına ait sancak bütçesinden karşılandığı bilinmektedir.¹⁹⁷

Öte yandan Sinop İç Kalesi'nin dahilinde inşa edilen ve özellikle Sinop Hapishanesi'nde mahkumlara hizmet veren hastanenin bazı mahallelerinde su yollarının tahrip olduğu ve tamire muhtaç olduğu görülmüştü. Söz konusu tamirat yapılan inceleme sonucunda 5.673 kuruş masrafla ile tamir ve inşa edileceği tespit edilmişti. Yapılan bu masraf incelemesi sonucunda, keşif defteri Kastamonu Vilayetine gönderilmişti. Kastamonu Vilayeti de yapılan tamir ve inşanın tophane namına

¹⁹⁶ Ulus, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, s. 154-168.

¹⁹⁷ BOA, DH.MKT., No: 2046/57, H. 10.07.1310 (M. 29.01.1893); BOA, DH.MKT., No: 2052/14, H. 27.07.1310 (M. 14.02.1893); BOA, DH.MKT., No: 12/17, H. 29.01.1311 (M. 12.08.1893); BOA, DH.MKT., No: 429/81, H. 27.03.1313 (M. 17.09.1895); BOA, BEO, No: 685/51327, H. 27.03.1313 (M. 17.09.1895).

yapılacağından gerekli olan miktarın karşılanması için Tophane-i Amire Celilesi'ne göndermiş ve gereken masrafın karşılanmasına karar verilmişti.¹⁹⁸

Belediyenin çeşme ve su yolları ile ilgili çalışmalarına ise ulaşılan ilk bilgiler 1881 yılına aittir. 1881'de belediye başkanı olan Mustafa Galib Efendi hakkında yapılan şikayetlerden biri de su yollarıyla ilgilenmediği konusu idi.¹⁹⁹ 1881'den 1923 yılına kadar belediyenin su yolları ve çeşmeler konusundaki çalışmalarına dair bir bilgi tespit edilememiştir.

Belgelerden anlaşıldığı üzere belediyenin bu konuda pek de başarılı olduğu söylenemez. Öyle ki her yıl yaz mevsimi geldiğinde Sinop'taki birçok çeşmede su akamaz oluyordu. Halk su ihtiyacını karşılamak için çeşme çeşme dolaşmak zorunda kalıyordu. Bu sorunun başlıca sebeplerinden birisi yaz mevsiminden kaynaklı kuraklık olmakla beraber sebze ve meyve bahçelerinin sulanıyor oluşu da çeşme sularında azalmaya neden oluyordu. Açıkçası su yollarının durumu da pek iyi değildi. Kentin ishale hatlarının bazı kısımları açılmış, pek çok yerinse tamir edilmesi gerekiyordu. Akan çeşmelerdeki sular ise sağlıklı değil hem kokuyor hem de pis akıyordu. Belediyenin asli görevlerinden olmasına rağmen su yolları gibi çeşmeler de bakımsız, temizlikten yoksun, etrafı otlar ve bataklıklarla doluydu. Bu durum karşısında belediye önce su ihtiyacını karşılamak için 28.06.1923 tarihinde bir su deposu inşasına başladı. Aynı tarihte su yollarının tamirine de başlanırken ağustos ayında ise su şebekesinin temizliği için harekete geçilmişti.²⁰⁰

Sinop'ta belediye ait su yolları ve çeşmeler hakkında istatistiki bilgilere ise 1933 yılındaki kaynaklardan ulaşılabilmektedir. Sülük Gölü'nden başlayan 11.300 metre uzunluğunda taştan yapılmış su yolu bulunmaktadır.²⁰¹ Bu su yolundan 24 saatte 320 metreküp su gelmektedir. Söz konusu su kente toplamda 3.440 metre uzunluğa ulaşan borular ile 31 çeşmeye su verilmektedir.²⁰²

¹⁹⁸ BOA, *İ.TPH.*, No: 2/7, H. 07.02.1311 (M. 20.08.1893).

¹⁹⁹ BOA, *ŞD.*, No: 1645/11, H. 23.01.1299 (M. 15.12.1881).

²⁰⁰ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 87-88, 95, 97, 98, 100.

²⁰¹ Söz konusu bu su yolu muhtemelen Roma döneminden kalan su yoludur. Belediye bu su yolunun tamir ve bakımını yaparak hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde aktif bir şekilde kullanılmıştır. Bkz. Ek-10.

²⁰² *Belediyeler*, Holivut Matbaası, İstanbul 1933, s. 848.

2.4.8. Yol, Kaldırım, Kanalizasyon ve Köprü Çalışmaları

Sinop'ta belediyecilik çerçevesinde yol, kaldırım, kanalizasyon ve köprü çalışmalarına ait istatistiki bilgilere ağırlıklı olarak salnamelerden ulaşmaktayız. Bu bilgilere ise aşağıda tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2.15 1871-1876 Yılları Arasında Sinop'ta Yapılan Yol, Kaldırım ve Köprü Çalışmaları²⁰³

Tarih	Yol	Kaldırım	Kanalizasyon	Köprü
1871	57.950 m ²⁰⁴	200 m		Karasu köprüsü tamir edildi
1873 kadar	8 m tamir 298 m inşa	4 m tamir 240 m inşa	1 m tamir 246 m inşa	3 köprü inşa edildi
1874		37,395m ²⁰⁵ 62,972m inşa		3 köprü inşa edildi
1875	3.600 m inşa	2.100 m inşa		
1876	2.260 m inşa			1 köprü tamir edildi

Sinop'taki genel yol, kaldırım ve kanalizasyon istatistik bilgilerine ise 1933 yılına ait kaynaklardan ulaşılmıştır. 1933 yılına gelindiğinde kent dahilinde 1.700 metre şose olmak üzere toplamda 4.010 metre yol, 6.180 metre kaldırım ve 2.800 metre lağım bulunmaktaydı.²⁰⁶

2.4.8.1. Sinop Tersanesine Yol Açılması

1909 yılında Sinop Belediyesi ve mutasarrıflığı tarafından tersanesinin bahçesine kuzey-güney, doğu-batı yönünde yol açmak ve bu yolun açılması için de duvarlarının yıkılmasına karar vermiştir. Daha sonra bu kararı Liva İdare Meclisi onaylamıştı. Planlanan bu proje için Bahriye Nezareti'nin izni alınmadığı için tersane kayıkçıları karşı çıkarak Bahriye Dairesi'nin kontrolünde bulunan bir mekâna Bahriye

²⁰³ KVS, H.1288, s. 139; KVS, H.1290, s. 151; KVS, H.1291, s. 184; KVS, H.1292, s. 192; KVS, H.1293, s. 166; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop*, s. 44-45, 72, 96, 114, 131.

²⁰⁴ Salnamede H. 1286-1288 tarihleri arasında yapılan çalışmalar adı altında bu rakamlar verilmiştir. Yol uzunluğunun fazla olmasının nedeni büyük ihtimalle o tarihlerde Kastamonu ve çevre şehir ile kasabalar arasında yol yapım çalışmaları vardı. Bu çalışmalara Sinop'ta dahil olduğundan yukarıda verilen 57.950 metre bu yol çalışması Sinop'taki yol inşaatları kapsamında verilmiştir.

²⁰⁵ Belgede yapılan kaldırım çalışması 692 zira olarak verilmiştir. 1 zira ise 54,04 cm ile 91 cm'ye denk gelmektedir. Bu sebeple hem 54,04 cm, hem de 91 cm uzunlukları hesaplanarak yazılmıştır.

²⁰⁶ *Belediyeler*, s. 848.

Dairesi'nin izni olmadan karar verilmesini kanuna aykırı görmüş ve mutasarrıf hakkında şikayetlerde bulunmuşlardı.

Tersane kayıkçılarından Muhammed isimli bir şahıs 18.10.1909 tarihinde Tersane-i Amire Kumandanlığına, tersanesinin güya ahalinin arzusuyla duvarlarını yıkıp dört tarafından yol açılacağı hükümetçe kararlaştırılıp hemen işe başlanacağı bu durumun tersaneye zarar vereceğinden tersanenin muhafaza edilmesini rica etmişti. Yine aynı tarihte tersane memurlarından Ali'de Tersane-i Amire Kumandanlığına, bugün Sinop Mutasarrıfı ile belediyenin aldığı karar ve Liva İdare Meclisinin onayı ile tersanenin duvarlarını yıkarak kuzey-güney, doğu-batı yönünde yol açılacağını ve bu karar karşısında bir engelleme ile karşılaşılırsa kuvvete başvurarak işe başlanacağını tersanede emir ve tebliğ olundu ifadesiyle şikayette bulunmaktaydı.

Bu şikayetlerin üzerine Bahriye Nazırlığı, 22.11.1909 tarihinde Dâhiliye Nezaretine Sinop tersanesi memurları ile kayıkçılarının beyan ettiği gibi bir durum varsa tersaneye açılacak yol için Bahriye Dairesi'nin izni alınmaksızın Liva İdare Meclisinin onayı ile bu işe başlanacak ise bu durum mutasarrıfın keyfi suretle aldığı karar varsayılarak usulen yargılanmaları gerektiğini bildirmişti. Dâhiliye Nezareti, Kastamonu Vilayeti 'ne Sinop Mutasarrıfı Esbâkı Bekir Paşa'nın kanuna karşı hareket ettiği iddiasıyla şikayetler hakkında soruşturma yapılmasını istemişti. Bu sırada Sinop'ta tersaneye açılacak yol için mutasarrıflıkça belediye çavuşları kumandasında otuz kadar kişi sevk edilerek mahalde bulunan Asakir-i Kemale hakaretle kanunlara aykırı davranıldığını Kastamonu Vilayetine bildirilmişti. Bu olay neticesinde Bahriye Nazırlığı, Sinop Mutasarrıfının yargılanmasını istemişti. Bahriye Nezaretinin bu talebi üzerine Dâhiliye Nezareti cevap olarak Sinop tersanesine açılmak istenen yolun arsasının sonradan tersaneye dahil edildiği ve bu arsanın Bahriye Dairesi'ne ait olmadığını, tersane memurlarının ise alınan bu yol kararına karşı şahsi olarak karşı olduklarını bildirmişti.

Sinop Belediye Başkanı Rasim Bey yaşana olayları ve olayların ortadan kaldırılmasıyla ilgili Mebusan Meclisi'ne telgraf çemişti. Bahriye Nazırlığı ise olayları tahkik etmesi için Sinop'a bir gemi göndermişti. Yapılan tahkikat sonucunda Tersaneye yol açmanın bir sakıncası olmadığını bildirmişti. Kastamonu valisi bu durumu Dâhiliye Nezareti ile Bahriye Nezareti'ne bilgi vererek yol çalışmalarının başlamak için cevap beklemekteydi.

Bahriye Nezareti 24.05.1911 tarihinde tersanenin ortasından açılmak istenen yoldan feragat edilmesi ve bu konuda başka bir çare aramasını Sinop Mutasarrıflığının kararına bırakmıştı.²⁰⁷

2.4.8.2.Telgrafhane Yolu

Sinop'ta inşa edilmekte olan telsiz telgraf istasyonu ile şehre giden yol arasında 1,5 km uzunluğunda patika bir yol bulunmaktaydı. Dâhiliye Nezareti, 02.03.1915 tarihinde söz konusu yolun ıslahı ve tamiri için alet ve edevatın temini için gerekli olan 1.000 kuruşun Sinop Mutasarrıflığı ile Belediyesi tarafından karşılanacağını Kastamonu Vilayetine bildirmişti. Kastamonu Vilayeti bunu üzerine bu yolun ıslahı için duvarcı ustası gibi ihtiyaç duyulanları göndermişti. Yolun tamiri için gereken 1.000 kuruşun Sinop Mutasarrıflığı ile Belediyesi tarafından karşılanacağını Nafia Nezaretine bildirilmişti. Nafia Nezareti telsiz telgraf istasyonu yolunun ıslahının zaruri olduğunu ve bir an önce yapılması gerektiğini ancak bu yol için gereken para giderini sağlayacak kanun bulunmadığından vilayet tahsisatından karşılanmasını kararlaştırmıştı.²⁰⁸

Bu dönemde bir diğer yol çalışması Seyid Bilal Türbesi yoludur. Bu yol belediyeçilik faaliyeti olarak halk tarafından yaptırılmıştır. Söz konusu yolun inşa masraflarını tesviye etmek için mutasarrıf halktan kişi başı üçer kuruş toplamıştı. Toplanan para ile Sinop Hapishanesi'ndeki mahkumlara ücret verilerek mahkumlara inşa ettirilmiştir.²⁰⁹

2.4.9. Belediyenin Diğer Faaliyetleri

2.4.9.1. Tersane ile Telsiz Telgraf İstasyonunun Belediyeye Terki

Sinop'ta bulunan telsiz telgraf istasyonun kapatılıp dinamo gibi aletleri İstanbul'a gönderilecekti. Belediye telgraf istasyonunda alet ve edevatlarının İstanbul'a gönderilmesi için ayrı bir nakliyat masrafı çıkacağından bu alet ve edevatın Sinop Belediyesi'ne terki hem belediyece hem de şehir halkı tarafından arzu edilmekteydi. Sinop Belediyesi ayrıca şehrin ortasında kalan tersanenin de kendisine terkini istemekteydi. Tersane boş ve âtil olup arsasında iki veya üç tane ahşap bina mevcut

²⁰⁷ BOA, *DH.MUI.*, No: 43/19, H. 25.07.1328 (M. 02.08.1910); BOA, *DH.İD.*, No: 74/15, H. 01.04.1329 (M. 01.04.1911).

²⁰⁸ BOA, *DH.ŞFR.*, No: 49/179, H. 16.03.1333 (M. 01.02.1915); BOA, *DH.ŞFR.*, No: 463/66, H. 15.04.1333 (M. 02.03.1915); BOA, *DH.UMVM*, No: 85/62, H. 27.04.1333 (M. 14.03.1915).

²⁰⁹ Tepeyan, *Hatıralar*, s. 93.

olduğu gibi buranın nezareti içinde iki zabıta görevlendirilmişti. Şehrin ortasında kalan bu arsanın belediye tarafından park haline getirilerek halkın hizmetine sunmak için kendisine terkin istemekteydi. Sinop Belediyesi'nin bu talepleri 07.01.1920 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne İletilmişti. Belediyenin bu isteklerine karşılık tersane arsasının belediyeye devredilebileceği ancak telsiz telgraf istasyonundaki alet ve edevatın devrinin mümkün olmadığı bildirilmişti.²¹⁰ Tersane arsası Büyük Millet Meclisi'nce çıkarılan kanunla 17.11.1920 tarihinde parsellere bölünmemek ve satılmamak şartıyla Sinop Belediyesi'ne devredilmişti. Ancak çıkarılan kanunda tersane arsasında bulunan binalar hakkında bir karar verilmemişti. Söz konusu binalar gün geçtikçe kullanılmaz hale gelmeye başlamıştı. Bunun üzerine 1920'de çıkan kanun 09.12.1922 tarihinde düzenlenerek yeniden yürürlüğe konuldu. Bu düzenleme ile tersane arsasıyla beraber binalar da belediyeye devredildi.²¹¹

Tersane arsasının devredilmesiyle belediye bu araziye park yapmak için hemen inşa çalışmalarına başladı. Ancak halkın park konusuna sıcak bakmaması ve kış mevsiminde yaklaşmasıyla belediye istediği sonucu almamıştı. Bu olumsuzluklara rağmen Tersane Parkı belediye tarafından bitirilmiş ve hizmete sunulmuştu. Ancak yapılan bu çalışma boşa gitmişti. Park hayvanlar ile dolmuş ve hayvanların otlatıldığı yeri haline gelmişti. Kısa sürede dikilen fidan ile çiçekleri harap etmişti. Tersane Parkı inşa edilmesinden birkaç ay sonra kullanılamaz hale gelmişti. Tersane Parkı'nın tekrar aktif hale gelmesi ise 1924 yılını bulmuştu.²¹²

2.4.9.2. Sinop Kalesi'nin Belediye Tarafından İstenmesi

Sinop Kalesi'nin tarihi antik çağlara kadar uzanmaktadır. Ancak ilk olarak hangi tarihte inşa edildiği tespit edilememiştir. M.Ö. 72'de Pontus Kralı IV. Mithridates döneminde Sinop'un etrafı surlarla çevrilmiştir. 1214 senesinde Selçukluların hakimiyetinde I. İzzettin Keykavus döneminde iç kale olarak adlandırılan kısım inşa edilmişti. Osmanlı Devleti döneminde bu İç Kale 1568'den itibaren zindan olarak, 1887 senesine gelindiğinde de İç Kale'ye hamam ve yeni yapılar imar edilerek tam olarak cezaevine dönüştürüldü.²¹³ Zamanla gelişen savaş teknolojisi nedeniyle kaleler eski önemini yitirmişti. Bu sebepten ötürü olacak ki Osmanlı'nın son dönemlerinde de Sinop

²¹⁰ BOA, *DH.İ.UM.*, No: 7/1, H. 06.06.1338 (M. 26.02.1920).

²¹¹ BCA, 1.20.2/30.18.1.1., 17.11.1920; 4.40.7/30.18.1.1., 07.12.1921; 109.529.18/180.9.0.0., 12.10.1922.

²¹² Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 90-92, 102. Bkz. Ek-11.

²¹³ Yılmaz, "Tarihi Sinop Kalesi", s. 4-6.

Kalesi savunma amacından daha çok cezaevi olarak kullanılmaktaydı. Bu durumu gören belediye kalenin hem işgal ettiği alanı hem de kaleden çıkacak inşa malzemelerini şehri geliştirmek amacıyla kullanmak için kaleyi kendisine devredilmesini istemekteydi.

Sinop Belediyesi bu isteği doğrultusunda 29.03.1910 tarihinde Sinop Liva Meclisi'nin Kastamonu Vilayetine takdim ettiği mazbatada Sinop Kalesi'ni istemişti. Belediye harap halde bulunan kalenin duvarlarından çıkarılacak taş ve toprak ile limanın sahil boyunca rıhtım inşa etmeyi ve enkazından kalan yerleri de yol yapmayı planlamaktaydı. Belediyenin söz konusu bu talebini Kastamonu Vilayeti, Maliye Nezareti'ne bildirmişti. Maliye Nezareti de kalenin hazineye ait olduğunu ayrıca da askeriye için kıymetli olduğundan belediyenin bu talebini reddetmişti.²¹⁴

2.4.9.3. Çarşıağı ile Kumkapı'ya Giden Yol Üzerindeki Arsanın Belediyeye Terki

Dâhiliye Nezareti Kastamonu Vilayetinden almış olduğu malumatta, Sinop'un Çarşı Ağzından Kum Kapı tarafına giden yolun iki tarafında da olan arsaların Sinop Belediyesi'ne ait olduğu halde, tophane tarafından bu arsaların üzerine dükkan inşa edilerek kiralandığını ve söz konusu arsa ile dükkanların inşa masrafları karşılanmak suretiyle belediyeye terk edilmesi gerektiği yazılmıştı. Dâhiliye Nezareti bu durumu 11.05.1910 tarihinde Harbiye Nezaretine bildirmişti. Harbiye Nezareti 15.06.1910 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne söz konusu arsa üzerindeki dükkanların inşa masraflarının karşılanması halinde belediyeye devredileceğini bildirmişti.²¹⁵

2.4.9.4. Tersane Caddesindeki Arsanın Belediyeye Terki

Sinop Belediyesi tersane caddesindeki arsa ile Kumkapı mevkiindeki meydanla beraber iki adet baraka ve Meydankapı mevkiindeki arsa önceden belediyeye ait olduğunu sonrasında Tophaneye, oradan da hazineye devredilmişti. Sinop Belediyesi söz konusu bu arsaların tekrar kendine devredilmesini istemekteydi. Bu konu hakkındaki belediyenin isteğini Kastamonu Vilayeti 02.10.1915 tarihinde Maliye Nezaretine bildirmişti. Maliye Nezareti de 10.11.1915 tarihinde belediyenin bu talebini reddedilmişti.²¹⁶

²¹⁴ BOA, *ML.EEM.*, No: 799/31, H. 18.05.1328 (M. 28.05.1910).

²¹⁵ BOA, *DH.MUI.*, No: 94/8, H. 07.06.1328 (M. 16.06.1910).

²¹⁶ BOA, *ML.EEM.*, No: 1173/9, H. 29.12.1333 (M. 07.11.1915).

2.4.9.5. Mezbahanın Yıkımı

Sinop Belediyesi tarafından Un Kapanı isimli mahallesinde bulunan kale burcunun üzerine çatı inşa edilmek suretiyle mezbaha haline getirilmişti.²¹⁷ Bu mezbahanın faaliyete geçmesiyle beraber iskelede mevcut olan mezbaha zamanla âtil duruma düşmüştü. Bunun üzerine belediye iskeledeki mezbahayı tekrar canlandırmak için 1877 senesinde kale burcu üzerindeki mezbahayı Hacı Recep adlı bir şahsa satılmıştı. Hacı Recep de söz konusu yeri Hacı Mehmet isimli bir kimseye satmıştı. Bu mezbahanın 09.10.1894 tarihine kadar akıbeti hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Bu tarihte Tophane Binbaşısı Ali Rıza Efendi belediyeye haber vermeksizin mezbahayı yıktırmıştı. Aslından Sinop Mutasarrıflığı bu yapının yıkılması gerektiğini bildirmişti. Ancak Ali Rıza Efendi haber vermeksizin yıktırmanın yanı sıra mezbahadan kalan işe yarar enkazı da zayi etmişti. Bunun üzerine enkazın maliyeti 789 kuruş olarak hesaplanmış ve bu miktarın da Ali Rıza Efendi tarafından karşılanmasına karar verilmişti. Ancak bu miktarın ödenmesi konusu 1899 yılına uzamıştı.²¹⁸ Ali Rıza Efendi'nin bu parayı ödeyip ödemediği hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Söz konusu mezbaha yıkılmasının ardından yeniden inşa edilerek faaliyetine devam etmişti. 1940'lara kadar da kullanıldığı tespit edilmiştir.²¹⁹

2.4.9.6. Belediye Bina Yıkımı

Belediyenin görevlerinden biri de daire sınırları içinde bulunan bölgedeki yıkılmaya yüz tutmuş binaların bir kazaya sebebiyet vermeden yıkmaktır. Bu doğrultuda belediye Sinop'ta yaşamakta olan Ayşe Hanım adlı bir şahsın yıkılmaya yüz tutmuş olan evini yıkmıştı. Ancak Sinop Belediyesi söz konusu evin sahibi İstanbul'da bulunduğu esnada ve haber etmeksizin yıkım işlemini yapmıştı. Bunun üzerine evi yıkılan Ayşe Hanım evinin tekrar belediye tarafından inşa edilmesi gerektiğini Kastamonu Vilayetine bildirmişti.²²⁰ Kastamonu Vilayetinin bu duruma ne cevap verdiği ve belediyenin evi tekrardan inşa edip etmediği hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

²¹⁷ Un Kapanı mahallesi bugünkü Kaleyazısı olarak bilinen mahalledir. Mezbahada Kaleyazısı mahallesinin Barbaros caddesindeki deniz kıyısında bulunan surun üzerine inşa edilmişti.

²¹⁸ BOA, DH.MKT., No: 285/29, H. 19.03.1312 (M. 20.09.1894); BOA, DH.MKT., No: 2230/71, H. 29.03.1317 (M. 07.08.1899).

²¹⁹ Bkz. Ek-12.

²²⁰ BOA, BEO, No: 34/2487, H. 22.12.1309 (M. 18.07.1892).

2.4.9.7. Pazarın Kale Yazısı'ndan Kale Suru Mevkisine Taşınması

Sinop Belediye Başkanı, Kale yazısı olarak adlandırılan mevkide kurulan pazarı Kale Suru denilen yere taşınmasını istemekteydi.²²¹ Bu taşınmanın gerçekleşmesi halinde şehrin ortasına kurulan pazar kalkacak, belediyenin gelirlerinin artacağını ve ahalinin yararına olduğunu düşünmekteydi. Bu düşüncesini Sinop İdare Meclisi'ne bildirmişti. Sinop İdare Meclisi bu hususu olumlu karşılayarak Kastamonu Vilayetine bildirmiş ve pazarı taşınması konusunda olumlu bir cevap almıştı.

Belediyenin pazarı taşıma fikrine esnaftan karşı çıkanlar olmuştu. Hatta esnaf vekili Alaaddin tarafından şikayet dahi edilmişti. Karşı çıkan ve şikayet edenlerin Kale Yazısı'na da birkaç dükkan inşa ettirmiş olup bu sebeple karşı çıkıp şikayet ettikleri ve pazarın taşınması hem ahali hem de belediye için faydalı olduğu, taşınma esnasında mevcut pazar esnafının her türlü eşyalarının güvenli bir biçimde taşınacağı Kastamonu Vilayetine bildirilmişti. Esnafın bu tepkisinin sonuçsuz kalması üzerine durumu padişaha kadar taşımışlardı. Sinop'ta bulunan Kalebazos Mahallesi ahalisi ve kapan ile çarşı esnafı, 200 ticari dükkandan fazla işletme olan çarşıda haftada bir gün pazar kurulduğunu, belediye riyasetinin almış olduğu çarşığı yıkmak ve pazarı taşıma kararından rahatsız olduklarını, esasen belediye başkanının iskele çarşısının güneyindeki dükkanların arkasında dükkanları olup ancak burada ticari faaliyetlerin zayıf olması sebebiyle çarşığı buraya taşıyarak ticari işlevini canlandırmak olduğunu beyan etmişlerdi. Ayrıca iskele mahalline bir de kapan inşa etmeyi planlamış ve belediye riyasetinin de onayladığını, bunun üzerine esnafın bu durumdan rahatsız oldukları belirten arzuhalnameyi mutasarrıflığa takdim edilmiş ve belediye meclisine havale edildiğini, ancak belediye başkanının bu arzuhalnameyi görmezden gelmesi üzerine Kastamonu Vilayetine durumla ilgili üç defa telgraf çekilmesine rağmen bir neticeye ulaşılamaması üzerine içinde gayrimüslim esnaflarında olduğu 67 esnafın imzasıyla padişah durumu anlatan arzuhal yazarak durumlarını izah etmişlerdi.²²²

²²¹ Kale yazısı mevki o dönemde Un Kapanı Mahallesi içinde yer alırken bugün Kale yazısı Mahallesi olarak bilinmektedir. Pazarın taşınacağı Kale Suru mevkide bugünkü Meydankapı mahallesinde bir konumdur.

²²² BOA, DH.MKT., No: 2119/15, H. 01.06.1316 (M. 17.10.1898); BOA, DH.MKT., No: 2143/94, H. 20.07.1316 (M. 04.12.1898); BOA, DH.MKT., No: 2342/75, H. 09.01.1318 (M. 09.05.1900); BOA, ŞD., No: 1664/14, H. 09.07.1316 (M. 23.11.1898); BOA, Y..PRK.AZJ., No: 40/66, H. 10.02.1318 (M. 09.06.1900).

2.4.9.8. Deniz Hamamı İnşası

Osmanlı'da halk denize sahillerde inşa edilen deniz hamamı veya derya hamamı²²³ olarak adlandırılan yapılarda girmektedir. Tarihi 17. yüzyıla kadar uzanan deniz hamamları genel olarak denize çakılan kazıklar üzerine etrafı tahta ile kapatılarak yapılan odalardan oluşmaktaydı. Kıyı ile bağlantısını iskeleler aracılığıyla sağlamaktaydı. Bu yapılar sosyal mahremiyet ve dini kurallar neticesinde ortaya çıkmıştı. 1868 yılında çıkan Dersaadet Belediye Nizamnamesi ile deniz hamamlarının idaresi ve imarı belediyelere verilmiştir. Deniz hamamlarında yüzme hocası, kayıkla dolaşan zaptiyeleri ve belediye çavuşu bulunmaktaydı.²²⁴

Üç tarafı deniz ile çevri olan Sinop'ta deniz hamamı ancak 1923'te yapılmıştı. Belediye tarafından inşa edilen bu yapı 1. sınıf, 2. sınıf ve 3. sınıf olmak üzere müşteriler için odalar oluşturulmuştu. Yine bu odalarda sınıflara özel ipek, sakız ve ketenden yapılmış hamam takımları bulunmaktaydı. Her oda için ayrı ayrı elbise dolabı, ayna ve şezlonglar vardı. Belediye hamama olan ulaşımı kolaylaştırmak için Zeytinlik Mesiresine giden yoldan hamamın bulunduğu yere kadar asfalt yol yapmıştı.²²⁵ Söz konusu hamama günümüzde ne olduğuna dair bilgi bulunamamıştır.

2.4.9.9. Salamura Hanesinin İnşası

Karadeniz'e yarımada şeklinde uzanan Sinop'un coğrafi bu özelliğini değerlendiren halkın gelir kaynaklarından biri de balıkçılıktı. Sinop'ta tutulan balıklar salamura yapılarak İstanbul'a ve başka yerler ihraç edilmekteydi. Ancak balıkları samura yapacak hususi bir yer olmadığı için salamura işlemi çarşı ve dükkan araların yapıldı. Söz konusu bu durum salamura sularının ve salamura yapılan balıkların hijyenik ve sağlıklı olması açısından tehlike arz etmekteydi. Bu sebepten ötürü hijyen ve sağlık açısından salamura işlemini gerçekleştirecek bir mekâna ihtiyaç duyulmaktaydı. Salamura işlemi için yapılacak bina belediye tarafından inşa edilmesi planlanmıştı. Sinop Belediyesi salamura işlemi için yapacağı binada torik fiçilerinin büyüklerinden üç kuruş, küçüklerinden iki kuruş, palamut fiçilerinin büyüklerinden iki kuruş, küçüklerinden bir buçuk kuruş, uskumru fiçilerinin büyüklerinden iki buçuk

²²³ Örnek deniz hamamı resimleri için Bkz. Ek-13.

²²⁴ Süleyman Beyoğlu, "Osmanlı Deniz Hamamları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* S. 5, 2004, s. 54,56-57; Berna Toy, *Türk Resminde Deniz Hamamları*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2023, s. 4-6.

²²⁵ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 95-96.

kuruş, küçüklerinde iki kuruş, hamsi fiçılarının büyüklerinde iki kuruş, küçüklerinden ise bir kuruş on para vergi alacaktı. Böylelikle belediyenin gelirlerinin de artırılması planlanmaktaydı. Sinop'un bu ihtiyacını Kastamonu Vilayeti 08.10.1902 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne bildirmişti. Dâhiliye Nezareti salamura binasının inşa keşfinin yapılmasını ve binanın kaç kuruşa inşa edileceğinin tespit edilmesini buyurmuştu.²²⁶

2.5. Belediye Binası

Belediyelerin teşkil edilmesiyle beraber belediyeler faaliyetlerini yürütecek bir binaya ihtiyaç duymuşlardır. Bazı belediyeler bu ihtiyacını Boyabat Belediyesi'nde olduğu gibi bir binayı kiralamış ya da Gerze Belediyesi'ndeki gibi satın almak suretiyle karşılamışlardır. Sinop'ta ise belediye işlerini yürütecek bir bina inşa edilmişti.

Sinop Belediye binası 1907 yılında inşa edilmiştir.²²⁷ Belediye binası inşa edildiğinde belediye başkanları kaynaklarda farklılık gösterilmektedir. İsmail Ulus, Hacı Hasanzâde Hüseyin Ramiz Efendi'nin belediye başkanlığı döneminde inşa edildiğini belirtirken, devlet arşivlerine bakıldığında 1907 yılında İzzet Efendi'nin belediye başkanı olarak görev yaptığı görülmektedir.²²⁸ Belediye binası inşa edilirken belediye kâtibi Hasan Efendi'nin yapmış olduğu hizmetlerden dolayı 4. derece rütbe verilmişti.²²⁹ Belediye binası günümüze ulaşmadığından binanın yapısı, mimarisi ve planı hakkında bilgi bulunamamıştır. Ancak Sinop belediye binası dış görünüş itibarı ile Kırklareli Belediye binası ile benzer mimari özelliklere sahiptir. Bu durum bize Sinop Belediye binası hakkında fikir vermektedir. Sinop ve Kırklareli Belediyelerinin binalarına ait görseller ağıda verilmiştir.

²²⁶ BOA, DH.MKT., No: 603/61, H. 26.07.1320 (M. 29.10.1902). Binanın planı için bkz. Ek-14.

²²⁷ BOA, DH.MKT., No: 1206/35, H.10.09.1325 (M.17.10.1907); Ulus, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, s. 199; İnce, *Sinop Mutasarrıfları*, s. 57-58.

²²⁸ BOA, DH.MKT., No: 1290/79, H.07.08.1326 (M.04.09.1908); Ulus, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, s. 199.

²²⁹ BOA, DH.MKT., No: 1206/35, H.10.09.1325 (M.17.10.1907).

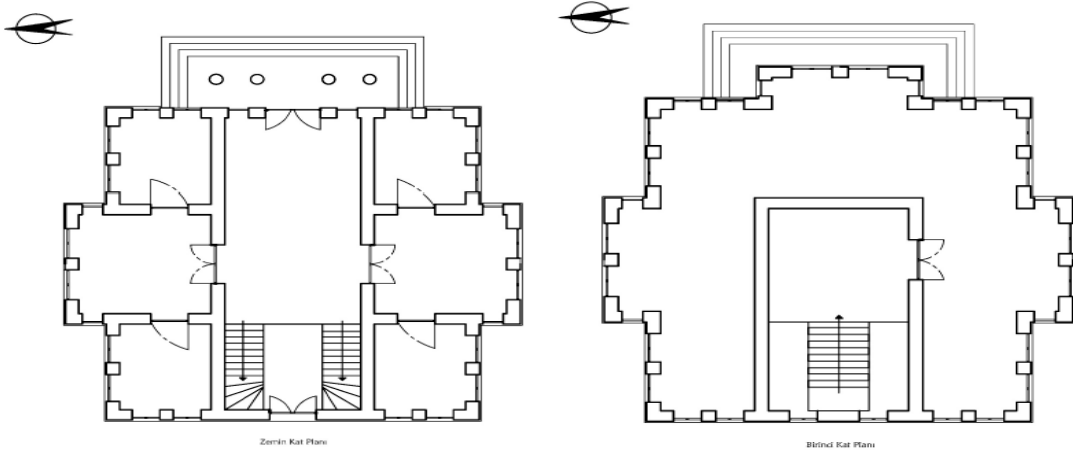
Kırklareli Belediye Binası

Sinop Belediye Binası

Görsel 2.1.: Emre Kolay, *Osmanlı Yerel Yönetim Sisteminin Mimari Alana Yansıması: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Belediye Binaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara 2018 s. 117; *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Şimal Ajans-Matbaacılık Hizmetleri, Sinop 2012, s.153.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde aşağıdaki görsellerde verilmiş olan Kırklareli belediye binasının planıdır. Sinop Belediye binasının da bu plana benzer şekilde inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 2.2.: Emre Kolay, *Osmanlı Yerel Yönetim Sisteminin Mimari Alana Yansıması: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Belediye Binaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara 2018 s. 111-112.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNOP KAZALARINDA BELEDİYE TEŞKİLATLARI

3.1. Boyabat Belediyesi

Boyabat Belediyesi'ne dair yapılan kaynak taramasında ulaşılabilen en erken tarihli bilgiler 1870-1871 (H. 1287) yazılan KVS'ne aittir. Söz konusu kaynakta Boyabat Belediyesi'nin ismi bilinen ilk belediye başkanı Hacı Abidin Efendi'dir²³⁰ Ancak Boyabat Belediyesi bu tarihten daha önce teşkil edildiği tahmin edilmektedir. Zira 1869-1870 (H. 1286) yılındaki KVS'nde Boyabat'la aynı statüde olan Kastamonu'ya bağlı Taşköprü ile Tosya'da belediye meclisinin olduğu görülmektedir. Bu dönemde Taşköprü'nün nüfusu 12.313, hane sayısı 3.455 ve kasabadan toplanan vergi miktarı ise 568.839 kuruştı. Tosya'nın ise nüfusu 8.012, hane sayısı 2.616, toplanan yıllık vergi miktarı 406.969 kuruştı. Aynı dönemde Boyabat 15.153 nüfusu ve 4.256 hanesi olan bir kasabaydı. Yıllık toplanan vergi miktarı ise 938.102 kuruştı. Bu istatistiki bilgiler doğrultusunda Boyabat, Taşköprü ile Tosya'dan daha büyük ve daha fazla ekonomik değere sahipti. Boyabat'ta belediyenin teşkili söz konusu kazalar ile aynı yıl olan 1869-1870'de (H.1286) ya da bu tarihe daha yakın bir senede teşkil edilmesi muhtemeldir.²³¹

Boyabat Belediyesi işlerini yürüteceği kendine ait bir binaya dair ilk bilgiler 1933 yılına aittir. Ancak binaya ait sadece fotoğraf bulunabilmiştir.²³² Söz konusu bina inşa mı edildi, kiralandı mı veya satın mı alındığı hakkında bilgi bulunamamıştır.²³³ Belediye binasına ait bir diğer bilgi de 1949 yılında çıkan *Belediyeler Yıllığı*'nda karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kaynağa göre kasabadan belediyeye uygun olan bir ev kiralanarak belediye binası yapılmıştı.²³⁴ 1949 yılında bahsi geçen kiralanmış binanın 1933 yılındaki fotoğrafı bulunan bina olup olmadığına dair bir bilgi tespit edilememiştir.

²³⁰ KVS, H.1287, s. 84.

²³¹ KVS, H.1286, s. 38, 41, 104-110.

²³² Bkz. Ek-15.

²³³ *Belediyeler*, s. 852.

²³⁴ *Belediyeler Yıllığı*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., C. 1, Ankara 1949, s. 407; Kolay, *Osmanlı Yerel Yönetim Sistemini Mimari Alana Yansıması*, s. 478.

3.1.1. Belediye Başkanları

Tablo 3.1 Boyabat Belediye Başkanları²³⁵

Miladi Tarih	Hicri Tarih	Belediye Başkanları
1870-1871	1287	Hacı Abidin Efendi
1871-1872	1288	Zeynel Abidin Efendi
1872-1873	1289	Mustafa Efendi
1873-1874	1290	Kadir Bey
1874-1875	1291	Hacı Muhammed Ağa
1875-1876	1292	Hacı Ali Bey
1876-1877	1293	Hacı Ali Bey
1877-1878	1294	Tahir Bey
1878	1295	Tahir Bey
1878-1879	1296	Arif Ağa
1879-1880	1297	Arif Ağa
1880-1881	1298	Arif Ağa
1881-1882	1299	Kadir Bey
1882-1883	1300	
1883-1884	1301	
1884-1885	1302	
1885-1886	1303	
1886-1887	1304	
1887-1888	1305	
1888-1889	1306	Abdülkadir Efendi
1888-1889	1306	Abdullahoğlu Ali Efendi
1889-1890	1307	Arif Ağa
1890-1891	1308	
1891-1892	1309	
1892-1893	1310	Arif Ağa
1893-1894	1311	Hasan Efendi
1894-1895	1312	Hasan Efendi
1895-1896	1313	
1896-1897	1314	Hasan Fikri Efendi
1897-1898	1315	
1898-1899	1316	
1899-1900	1317	Hacı Memiş Ağa (Reis Vekili)
1900-1901	1318	
1901-1902	1319	
1902-1903	1320	
1903-1904	1321	Mustafa Asım Efendi (Reis Vekili)

²³⁵ BOA, *DH.ŞFR.*, No: 142/27, R. 27.10.1305 (M.08.01.1890); BOA, *ZB.*, No: 352/75, R. 22.03.1324 (M.04.06.1908); BOA, *DH.MKT.*, No: 1604/94, H. 11.07.1306 (M.13.03.1889); KVS, H.1287, s. 84; KVS, H.1288, s. 87; KVS, H.1289, s. 94; KVS, H.1290, s. 94; KVS, H.1291, s. 119; KVS, H.1292, s. 131; KVS, H.1293, s. 115; KVS, H.1294, s. 122; KVS, H.1295, s. 70; KVS, H.1296, s. 73; KVS, H.1297, s. 170; KVS, H.1298, s. 185; KVS, H.1299, s. 482; KVS, H.1306, s. 482; KVS, H.1310, s. 446; KVS, H.1311, s. 322; KVS, H.1312, s. 322; KVS, H.1314, s. 250; KVS, H.1317, s. 267; KVS, H.1321, s. 292; Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 50, 254, 385, 387, 394,

1904-1905	1322	
1905-1906	1323	
1906-1907	1324	
1907-1908	1325	
1908-1909	1326	Tahsin Efendi
1909-1910	1327	
1910-1911	1328	
1911	1329	
1911-1912	1330	
1912-1913	1331	
1913-1914	1332	
1914-1915	1333	
1915-1916	1334	
1916-1917	1335	
1917-1918	1336	
1918-1919	1337	
1919-1920	1338	
1920-1921	1339	
1921-1922	1340	Osman Efendi
1922-1923	1341	Dursun Efendi
1923-1924	1342	Şemşirzâde Hakkı Bey

Yukarıdaki tablo incelediğinde bulanabilmiş en uzun belediye başkanlığı yapan kişi Arif Efendi'dir. Arif Efendi hakkında bilgi tespit edilememekle beraber başkanlardan sadece Abdullah Efendi ile Abdullahoğlu Ali Efendi hakkında bilgi bulunabilmiştir.

Abdullah Efendi'nin hangi yılda belediye başkanlığı yaptığına dair kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Abdullah Efendi 1867 yılında doğmuştur. Birinci bölümde bahsedildiği üzere belediye meclisine aza seçilmek için otuz yaşını doldurmuş olması gerekirdi.²³⁶ Bu çerçevede bakıldığında Abdullah Efendi en erken 1897'den sonra belediye başkanı olmuştur. 1920'de mebus seçilip ve görevi bittikten sonra siyaseti bırakmıştı. Bu bilgiler ışında Abdullah Efendi 1897-1919 yılları arasında bir tarihte Boyabat Belediye başkanı olduğu tahmin edilmektedir.

Abdullah Efendi 1867'de Boyabat'ta doğmuştur. Babasının adı Zeytûnizâde Ömer Efendi, annesinin adı ise Arife Hanımdır. Abdullah Efendi Boyabat Rüştîyesi'ni bitirdikten sonra ticaretle uğraşmaya başlamıştı. Ticaretin yanı sıra Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Boyabat Belediye başkanlığı, Liva Daimî Encümen ile İl Genel Meclis üyeliklerinde bulunmuştu. Ayrıca kahvehane ve çiftlikte işletmekteydi. 23.04.1920

²³⁶ Birinci bölümde belediye seçimleri başlığı altında ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

tarihinde 78 oyla TBMM'ye Sinop mebusu olarak girmişti. Mebusluk hayatı boyunca faaliyet olarak sadece 03.06.1922 tarihinde oruç bozanlara yönelik ceza uygulanması yönünde kanun teklifinde bulunmuştur. Bunun dışında pasif bir mebusluk hayatı yaşamıştır. Mebusluk görevi bitince Boyabat'a geri dönmüş ve ticaret mesleğine devam etmişti. Soyadı Kanunu ile KARABİNA soyadını almıştır. 24.04.1933 tarihinde de ölmüştür.²³⁷

Hakkında bilgi sahibi olduğumuz diğer belediye başkanı da Abdullahoğlu Ali Efendi'dir. Abdullahoğlu Ali Efendi'nin belediye başkanlığı döneminde halk kendisinden şikayetçiydi. Özellikle Boyabat'a bağlı köy ahalisi belediye başkanından memnun değildi. Boyabat'a bağlı Kaya Köyü ahalisinde Mustafa Kâmil ve Hüseyin Sami'nin yazmış olduğu arzuhalde Boyabat Belediye Başkanı Abdullahoğlu Ali Efendi'nin köylerdeki halka zulmettiğini söylemekteydiler. Bu şikayetin üzerine İstanbul bu hadisenin Kastamonu Vilayetince değerlendirilmesi istemişti.²³⁸ Kastamonu Vilayetinin bu olay hakkında tahkikat başlatıp başlatmadığı hakkında bir bilgiye ulaşılammıştır.

3.1.2. Boyabat Belediye Meclisi

Tablo 3.2 Boyabat Belediye Meclisi²³⁹

Tarih	Belediye Meclisi		
1870	<u>Azalar</u>		
	Hacı Hüseyin Efendi	Hafız Ahmed Efendi	Muhammed Ağa
	Osman Ağa		
	Kâtip	Hafız Muhammed Efendi	
	Sandık Emini	Kadir Bey	
1871	<u>Azalar</u>		
	Hacı Hasan Ağa	Hafız Ahmed Efendi	Hacı Memiş Ağa
	Hacı Ahmed Ağa Osman Ağa		
	Kâtip	Muhammed Efendi	

²³⁷ TBMM Albümü (1920-2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.1, Ankara 2010, s. 301-302; Topcuoğlu, *Millî Mücadelede Sinop*, s. 126-127; Melek Ulusoy, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 33, Güz-2014, s. 127; <https://www.tbmm.gov.tr/MazbataAramaSonuc> (erişim tarihi 10.06.2023, saat 20:29); Bkz. Ek-16.

²³⁸ BOA, DH.MKT., No: 1604/94, H.11.07.1306 (M.13.03.1889).

²³⁹ BOA, DH.MKT., No: 87/26, H. 21.04.1311 (M.01.11.1893); BOA, DH.MKT., No: 2745/79, H. 29.01.1327 (M.20.02.1909).KVS, H.1287, s. 84; KVS, H.1288, s. 87; KVS, H.1289, s. 94; KVS, H.1290, s. 94; KVS, H.1291, s. 119; KVS, H.1292, s. 131; KVS, H. 1293, s. 115; KVS, H.1294, s. 122; KVS, H.1295, s. 70; KVS, H.1296, s. 73; KVS, H.1297, s. 170; KVS, H.1298, s. 185; KVS, H.1299, s. 482; KVS, H.1306, s. 482; KVS, H.1310, s. 446; KVS, H.1311, s. 322; KVS, H.1312, s. 322; KVS, H.1314, s. 250; KVS, H.1317, s. 267; KVS, H.1321, s. 292; Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 391, 394.

	Sandık Emîni	Ömer Efendi
1872	<u>Azalar</u> Hacı Hasn Ağa Hafız Ahmed Efendi	
	Kâtip	Muhammed Efendi
	Sandık Emin	Ömer Efendi
1873	<u>Azalar</u> Hacı Hasan Ağa Muhammed Efendi Hacı Osman Ağa Arif Ağa Hacı Ali Ağa	
	Kâtip	Mustafa Efendi
1874	<u>Azalar</u> Hacı Osman Ağa Hacı Hasan Ağa Muhammed Efendi Arif Ağa Hacı Ali Ağa	
	Kâtip	Mustafa Efendi
	Arz Memuru	Yüzbaşı Muhammed Efendi
1875	<u>Azalar</u> Hacı Osman Ağa Hafız Şükrü Efendi Hacı Ahmed Efendi Arif Ağa Hacı Ali Ağa Hacı İsmail Efendi	
	Kâtip	Muhammed Efendi
	Sandık Emîni	Zihni Efendi
	Arz Memuru	Yüzbaşı Muhammed Efendi
	Orman Memuru	Ali Ağa
1876	<u>Azalar</u> Hacı Muhammed Efendi Hafız Muhammed Efendi Hacı Ali Ağa Hacı Ahmed Ağa	
	Kâtip	Hafız Ali Efendi
	Sandık Emîni	Muhammed Ali Efendi
1877	<u>Azalar</u> Hacı Hüseyin Ağa Hafız Muhammed Efendi Muhammed Ağa Hacı Ahmed Efendi	
	Kâtip	Hafız Muhammed Efendi
	Sandık Emîni	Hafız Ali Efendi
1878	<u>Azalar</u> Hafız Muhammed Efendi Hacı Halil Bey Hacı Ali Ağa	
	Kâtip	Nuri Efendi
	Sandık Emîni	Muhammed Nuri Efendi
1879	<u>Azalar</u> Hacı Ali Efendi Hacı Abidin Efendi Hacı Ali Bey Hacı Osman Ağa Kadri Bey	
	<u>Azalar</u> Hacı Ali Efendi Hacı Abidin Efendi Hacı Ali Bey Hacı Osman Ağa Kadir Bey	
1880	Kâtip	Hacı Mustafa Efendi
	Sandık Emîni	Hacı Mustafa Efendi
	<u>Azalar</u> Hacı Osman Ağa Hafız Süleyman Efendi Kadir Bey Hacı Halil Bey	
1881	Kâtip	Hacı Mustafa Efendi
	Sandık Emîni	Hacı Mustafa Efendi

1882	<u>Azalar</u>		
	Hacı Osman Ağa	Hafız Süleyman Efendi	Hacı Ali Efendi
	Hafız Ömer Efendi	Hacı Ali Ağa	
	Kâtip	Hacı Mustafa Efendi	
	Sandık Emni	Hacı Mustafa Efendi	
1888	<u>Azalar</u>		
	Hacı Ali Ağa	Ali Ağa	Hacı Bey
	Kâtip	Tevfik Efendi	Ahmed Efendi
	Sandık Emni	Tevfik Efendi	
	Tabip	Makro Efendi	
1892	<u>Azalar</u>		
	Hacı Halil Bey	Hasan Efendi	Ali Efendi
		Hacı Ali Ağa	Hacı Ali Efendi
	Kâtip	Osman Efendi	Zihni Efendi
	Sandık Emni	Osman Efendi	
1893	<u>Azalar</u>		
	Hacı Ali Efendi	Muhammed Efendi	Hacı Ali Ağa
	Hacı Halil Efendi	Ahmed Efendi	Zihni Efendi
	Kâtip	Hafız Tevfik Efendi	
		<u>Osman Nuri Efendi</u>	
	Sandık Emni	Hafız Tevfik Efendi	
1894	<u>Azalar</u>		
	Hacı Ali Efendi	Muhammed Efendi	Hacı Ali Ağa
	Hacı Halil Efendi	Ahmed Efendi	Zihni Efendi
	Kâtip	Hafız Tevfik Efendi	
	Sandık Emni	Hafız Tevfik Efendi	
1896	<u>Azalar</u>		
	Hacı Ahmed Ağa	Hafız Ömer Efendi	Osman Efendi
	Hacı Ali Ağa	Ahmed Efendi	Hacı Hail Bey
	Kâtip	Seyid Sırrı Efendi	
	Sandık Emni	Seyid Sırrı Efendi	
1899	<u>Azalar</u>		
	Hacı Dursun Ağa	Hacı Ali Efendi	Hüseyin Efendi
		Osman Efendi	Ahmed Ağa
	Kâtip	Seyid Sırrı Efendi	
	Sandık Emni	Seyid Sırrı Efendi	
	Tabip	Ali Bey	
1903	<u>Azalar</u>		
	Hacı Ali Efendi	Hacı Dursun Ağa	Sadık Efendi
		Hüseyin Efendi	Şükrü Efendi
	Kâtip	Fazlı Efendi	
	Sandık Emni	Fazlı Efendi	
	Tabip	Yüzbaşı Nuri Bey (Tabip Vekili)	
1909	<u>Azlar</u>		
	Müfettiş	İşkodralı Kasım b. Zeynel	

1923	<u>Azalar</u>	
	Dülgerzâde Hacı Emin Efendi Hacı Alizâde Hacı Hüseyin Efendi İlyas Efendi	Deli Hacızâde Mahmut Efendi Oruçzâde Hulisi Efendi

Yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilen Boyabat Belediye Meclisi üyeleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde Boyabat Belediye Meclisi'nde Sinop ve bağlı diğer kazalardaki belediye meclisine bakarak gayrimüslim aza bulunmamaktaydı. Sadece tabip gibi memuriyetlerde gayrimüslimler bulunmaktaydı. Yine Sinop'un ve diğer kaza belediye meclislerinde olmayan arz memurları ve orman memurları Boyabat Belediye Meclisi'nde bulunmaktaydı.

3.1.3. Boyabat' da Belediyecilik Faaliyetleri

3.1.3.1. Boyabat Nüfus Kalemi ve Nüfusu

Tablo 3.3 Boyabat Nüfus Kalemi²⁴⁰

Tarih	Nüfus Kalemi	
1882	Memur	-
	Kâtip	Ahmed Hayri Efendi
1886	Memur	İsmail Hakkı Efendi
	Kâtip	-
1888	Memur	Muhammed Emin Efendi İsmail Efendi (Azledildi) Sabri Efendi (Yerine Tayin Edildi)
	Kâtip	-
1889	Memur	Muhammed Emin Efendi
	Kâtip	Hasan Tahsin Efendi
1890	Memur	Muhammed Emin Efendi (İstifa Etti) Sadık Efendi (Yerine Tayin Oldu)
	Kâtip	Tahsin Efendi (Başka Memuriyete Geçti)

²⁴⁰BOA, DH.MKT., No: 1368/85, H. 29.12.1303 (M. 28.09.1886); BOA, DH.MKT., No: 1420/78, H. 23.08.1304 (M. 17.05.1887); BOA, DH.MKT., No: 1449/73, H. 03.01.1305 (M. 21.09.1887); BOA, DH.MKT., No: 1750/79, H. 26.12.1307 (M. 13.08.1890); BOA, DH.MKT., No: 1751/60, H. 28.12.1307 (M. 15.08.1890); BOA, DH.MKT., No: 1772/29, H. 02.03.1308 (M. 16.10.1890); BOA, DH.MKT., No: 1774/ 62, H. 05.03.1308 (M. 23.10.1890); BOA, DH.MKT., No: 175/25, H. 20.05.1311 (M. 29.11.1893); BOA, DH.MKT., No: 2210/62, H. 04.02.1317 (M. 14.06.1899); BOA, DH.MKT., No: 2242/38, H. 27.04.1317 (M. 04.09.1899); BOA, DH.MKT., No: 2245/95, H. 06.05.1317 (M. 12.09.1899); BOA, DH.MKT., No: 585/26, H. 26.05.1320 (M. 31.08.1902); BOA, DH.MKT., No: 694/17, H. 28.01.1321 (M. 26.04.1903); BOA, DH.MKT., No: 850/66, H. 28.02.1322 (M. 14.05.1904); BOA, ZB, No: 439/45, R. 16.05.1323 (M. 28.07.1907); BOA, DH.MKT., No: 1080/18, H. 22.03.1324 (M. 16.05.1906); BOA, DH.MKT., No: 2799/54, H. 12.04.1324 (M. 05.06.1906); BOA, DH.MKT., No: 1184/74, H. 11.06.1325 (M. 22.07.1907); BOA, DH.MKT., No: 2845/69, H. 26.05.1327 (M. 15.06.1909); BOA, DH.MKT., No: 2907/62, H. 05.08.1327 (M. 22.08.1909); BOA, ŞD, No: 3096/53, H. 19.02.1330 (M. 09.01.1912); KVS, H.1293, s. 115; KVS, H.1306, s. 481; KVS, H.1310, s. 445; KVS, H.1311, s. 322; KVS, H.1312, s. 322; KVS, H.1314, s. 249; KVS, H.1317, s. 267; KVS, H.1321, s. 292.

		Osman Efendi (Yerine Tayin Edildi)
1891	Memur	Muhammed Emin Efendi
	Kâtip	Osman Efendi
1893	Memur	Sadık Efendi
	Kâtip	Mustafa Efendi
1894	Memur	Muhammed Sadık Efendi
	Kâtip	Mustafa Asım Efendi
1895	Memur	Muhammed Sadık Efendi
	Kâtip	Mustafa Asım Efendi
1897	Memur	Muhammed Sadık Efendi
	Kâtip	Mustafa Asım Efendi
1900	Memur	Sadık Efendi (Azledildi) Halil Sıdkı Efendi (Yerine Tayin Edildi) Yahya Nazım Efendi (Memur Vekili)
	Kâtip	Ali Efendi
1903	Memur	-
	Kâtip	İsmail Hakkı Efendi
1904	Memur	Halil Sıdkı Efendi (Osmani 4)
	Kâtip	İsmail Hakkı Efendi
1905	Memur	-
	Kâtip	İsmail Hakkı Efendi
1907	Memur	Halil Sıdkı Efendi (Azledildi) Mustafa Galib Efendi (Yerine Tayin Edildi)
1913	Memur	Halil Sıdkı Efendi
	Kâtip	-

Tablo 3.4 Boyabat Nüfusu²⁴¹

Tarih	Mah.	Köy		Müslüman	Rum	Ermeni	Toplam
1876	4	51	Nüfus	22.000	0	0	22.000
			Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5 300	0	0	5.300
1877	4	51	Nüfus	22.000	0	0	22.000
			Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5.300	0	0	5.300
1878	4	51	Nüfus	22.000	0	0	22.000
			Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5.300	0	0	5.300
1879	4	51	Nüfus	22.000	0	0	22.000

²⁴¹ BOA, HRT.h., No: 2141/-, H. 24.04.1304 (M. 20.01.1887); KVS, H.1293, s. 149; KVS, H.1294, s. 169; KVS, H.1295, s. 121; KVS, H.1296, s. 128; KVS, H.1297, s. 171; KVS, H.1298, s. 186; KVS, H.1299, s. 201; KVS, H.1306, s. 484-485; KVS, H.1310, s. 449; KVS, H.1311, s. 325, 336; KVS, H.1312, s. 325, 336; KVS, H.1314, s. 384, 397; KVS, H.1317, s. 268, 345; Okur, *Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop*, s. 190, 210, 228.

			Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5.300	0	0	5.300
			Nüfus	22.000	0	0	22.000
1880	4	51	Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5.300	0	0	5.300
			Nüfus	22.000	0	0	22.000
1881	4	51	Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5.300	0	0	5.300
			Nüfus	22.000	0	0	22.000
1882	4	51	Kıbtî Nüf.	60	300		360
			Hane	5.300	0	0	5.300
			Nüfus				12.072 ²⁴²
1887			Kıbtî Nüf.				
			Hane				
			Nüfus	42.681	2.065	0	44.746 ²⁴³
1889			Kıbtî Nüf.	0	1.799		1.799
			Hane				7.911
			Nüfus	42.803	2.208		45.011
1893	213		Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	7.965	374		8.339
			Nüfus	43.046	49	1.840	44.935
1894	213		Kıbtî Nüf.				
			Hane				
			Nüfus	43.046	49	1.840	44.935
1895	213		Kıbtî Nüf.				
			Hane				
			Nüfus				44.851
1897	11	202	Kıbtî Nüf.				
			Hane				7.539
			Nüfus	44.416	67	2.083	46.566
1900	211		Kıbtî Nüf.				
			Hane	7.988	16	367	8.371

²⁴² 1882 yılında Boyabat nüfusu 22.000 civarındayken 1887’de 12.000’lere düşmesi muhtemelen 1887’de sadece Boyabat şehir merkezi nüfusu yazılmıştır.

²⁴³ 1889 yılında Boyabat’ın nüfusu önceki yıllara göre iki katı gösterilmektedir. Bu sayının Boyabat’a bağlı nahiyeler ile bütün kazanın nüfusunu verdiği düşünülmektedir.

3.1.3.2. Boyabat Zabıta Heyeti

Tablo 3.5 Boyabat Zabıta Heyeti²⁴⁴

Tarih	Zabıta Heyeti	
1892	Memur	Hasan Ağa
1896	Memur	Hasan Ağa
1899	Memur	Muhammed Efendi
1902	Memur	Mustafa Efendi
1903	Memur	Mustafa Efendi
1907	Memur	Mülazım-ı Sani Ahmed Efendi

Boyabat'ta zabitanın faaliyetlerine dair sadece zabitanın şikayet edilmesi olayına ulaşılmıştır. Bu olay Boyabat kaymakamı ve belediyenin zahire vergisinin yüksek fiyattan tahsil edilmesine karar verilmesiyle başladı. 1901-1902 (H. 1319) senesinde tahsilat işi zabıtaya iş olarak verilmişti. Zabıta söz konusu vergiyi tahsil ederken hakaret, zorla alıkoymak gibi olaylar yaşanmıştı. Bunu üzerine Boyalı Köyü'nden Hüseyin ve arkadaşları Kastamonu Vilayetine şikayet etmişlerdi.²⁴⁵

3.1.3.3. Belediyenin Mali Durumu

Boyabat Belediye'sinin mali durumuna dair Osmanlı dönemine ait tespit edilen tek bilgi 1921'de yapılan Liva Umumi Meclisi'nde Hacı Şevket Efendi'nin konuşmasıdır. Hacı Şevket Efendi Boyabat'ta yapılması istenilen at koşuları için belediye bütçesinin yetersizliğinde dolayı mali destek istemiş ve Boyabat Belediyesi bütçesinin Sinop Belediyesi'nin bütçesinden az olduğunu ifade etmişti. Bu bilginin dışında tespit edilen diğer bilgiler Cumhuriyet dönemine aittir. Cumhuriyet döneminde ise belediyenin mali durumuna ait ulaşılabilen en erken tarihli bilgi 1929 yılına aittir. 1929'da Boyabat Belediyesi'nin 10.313 lira geliri, 10.313 lira gideri bulunmaktadır. Gelirlerinin 1.056 lirasını devlet vergileriyle beraber tahsil olunan hisseler, 9.257

²⁴⁴ BOA, DH.MKT., No: 536/17, H. 01.04.1320 (M. 08.07.1902); BOA, DH.MKT., No: 1147/80, H. 05.01.1325 (M. 18.02.1907); KVS, H.1310, s. 447; KVS, H.1314, s. 250; KVS, H.1317, s. 268; KVS, H.1321, s. 293.

²⁴⁵ BOA, DH.MKT., No: 1031/21, H.14.10.1323 (M.12.12.1905).

lirasını da toplanan vergiler oluşturmaktadır.²⁴⁶ Toplamda 10.313 lira giderler ise aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 3.6 Boyabat Belediyesi'nin Gider 1929 Yılı Kalemleri²⁴⁷

Yıl	İdare ve Hesap İşleri	Sağlık ve Hayır İşleri	İmar ve Tezyin	Temizlik, Aydınlatma ve Elektrik Tesisatı	Su İşleri Tesisatı ve Tamiri	İtfaiye	Diğer Giderler	Toplam
1929	1.903	840	650	1.791	420	555	4.154	10.313

3.1.3.4. Boyabat Kalesinin Belediye Tarafından İstenmesi

Boyabat kasabasında bulunan harap haldeki kaleyi belediye kendisine devredilmesini istemekteydi. Belediye söz konusu kalenin belediyeye devredilmesiyle hem enkazından hem de arsasından istifade edilerek şehre büyük yarar sağlayacağını Kastamonu Valisi 31.01.1911 tarihinde Maliye Nezareti Celilesi'ne bildirmişti. Maliye Nezareti kalenin belediyeye terk edilemeyeceğini bildirmişti.²⁴⁸

3.1.3.5. Belediye Tarafından Yapılan Maaş Yardımı

Belediye ile ilgili çıkan kanunlarda, nizamnamelerde ve talimatnamelerde belediye durumundan dolayı hiçbir şahsa maaş bağlaması söz konusu değildi. Ancak Boyabat Belediyesi buradaki özel durumdan dolayı maaş bağlamıştı. Boyabat'a bağlı Hacı Çayı köyünden Gül Ahmed oğlu Ömer'in ikiz çocuğu olduğu ve bu çocuklara bakacak durumu olmadığından dolayı köy ihtiyar meclisi tarafından mahalli belediye tarafından tahsis edilmesi düşünülen 30 kuruş maaş bağlanması düşüncelerini Sinop Mutasarrıflığına beyan edilmişti. Sinop mutasarrıflığının bu maaşı onaylamasıyla Boyabat Belediyesi söz konusu kişiye maaş bağlamıştı.²⁴⁹ Ayrıca Boyabat Belediyesi gelirlerinden mektepten mezun olanlara maaş ve harç vermekteydi.²⁵⁰

²⁴⁶ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 54, 189.

²⁴⁷ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 437.

²⁴⁸ BOA, ML.EEM., No: 831/27, R. 23.12.1326 (M. 08.03.1911).

²⁴⁹ BOA, DH.MKT., No: 1518/7, H. 21.10.1305 (M. 01.07.1888).

²⁵⁰ KVG, H. 26.10.1319, (M.05.02.1904), No: 1427, s.2.

3.1.3.6. Sağlık Faaliyetleri

Boyabat'ta sağlık konusunda ulaşılan en erken tarihli bilgiler 1895 yılına aittir. Söz konusu yılda Kastamonu Valisi, Dâhiliye Nezaretine yazmış olduğu telgrafta vuku bulunan salgın hastalığa karşı inşası elzem olan tahaffuzhane için bir tabibin tayin edilmesini istemişti. Dâhiliye Nezareti de bu durumu Sıhhi Nezaretine bildirmiş ve Sıhhi Nezareti de Dâhiliye Nezaretine gönderilecek tabip olmadığını, vilayet dahilinde bulunan belediye tabiplerinden birinin tahaffuzhanelere bakmasının uygun olacağını bildirmişti. Ancak Bolu, Düzce, Göynük, Mudurnu, Hamidiye, Daday, Araç, Taşköprü ve Boyabat kazalarında belediye tabibi bulunmadığı bildirilmişti. Bunun üzerine söz konusu kazalarda belediye varidatından tesviye olunmak üzere 600 kuruş maaş ile birer tabibin tayin edilmesi kararlaştırılmıştı.²⁵¹

Ancak bu tabibiler tayin edilmemişti. Zira 1893-1894 (H.1311) senesinin sonlarında Düzce, İnebolu, Boyabat, Taşköprü, Çerkeş ve Gerede kazaları için bir belediye tabibi tayini hususunda Umumi Mektebi Asakir-i Şahane Nezareti Celilesi'ne yazılmış olduğu halde henüz bir tabip tayin edilmediği, zuhur eden hastalıklardan dolayı bu kazaların tabibe acil ihtiyacı olduğu ve acil tabip tayin edilmesi gerektiğini tekrar Umumi Mektebi Asakir-i Şahane Nezareti'ne bildirilmişti. Bu yazı üzerine yine tabip tayin edilmemişti. 1895 yılında Ayancık ve Boyabat kazalarındaki taburlarda bulunan askerlerin tebdil-i hava ve hastaların muayenesi için tabip istenildiği ancak henüz gönderilmeyen belediye tabiplerinin bir an önce tayin edilmesi gerektiğini Dâhiliye Nezareti'ne bildirilmişti.²⁵² Yine aynı yıl içinde Boyabat kazasını bağlı Civelek Köyü halkından biri hasta olmasına rağmen Boyabat Belediyesi'nin tabibi olmadığı için gerekli muayene ve tedavisi yapılamamıştı. En kısa zamanda Boyabat'a bir belediye tabibinin tayin edilmesi istenmişti.²⁵³

Boyabat'taki tabip sorunu 1906 yılına kadar devam etmişti. Söz konusu yılda Umumi Mektebi Askerîye-i Şahane Nezareti tarafından Boyabat Belediyesi tabipliğine Mustafa Kemal Efendi'nin tayin edileceği bildirilmişti.²⁵⁴ Mustafa Kemal Efendi'nin tayini ile tabip sıkıntısı çözülmüştü. Ancak bu durum uzun sürmedi. Karamürsel

²⁵¹ BOA, DH.MKT., No: 306/5, H. 11.05.1312 (M. 10.11.1894).

²⁵² BOA, DH.MKT., No: 249/28, H. 16.12.1311 (M. 20.06.1894); BOA, DH.MKT., No: 437/2, H. 11.04.1313 (M. 01.10.1895).

²⁵³ BOA, DH.MKT., No: 187/31, H. 09.10.1311 (M. 15.04.1894).

²⁵⁴ "Tayin", KVG, H. 06.04.1324, (M.30.05.1906), No: 1639, s. 2.

belediye tabibinin tayinin çıkması üzerine boşta kalan tabipliğe Mustafa Kemal Efendi tayin edilmişti.²⁵⁵ Boyabat yine tabip sorunu ile yüz yüze kalmıştı. 1910 yılına gelinde dahi tabip sorunu hala çözüme kavuşturulamamıştı. 1910’da Kastamonu Vilayeti Dâhiliye Nezaretine Boyabat Hapishanesi’ndeki mahkumlarda humma ve tifo hastalıkları başladığı ve bu hastalıkların jandarmaya bulaştığı ve daha fazla yayılmadan acilen belediye tabibi kadrosuna bir tabibin tayin edilmesini istemişti. Dâhiliye Nezareti’de 03.05.1910 tarihinde Kastamonu Vilayetine bir tabip tayin edileceğini Meclisi Tıbbiye Meliki ve Sıhhi Umumiyesine bildirdiğini beyan etmişti.²⁵⁶ Boyabat’a bir tabip tayin edilip edilmediğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.3.7. Yol, Su, Sokak Aydınlatması ile Temizliği ve İtfaiye Teşkilatı

Boyabat’a ait yol, su, kanalizasyon, aydınlatma ve itfaiye konularında ulaşılan en erken tarihli istatistiki bilgiler 1933 yılına aittir. 1933 yılında Boyabat dahilinde 2.000 metre şose, 3.000 metre de sokak yolu olmak üzere toplamda 5.000 metre yol ve 2.000 metre kaldırım bulunmaktadır. şehir su ihtiyacını ise belediyeye ait civar derelerden gelen 10 km uzunluğundaki su yolu ile karşılamaktadır. Bu su yolundan 24 saatte 500 metreküp su gelmektedir. Kasabada 12 adet eşme bulunmaktadır. Sokakların temizliğine gelince dört amele ile iki atlı çöp arabasıyla yapılmaktadır. Kasaba sokakları belediye tarafından temin edilen lambalar ile aydınlatılmaktadır. İtfaiye Teşkilatı ise üç adet tulumba ve 33 itfaiyeciden oluşmaktadır.²⁵⁷

3.1.3.8.Boyabat At Koşusu

Sinop’ta düzenli olarak yapılan ve gelirleri belediyeye verilen at koşuları etkinliği Boyabat’ta da yapılmak istenmekteydi. Ancak Boyabat Belediyesi’nin at koşularını yapacak bütçesi yoktu. Bu durum 1921 Liva Umumi Meclis toplantısında gündeme getirilmişti. Boyabat azası Hacı şevket Efendi Sinop Belediyesi’nin yaptığı gibi Boyabat’ta da at koşularının gelecek sene nisan ayında organize etmek için 10.000 kuruş istemişti. Bunun zerine meclis reisi Sinop Belediyesi’ne at koşuları için böyle bir para verilip verilmediğini sordu. Hacı şevket Efendi Boyabat Belediyesi’nin Sinop Belediyesi kadar bütçesi olmadığını istenilen miktarın tek sefere mahsusu olduğunu

²⁵⁵ BOA, DH.MKT., No: 1121/4, H. 12.08.1324 (M. 01.10.1906); BOA, DH.MKT., No: 1154/27, H. 06.02.1325 (M. 21.03.1907).

²⁵⁶ BOA, DH.MUİ., No: 91/10, H. 23.04.1328 (M.04.05.1910).

²⁵⁷ *Belediyeler*, s. 851.

bildirmişti. Ayrıca talep edilen miktarla yapılacak olan at koşusu geliri ile sonraki senelerde düzenlenecek at koşularının bütçesinin oluşturulacağını bildirmişti. Umumi Meclis bu teklifi kabul ederek Boyabat’a 10.000 kuruş ayırdı.²⁵⁸

3.2. Ayancık Belediyesi

Ayancık’ta belediye teşkilatına dair ilk bilgiler KVS’nde bulunmuştur. KVS’ne göre Ayancık’ın ismi bilinen ilk belediye başkanı 1888-1889 (H. 1306) yılında görev yapmış olan Ahmed Hamdi Efendi’dir.²⁵⁹ Belediyenin teşkil tarihine ulaşamamıştır. Belediye binası hakkında sadece 1922 yılında kasabadaki kaldırım tamiratında kaldırımın belediyenin önünden geçtiği bilgisine ulaşılmıştır.²⁶⁰ Bu binanın satın mı alındığı, inşa mı edildi veya kira karşılığında mı kullanıldığına dair bilgi bulunamamıştır.

3.2.1. Belediye Başkanları

Tablo 3.7 Ayancık Belediye Başkanları²⁶¹

Miladi Tarih	Hicri Tarih	Belediye Başkanları
1888-1889	1306	Ahmed Hamdi Efendi
1889-1890	1307	Ahmed Efendi
1890-1891	1308	
1891-1892	1309	
1892-1893	1310	Şakirzâde Ahmed Efendi
1893-1894	1311	Emin Bey
1894-1895	1312	Emin Bey
1895-1896	1313	
1896-1897	1314	Hasan Hüsni Efendi
1897-1898	1315	
1898-1899	1316	
1899-1900	1317	
1900-1901	1318	
1901-1902	1319	
1902-1903	1320	
1903-1904	1321	Ahmed Hasan Efendi
1904-1905	1322	
1905-1906	1323	

²⁵⁸ Alpaslan, Bilmen, *Sinop Livası Meclisi-i Umumi Kararları*, s. 45-46, 158-160.

²⁵⁹ KVS, H.1306, s. 488.

²⁶⁰ Kanbur, *Sinop’tan Haberler*, s. 404.

²⁶¹ BOA, *DH.ŞRF.*, No: 142/27, R. 27.10.1305 (M. 08.01.1890); KVS, H.1306, s. 488; KVS, H.1310, s. 452; KVS, H.1311, s. 328; KVS, H.1312, s. 328; KVS, H.1314, s. 254; KVS, H.1321, s. 297; Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 68, 76-77; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 192-193, 240.

1906-1907	1324	
1907-1908	1325	
1908-1909	1326	
1909-1910	1327	
1910-1911	1328	
1911	1329	
1911-1912	1330	
1912-1913	1331	
1913-1914	1332	
1914-1915	1333	
1915-1916	1334	
1916-1917	1335	
1917-1918	1336	
1918-1919	1337	Ahmet Haşim
1919-1920	1338	
1920-1921	1339	
1921-1922	1340	Ali Bey
1922-1923	1341	
1923-1924	1342	

Ayancık Belediye başkanlarının büyük çoğunluğu bulunamamıştır. Bulunan belediye başkanlarından da Ahmet Haşim ile Ali Bey hakkında bilgi tespit edilmiştir. Ahmet Haşim'in belediye başkanlığı dönemi mütareke dönemine denk gelmiş ve İzmir işgal edilmişti. Ülkenin her yerinde bu durum tepkilere neden olmuş ve protestolar yapılmıştı. Ayancık kasabasında da İzmir'in işgaline tepki göstermek için 26.05.1919 tarihinde Müftü İsmail Hakkı ile Belediye Başkanı Mehmet Haşim öncülüğün İstanbul'a telgraf çekildi. Bu telgrafta şunlar yazmaktaydı;

Osmanlı memleketinin parçalarından olan İzmir vilayeti gibi yüzyıllar görmüş bir Türk memleketinin, Yunan askerleri tarafından işgali hakkındaki İtilaf Devletleri'nin verdikleri karar hak ve adalete vurulmuş bir darbedir, bunu hiçbir suretle kabul etmeyen Ayancık ilçesinin yüz elli bin Türk'ünün protestosunun İtilaf Devletleri ve mümessillerine bildirilmesini temenni eder, bu vaziyete karşı alınan, alınmış ve alınmakta olan hükümet tedbirlerini sabırsızlıkla öğrenmek isteyen milletin intizarda bırakılmamasını arz ve istirham eyleriz.²⁶²

Ali Bey'in ise ne zaman belediye başkanı seçildiği ve görevinin ne zaman son bulduğu hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Ali Bey'in belediye başkanlığı yaptığı 1921

²⁶² Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 76-77; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 192-193.

yılları Millî Mücadele yıllarıydı ve Tekalif-i Milliye emirleri yayınlanmıştı. Ali Bey Tekalif-i Milliye emirleri doğrultusunda sekiz tane inek bağışlamıştır.²⁶³

3.2.2. Ayancık Belediye Meclisi

Tablo 3.8 Ayancık Belediye Meclisi²⁶⁴

Tarih	Belediye Meclisi	
1888	<u>Azalar</u>	
	Hüseyin Efendi Hasan Efendi	Hacı Hasan Efendi Bedos Efendi
1892	<u>Azalar</u>	
	Hacı Hasan Efendi Hasan Efendi	Hüseyin Efendi Bedos Efendi
	Kâtip	İsmail Hakkı Efendi
1893	<u>Azalar</u>	
	Hacı Hasan Efendi Mihayil Ağa	Hüseyin Efendi Ponayud Ağa
	Ahmed Ağa	
	Kâtip	İsmail Efendi
	Sandık Emni	İsmail Efendi
1894	<u>Azalar</u>	
	Hacı Hasan Efendi Mihayil Ağa	Hasan Efendi Ponayud Ağa
	Ahmed Ağa	
	Kâtip	İsmail Efendi
	Sandık Emni	İsmail Efendi
1896	<u>Azalar</u>	
	Hasan Efendi Ali Bey	Ali Ağa Ponayud Ağa
	Kâtip	İsmail Hakkı Efendi
	Sandık Emni	İsmail Hakkı Efendi
	Belediye Çavuşları	Hüseyin Efendi
1903	<u>Azalar</u>	
	Hasan Efendi Kuzme Efendi	Mustafa Efendi İstiknaki Efendi
	Kâtip	İsmail Hakkı Efendi
	Sandık Emni	İsmail Hakkı Efendi
	Belediye Çavuşları	Ahmed Ağa

²⁶³ Efe, *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 68; Topcuoğlu, *Millî Mücadelede Sinop*, s. 97; Efe, *Sinop Tarihi*, s. 240.

²⁶⁴ KVS, H.1306, s. 488; KVS, H.1310, s. 452; KVS, H.1311, s. 328; KVS, H.1312, s. 328; KVS, H.1314, s. 254; KVS, H.1321, s. 297.

3.2.3. Ayancık'da Belediyecilik Faaliyetleri

3.2.3.1. Ayancık Nüfus Kalemi ve Nüfusu

Tablo 3.9 Ayancık Nüfus Kalemi²⁶⁵

Tarih	Nüfus Kalemi	
1881	Nazır	-
	Mukayyed	Kadri Efendi
1889	Memur	Ali Rıza Efendi Şakir Efendi
	Kâtip	Hafız Muhammed Ali Efendi
1891	Memur	Kadri Efendi (istifa etti) Ali Rıza Efendi (yeni tayin oldu)
	Kâtip	-
1893	Memur	Muhammed Şakir Efendi
	Kâtip	Ali Muhammed Efendi
1894	Memur	Muhammed Şakir Efendi
	Kâtip	Hüseyin Efendi
1895	Memur	Muhammed Şakir Efendi
	Kâtip	Hüseyin Efendi
1896	Memur	-
	Kâtip	-
1897	Memur	Muhammed Şakir Efendi
	Kâtip	Yusuf Ziya Efendi
1900	Memur	Muhammed Şakir Efendi
	Kâtip	Yusuf Ziya Efendi
1904	Memur	Muhammed Şakir Efendi
	Kâtip	Yusuf Ziya Efendi

Tablo 3.10 Ayancık Nüfusu²⁶⁶

Tarih	Mah.	Köy		Müslüman	Rum	Ermeni	Toplam
1889			Nüfus	28.589	1.213	0	29.802
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane				4.181
1893		131	Nüfus	33.079	1.226		34.305 ²⁶⁷
			Kıbtî Nüf.	0	0		0
			Hane	4.176	182		4.358

²⁶⁵ BOA, DH.MKT., No: 1765/60, H. 13.02.1308 (M. 28.09.1890); BOA, DH.MKT., No: 1796/62, H. 18.05.1308 (M. 30.12.1890); BOA, DH.MKT., No: 255/41, H. 01.01.1312 (M. 05.07.1894); KVS, H. 1298, s. 188; KVS, H.1306, s. 488; KVS, H.1310, s. 452; KVS, H.1311, s. 328; KVS, H.1312, s. 328; KVS, H.1314, s. 253; KVS, H.1317, s. 271; KVS, H.1321, s. 296.

²⁶⁶ KVS, H.1306, s. 490; KVS, H.1310, s. 453-454; KVS, H.1311, s. 331, 336; KVS, H.1312, s. 331, 336; KVS, H.1314, s. 384, 397; KVS, H.1317, s. 272, 345.

²⁶⁷ 1893 yılı nüfusuna köy nüfusları da eklendiği için önceki yıllara göre nüfus fazla gösterilmiştir.

1894		131	Nüfus	34.672	1.256	0	35.928
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				
1895		131	Nüfus	34.672	1.256	0	35.928
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				
1897	1	131	Nüfus				37.998 ²⁶⁸
			Kıbtî Nüf.				
			Hane				4.409
1900	304		Nüfus	36.527	684	0	37.211
			Kıbtî Nüf.				
			Hane	4.323	118	0	4.441

3.2.3.2. Ayancık Zabıta Heyeti

Tablo 3.11 Ayancık Zabıta Teşkilatı²⁶⁹

Tarih	Zabıta Heyeti	
1889	Memur	Osman Efendi
1892	Memur	Yusuf Ağa
1896	Jurnal Emini	Ahmed Mithat Efendi
1903	Süvari Mülazım Sanisi	Ahmed Efendi
	Muavin	Yusuf Çavuş (Mecidiye 5)
1908	Memur	Hasan Efendi

3.2.3.3. Belediyenin Mali Durumu

Ayancık Belediyesi'nin mali durumuna dair ulaşılabilen en erken tarihli bilgiler 1929 yılına aittir. Söz konusu tarihte belediye gelirlerinin 1.668 lirası devlet vergileriyle beraber tahsil olunan hisseler ile 4.804 lirasını toplanan vergiler oluşturmaktaydı. Toplamda 6.492 lira gelire ve 5.631 lira gidere sahipti.²⁷⁰ Belediyenin gider kalemleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

²⁶⁸ 1897 yılı nüfusuna muhtemelen Ayancık'a bağlı nahiye veya mahalle nüfusu eklenmiştir.

²⁶⁹ BOA, BEO, No: 3397/254770, H. 20.08.1326 (M. 17.09.1908); KVS, H.1306, s. 489; KVS, H.1310, s. 453; KVS, H.1314, s. 254; KVS, H.1321, s. 297.

²⁷⁰ Belediyeler İstatistiği 1929-1935, s. 54, 189.

Tablo 3.12 Ayancık Belediyesi'nin 1929 Yılı Gider Kalemleri²⁷¹

Yıl	İdare ve Hesap İşleri	Sağlık ve Hayır İşleri	İmar ve Tezyin	Temizlik, Aydınlatma ve Elektrik Tesisatı	Su İşleri Tesisatı ve Tamiri	İtfaiye	Diğer Giderler	Toplam
1929	1.341	1.145	1.217	1.034	180	380	334	5.631

3.2.3.4. Sağlık Faaliyetleri

Ayancık sağlık faaliyetleriyle ilgili tespit edilen en erken tarihli bilgi 1889 yılına aittir. Söz konusu yılda Ayancık'ın Sazılı Köyünde hummaya benzeyen bir hastalığın vuku bulunduğu ve hastalıktan dolayı 20'ye yakın kişinin vefat etmişti. Salgının önlenmesi ve hastaların muayene ile tedavileri için gönderilecek tabiplerin maaşları ve harcırahlarını her belediye bütçesinin karşılayamayacağından nereden karşılanacağını Kastamonu Valisi Abdurrahman Efendi 28.02.1889 tarihinde Dâhiliye Nezaretine telgraf çekerek sormuştu.²⁷² Dâhiliye Nezaretinin bu konu hakkında ne cevap verdiği hakkında bilgi bulunamamıştır.

Ayancık'taki sağlık faaliyetlerine dair bir diğer bilgide 1915 yılında karşımıza çıkmaktadır. Gerze ve Ayancık kazalarında vuku bulan çiçek hastalığı olduğu halde hastalığı önleyecek aşı memurları bulunmamasından dolayı aylık 400 kuruş maaş ile cerrah Salih Efendi Ayancık'a, Sayid Efendi de Gerze'ye aşı memuru olarak istihdam edileceklerdi. Ancak gerek Ayancık gerekse Gerze Belediyelerinin mali olarak bu miktarı karşılayacak durumda olmadıklarını Kastamonu Vilayeti Dâhiliye Nezaretine bildirmişti. Dâhiliye Nezareti de bunun üzerine aşı memurları maaşlarının 1912/1913 (H. 1331) yılı bütçesinin masarîf-ı gayr-ı melhuza faslından bu kazalar için 10.000 kuruş ödenmesine izin vermişti.²⁷³

3.2.3.5.İtfaiyecilik Faaliyetleri

Ayancık itfaiyecilik faaliyetlerine dair tespiti yapılan en erken tarihli bilgi 1893 yılına aittir. 1893'te Ayancık için su alet ve edevatları ile 1 adet omuz tulumbası sipariş edilmişti. Söz konusu araç gereç için 11.05.1893 tarihinde 3.268 kuruş gönderilmesine

²⁷¹ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 437.

²⁷² BOA, Y..PRK.UM., No: 14/25, H. 27.06.1306 (M. 28.02.1889).

²⁷³ BOA, DH.UMVM, No: 23/31, H. 10.09.1333 (M. 21.08.1915).

rağmen hala tulumba ve alet edevat gönderilmemişti.²⁷⁴ Bu konunun nasıl neticelendiğine dair bilgi tespit edilememiştir. Bir diğer bilgi ise Ayancık kazası için sipariş edilen çatı hortumları, bir adet harik tulumbası, altı adet sapları büyük kanca ve balta, on adet su kovası idi. Söz konusu alet ve edevatlar Ayancık'a gönderilmişti.²⁷⁵

3.2.3.6. Hamam İnşası

Ayancık kasabasında hamam inşa ettirecek kimse olmadığından, yapılan keşifte hamamın inşa maliyeti 400 lirayı bulacağı tespit edilmişti. Hamamın inşa masraflarının idaresi belediye dairesi heyetinde olmak üzere bir tanesi 10 lira olacak 40 adet hisse senedi oluşturularak bu senetlerin satılması ve hamamın faaliyete geçmesiyle bu senetlerin işlerliği de başlayacaktı.²⁷⁶

3.2.3.7. Kaldırım, Köprü, Su Yolu ve Aydınlatma Çalışmaları

Ayancık'ta ne zaman imar edildiği tespit edilememiş kaldırımlar bulunmaktaydı. Ancak bu kaldırımlar bakımsızlıktan harap olmuştu. Yeniden tamir edilmesi ise 1922 yılında kasabaya gelen Kaymakam Suat Bey döneminde olmuştu. Suat Bey'in çabaları ile hükümet ve belediye önünden Çayağzı'na kadar uzanan kaldırımın tamirine başlanmıştı. Kaldırımlar gibi su yolları da bakımsızlıktan işlevini yitirmişti. Su yollarının tamirine ise 1923'te başlanabilmişti.²⁷⁷ Ayrıca Ayancık'ta su yolları ve çeşme imar faaliyetleri için bir komisyon bulunmaktaydı. Söz konusu komisyon iki azadan oluşup 85 kuruş bulunan nukudu mevkuf sandığını idare etmekteydi.²⁷⁸

Ayancık merkezi coğrafi olarak bir kısmı denize bakarken, diğer kısımlarını dağ ve dere oluşturmaktaydı. Bu sebeple bölgede bulunan mahalleler ile ulaşım sıkıntı yaşanmaktaydı. Bu ulaşım problemini çözmek için 1923 yılında 3 metre eninde 240 metre uzunluğunda bir köprü inşa edilmişti.

Ayancık kasabasında aydınlatma konusunda ulaşılan en erken tarihli bilgiler 1922 yılına aittir. Bu tarihte Kaymakam Suat Bey kasabanın uygun yerlerine fenerler konularak Ayancık'ın geceleri aydınlatılmasını sağlayacaktı.²⁷⁹ Bu faaliyetini gerçekleştirdiğine dair bilgi bulunamamıştır. Elektrik ile aydınlatma ile ilgili ulaşılan en

²⁷⁴ BOA, DH.MKT., No: 75/32, H. 24.10.1310 (M. 11.05.1893).

²⁷⁵ BOA, DH.MKT., No: 134/9, H. 24.01.1312 (M. 28.07.1894).

²⁷⁶ BOA, ŞD., No: 1658/17, H. 18.10.1312 (M. 14.04.1895).

²⁷⁷ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 404, 408.

²⁷⁸ Bkz. Ek-8.

²⁷⁹ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 404, 407.

eski tarih 1946 yılıdır. 1946'da Devlet Orman İşletmesi tarafında yönetilen tesisattan alınan elektrik kullanılmaktaydı. Ayancık'ta toplamda 346 elektrik abonesi olup kW. 12,5 kuruştur.²⁸⁰

3.2.3.8. Pazar Teşkili

Sinop'a bağlı İstefan Kaymakamlığının merkezi olan Ayancık kasabasının da pazar kurulmamaktaydı. Ayancık'ta haftada bir gün, o da pazartesi günleri olmak üzere bir pazar kurulması için gereken resmi izin Kastamonu Vilayeti İdare Meclisi'nden istenmişti. Kastamonu Vilayeti de 07.08.1875 tarihli karar ile pazar kurulmasını onaylamıştı.²⁸¹ Belediye teşkilatı üzerine çıkarılan kanun, nizamname ve talimatnameler de pazarların temizliği, kontrolü ve vergisi belediyelere aitti. Söz konusu bu durum neticesinde teşkil edilen bu pazar sonraki yıllarda belediyenin kurulmasıyla belediye tarafından idare edilmiş olduğu tahmin edilmektedir.²⁸²

3.2.3.9. İskele İnşası

Ayancık Kasabası'na 5 dakika mesafede olan Çayağzı sahiline masrafları belediye sandığından karşılanmak şartıyla iki adet iskele inşa edilmesi kararı alınmıştı. Bu iskelelerin inşasıyla ithal ve ihraç olunacak eşyalardan vergi alınacaktı. Özellikle iskele inşasıyla Sinop'tan ihraç ve ithal edilen ürünlerden alınan vergiler belediyeye ek kaynak olacaktı. Kastamonu Vilayeti bu durumu 22.05.1901 tarihinde Şurayı Devlete bildirmişti. İskelelerden alınması planlanan vergi miktarları mahalli belediye meclisi tarafından tanzim edilecek akabinde kaza idare meclisi tarafından vergi miktarları Sinop Mutasarrıflığına oradan da Vilayet İdare Meclisine takdim edilecekti.²⁸³

²⁸⁰ *Belediyeler Yıllığı*, C. 1, s. 218

²⁸¹ BOA, ŞD., No: 1642/47, H. 03.06.1292 (M. 07.07.1875).

²⁸² Birinci bölümde belediye meclisinin görevleri ve belediyenin topladığı vergiler kısmında bu konu ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

²⁸³ BOA, ŞD., No: 1670/2, H.01.06.1320 (M.05.09.1902).

Tablo 3.13 İskeleden İhraç ve İthal Olunacak Ürünlerin Vergi Miktarı²⁸⁴

Sinop'a Ayancık'tan Nakil veya İhraç Olunacak Ürünler ve Vergi Miktarları		Sinop'a Ayancık'tan Nakil veya İhraç Olunacak Meyve ile Hububat Ürünlerinin Ağırlığına Göre Vergi Miktarı	
Hububat çuvalından	10 Para	40 kıyyeden ²⁸⁵	5 Para
İspirto sandığından	5 Para	90 kıyyeden	10 Para
Büyük balık salamura fiçilerinden	10 Para	100 kıyyeden	20 Para
Küçük balık salamura fiçilerinden	5 Para	200 kıyyeden	25 Para
Konyak sandığından	10 Para	300 kıyyeden	30 Para
Seyis balyalarından	30 Para	500 kıyyeden	50 Para
Tahta paketlerden	1 Para	1000 kıyyeden	100 Para
Bira sandığından	20 Para	1000 kıyyeden fazla olan her 100 kıyye için	10 Para
Ticari ürünlerin dışında yolculardan da vergi alınacaktı. 7-12 yaş arası yolculardan 10 para, bu yaş gurubunun dışında kalan her yolculardan 20 para vergi alınacaktı.			

3.3. Gerze Belediyesi

Sinop'a bağlı olan Gerze kazasında belediye teşkilatının teşkil tarihi 1949 yılı belediyeler yılığında 1883'de kurulduğu yazmaktadır.²⁸⁶ Ancak KVS'nde Gerze Belediyesi'ne ait ulaşılabilen ilk bilgiler 1880/1881 (H. 1298) yılına aittir. Yine KVS'ne göre Gerze'nin ismi bilinen ilk belediye başkanı 1880-1881 (H. 1298) yılında görev yapmış olan Kadir Efendi'dir.²⁸⁷ Sinop'un diğer kazalarına bakıldığında belediye başkanları ile ilgili ilk bilgiler Boyabat'ta 1870-1871 (H. 1287) yılında geçerken, Ayancık'ta ise 1888-1889 (H. 1306) yılında geçmektedir.²⁸⁸ Gerze'nin bu dönemde nahiye statüsünde olduğu ve Boyabat kazasının Gerze'den daha gelişmiş olduğunu varsayarak²⁸⁹ Gerze'de belediye teşkilatının Boyabat'tan daha önce kurulmuş olması pek mümkün görünmemektedir. Bu çerçeveden bakıldığında Gerze'de belediye

²⁸⁴ BOA, ŞD., No: 1670/2, H.01.06.1320 (M.05.09.1902).

²⁸⁵ Ayancık'a ithal olunan ürünlerden ağırlığına göre vergi alınması düşünülmekteydi.

²⁸⁶ *Belediyeler Yıllığı*, C. 1, s. 71.

²⁸⁷ KVS, H.1298, s. 180.

²⁸⁸ KVS, H.1287, s. 84; KVS, H.1306, s. 488.

²⁸⁹ Kastamonu Vilayet Salnameleri inceliğinde Boyabat'ın nüfusu, kazadaki hane sayısı, dükkan sayısı gibi verilere bakıldığında istatistik olarak Gerze'den çok daha gelişmiş bir yerdi.

teşkilatının 1880-1881 (H. 1298) veya bu tarihe yakın bir yılda teşkil edilmiş olması muhtemeldir.

Gerze Belediyesi belediye işlerinin yürütecek bir binayı 1920 senesinde satın almıştır.²⁹⁰ 1920 yılından önce belediye binası hakkında bilgi bulunamamıştır. 1920 yılına kadar olan süreçte belediyenin faaliyetlerini yürütecek bina konusunda nasıl bir yol izlediğine dair bilgi tespit edilememiştir.

Gerze uzun yıllar Sinop'a bağlı nahiye statüsünde bulunmuştur. Bu durum 13.03.1914 tarihinde Dâhiliye Nezareti'nin çıkardığı kanun ile 3. sınıf kaza statüsünde bir kaza olmuştur.²⁹¹

3.3.1. Belediye Başkanları

Tablo 3.14 Gerze Belediye Başkanları²⁹²

Miladi Tarih	Hicri Tarih	Belediye Başkanları
1880-1881	1298	Kadir Efendi
1881-1882	1299	Mustafa Efendi
1882-1883	1300	
1883-1884	1301	
1884-1885	1302	
1885-1886	1303	
1886-1887	1304	
1887-1888	1305	
1888-1889	1306	Osman Remzi Efendi
1889-1890	1307	
1890-1891	1308	
1891-1892	1309	
1892-1893	1310	Hacı Hasan Ağa
1893-1894	1311	Rıza Bey
1894-1895	1312	Rıza Bey
1895-1896	1313	
1896-1897	1314	Muhammed Rıza Efendi
1897-1898	1315	
1898-1899	1316	

²⁹⁰ *Belediyeler Yıllığı*, C. 2, s. 71; Kolay, *Osmanlı Yerel Yönetim Siteminin Mimari Alana Yansıması*, s. 482. Bkz. Ek-17.

²⁹¹ BOA, *DH.EUM.LVZ.*, No: 20/81, H. 15.06.1332 (M.11.05.1914); BOA, *İ.MMS.*, No: 184/12 H.15.06.1332 (M.11.05.1914).

²⁹² BOA, *DH.MKT.*, No: 1521/92, H. 06.11.1305 (M. 15.07.1888); BOA, *İ.DH.*, No: 1090/85462, H. 14.11.1305 (M. 23.07.1888); BOA, *DH.MKT.*, No: 1526/114, H. 21.11.1305 (M. 30.07.1888); BOA, *DH.MKT.*, No: 2658/84, H. 21.10.1326 (M. 16.11.1908); KVS, H.1298, s. 180; KVS, H.1299, s. 196; KVS, H.1306, s. 473; KVS, H.1310, s. 440; KVS, H.1311, s. 313; KVS, H.1312, s. 313; KVS, H.1314, s. 241; KVS, H.1317, s. 261; KVS, H.1321, s. 285; Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 216, 314, 416; Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 49.

1899-1900	1317	Osman Efendi
1900-1901	1318	
1901-1902	1319	
1902-1903	1320	
1903-1904	1321	Mustafa Efendi
1904-1905	1322	
1905-1906	1323	
1906-1907	1324	
1907-1908	1325	
1908-1909	1326	Yakup Efendi
1909-1910	1327	
1910-1911	1328	
1911	1329	
1911-1912	1330	
1912-1913	1331	
1913-1914	1332	
1914-1915	1333	
1915-1916	1334	
1916-1917	1335	
1917-1918	1336	
1918-1919	1337	Sabri Bey
1919-1920	1338	Sabri Bey
1920-1921	1339	
1921-1922	1340	Sabri Bey
1922-1923	1341	Sabri Bey
1923-1924	1342	Sabri Bey

Gerze Belediye başkanlarının çoğunluğu tespit edilememiş olup bulunanların arasında en uzun görev yapan Sabri Bey’dir. Tespit edilen başkanlarından ise sadece Sabri Bey ile Yakup Ağa hakkında bilgi bulunabilmektedir. Gerze Nahiyesi Belediye Başkanı Yakup Ağa 1897-1898 (H. 1315) yılında Gerze’de bir mahalde bir okul ile iki dükkan inşa ettirmişti. Söz konu arsa kendisine ait olmayıp inşa ettirdiği dükkanlar kendisinin olacaktı. Komisyon Sandığı iki dükkanın kirasını yıllık 300 kuruş olarak belirlemişti. Yakup Ağa ilk sene kirayı ödemiş ancak sonrasında yedi sene boyunca kira ödememişti. Ayrıca yedi senedir de komisyon ve nahiye meclisi söz konusu kirayı ne zaman dile getirseler Yakup Ağa “*dükkanlar benimdir, katiyen para vermem, benden bu parayı kim alabilecek*” ifadelerini söylemekteydi. Yakup Ağa bu olayın dışında belediye başkanlığı yaptığı sırada geliri nahiyeye sarf edilecek olan Gerze’nin en değerli arsasının satışında da yolsuzluk yapmıştı. Söz konusu arsanın değeri 200 lira olup 15 tane dükkan inşa edilmesi planlanmaktaydı. Yakup Ağa arsanın ilanını bir minareden belediye dellallarına yaptırırken kendisi bu esnada ihaleyi almış gibi hiç kimsenin malumatı olmaksızın iki adet taştan mağaza ve dükkanların inşasını yapmaktaydı.

Ayrıca arsadan zimmetine 2.000 kuruş aktarmıştı.²⁹³ Yakup Ağanı yapmış olduğu bu usulsüzlüklerin nasıl sonuçlandığı hakkında bilgi tespit edilememiştir.

Sabri Bey hakkındaki bilgilere ise Gerze Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden ulaşılmaktadır. Mondros Ateşkes Antlaşması ile başlayan ülkedeki işgaller neticesinde Kuvva-i Milliye hareketi başlamıştı. Kuvva-i Milliye hareketi doğrultusunda ülkenin her köşesinde örgütlenmek için Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmuştu. Gerze'de de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir şubesi teşkil edilmişti. Sabri Bey belediye başkanlığının yanı sıra Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Gerze şubesinde başkanlık yapmıştı.²⁹⁴

3.3.2. Gerze Belediye Meclisi

Tablo 3.15 Gerze Belediye Meclisi²⁹⁵

Tarih	Belediye Meclisi			
1881	<u>Azalar</u> Hacı Mustafa Ağa Muhammed Efendi Emin Ağa Kamil Ağa			
1882	<u>Azalar</u> Hacı Mustafa Ağa Hacı Ahmed Ağa Kamil Ağa Kadir Efendi Muhammed Emin Ağa Kakuli Ağa			
1887	<u>Azalar</u> Tabip Doktor Petran Efendi			
1888	<u>Azalar</u> Tabip Doktor Petran Efendi			
1888	<u>Azalar</u> Hacı Mehmed Ağa Abdulkadir Efendi Emin Ağa Şakir Ağa Hırsto Ağa			
1892	<u>Azalar</u> Hacı Mehmed Ağa Hacı Ali Ağa Hüseyin Reis İsmail Efendi Hırsto Usta			
1893	<u>Azalar</u> İzzet Efendi Hüseyin Ağa Emin Ağa Şakir Usta Hırsto Usta			

²⁹³ BOA, MF.MKT., No: 1030/61, H. 18.11.1325 (M. 23.12.1907).

²⁹⁴ Efe, *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, s. 49.

²⁹⁵ BOA, DH.MKT., No: 1521/92, H. 06.11.1305 (M. 15.07.1888); BOA, İ.DH., No: 1090/85462, H. 14.11.1305 (M. 23.07.1888); BOA, DH.MKT., No: 1526/114, H. 21.11.1305 (M. 30.07.1888); BOA, DH.MKT., No: 2658/84, H. 21.10.1326 (M. 16.11.1908); KVS, H.1298, s. 180; KVS, H.1299, s. 196; KVS, H.1306, s. 473; KVS, H.1310, s. 440; KVS, H.1311, s. 313; KVS, H.1312, s. 313; KVS, H.1314, s. 241; KVS, H.1317, s. 261; KVS, H.1321, s. 285.

1894	İzzet Efendi	Hüseyin Ağa	<u>Azalar</u> Hırsto Usta	Emin Ağa	Şakir Usta
1896	İzzet Efendi	Hüseyin Ağa	<u>Azalar</u> Hırsto Usta	Emin Ağa	Şakir Usta
1899	İzzet Efendi	Hüseyin Ağa	<u>Azalar</u> Hırsto Usta	Emin Ağa	Şakir Usta
1903	Kiryako Efendi	Muhammed Efendi	<u>Azalar</u> Hırsto Efendi		Arif Efendi

3.3.3. Gerze’de Belediyecilik Faaliyetleri

3.3.3.1. Gerze Nüfus Kalemi ve Nüfusu

Gerze nüfus kaleminde görev yapan memurların tespiti yapılan tek kişi 1914 yılında nüfus kaleminde müdür olarak görev yapmış olan Yahya Efendi’dir²⁹⁶ Gerze nüfusuna dair ulaşılan en erken tarihli bilgi ise 1899 yılına aittir. 1899’da Gerze’de 23.074 Müslüman, 1.458 Rum ve 303 Ermeni yaşamaktaydı.²⁹⁷

3.3.3.2. Belediyenin Mali Durumu

Gerze Belediyesi’nin mali durumuna ait ulaşılabilen bilgilerin çalışma kapsamında en yakın tarih 1929 yılıdır. 1929’da Gerze Belediyesi’nin gelirlerinin 760 lirası devlet vergileriyle beraber tahsil edilen hisseler, 8.915 lirasını da toplanan vergiler oluşturmaktadır. Toplamda 9.675 lira gelire, 9.666 lira gidere sahipti.²⁹⁸ Belediyenin gider kalemleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.16 Gerze Belediyesi’nin 1929 Yılı Gider Kalemleri²⁹⁹

Yıl	İdare ve Hesap İşleri	Sağlık ve Hayır İşleri	İmar ve Tezyin	Temizlik, Aydınlatma ve Elektrik Tesisatı	Su İşleri Tesisatı ve Tamiri	İtfaiye	Diğer Giderler	Toplam
1929	2.315	1.969	170	1.364	2.317	13	1.518	9.666

²⁹⁶ BOA, DH.ŞRFŞ., No: 540/119, R. 07.10.1332 (M. 20.12.1916).

²⁹⁷ Efe, *Sinop Tarihi*, s. 84.

²⁹⁸ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 54, 189.

²⁹⁹ *Belediyeler İstatistiği 1929-1935*, s. 437.

3.3.3.3. Sağlık Faaliyetleri

Gerze Belediyesi'nin sağlık faaliyetleri ile ilgili ulaşılabilen ilk bilgiler 1887 tarihine aittir. 15.09.1887 tarihinde Gerze Belediye tabipliğine tayin olan Doktor Petrak Çilingiryan Efendi'nin yapmış olduğu hizmetlerden ötürü 3. dereceden rütbe takdim edilmişti.³⁰⁰ Bunun dışında sağlık ile ilgili tespit edilen bilgi 1915 yılında Gerze'de vuku bulan salgın hastalıktır. 1915 yılında Gerze ve Ayancık kazalarından çiçek hastalığı başlamış ve yayılmaktaydı. Bölgede hastalığı önleyecek aşı memurları bulunmamasından dolayı Ayancık'a Salih Efendi Gerze'ye de Sayid Efendi aşı memuru olarak aylık 400 kuruş maaş ile istihdam edilmesine karar verilmişti. Ancak Gerze ve Ayancık Belediyelerinin mali olarak bu miktarı karşılayacak parası olmadığı için Dâhiliye Nezareti aşı memurlarının maaşlarını 1912-1913 (H. 1331) yılı bütçesinden bu kazalar için 10.000 kuruş ödenmesine izin vermişti.³⁰¹

3.3.3.4. Temizlik, Aydınlatma, Yol, Kanalizasyon ve Su Yolları

Gerze Belediyesi'nin kurulduğunda sokaklara ve su yollarına dair çalışmalarının nasıl olduğu hakkında bilgi bulunamamıştır. Ancak 1923'te kasabada kaldırım ve kanalizasyon yoktu, sokaklar ve su yolları ise bakımsızlıktan harabeye dönmüştü. Sokaklarda insan sağlığını tehlikeye atan hastalıklı köpekler dolaşmaktaydı.³⁰² Bu durumun ne kadar sürdüğü bilinmemekle beraber 1933 yılına gelindiğinde eskiye nazar nispeten iyileşme olduğu görülmektedir. 1933'te kasabada 10.000 metre kaldırım, 2.000 metre şose yol, 2.000 metre kanalizasyon ile 4.000 metre lağım bulunmaktadır. Su ihtiyacı dört kaynaktan gelen 5.000 metresi demir boru, 6.000 metresi ise toprak ve çimentodan oluşan su kanalları ile karşılanmaktaydı. Bu su yolundan 24 saatte 209 metreküp su akmaktadır. Kasaba aydınlatması ise lüks ve petrol lambaları kullanılmaktadır. Temizlik işi ise üç araba ve bir amele tarafından yapılmaktadır.³⁰³

3.4. Erfelek Belediyesi

Erfelek Belediyesi'nin tam olarak hangi tarihte kurulduğu tespit edilememiştir. Belediye hakkında tespit edilen en erken tarihli bilgi 1919 yılına aittir. Söz konusu yılda

³⁰⁰BOA, DH.MKT., No: 1521/91, H. 06.11.1305 (M.15.07.1888); BOA, İ.DH., No: 1090/85462, H. 14.11.1305 (M.23.07.1888); BOA, DH.MKT., No: 1526/114, H. 21.11.1305 (M.30.07.1888).

³⁰¹BOA, DH.UMVM, No: 13/31, H. 10.09.1333 (M.22.07.1915).

³⁰²Kanbu, *Sinop'tan Haberler*, s. 419-420.

³⁰³*Belediyeler*, s. 853.

Erfelek Belediyesi aza seçimleri konusunda yaşanan Vilayet Belediye Kanunu'na aykırı aza adaylığı ile ilgiliydi. 04.12.1919 tarihli tahrirata göre Erfelek Belediyesi aza seçimlerinde aza adayı olabilme şartlarını yerine getiren dört kişi bulunmaktaydı ve bu şahıslar halk tarafında aza olarak seçilmişti. Ancak bu dört kişiden ikisinin oy oranı az olduğu halde mutasarrıf tarafından tayin edilmişti. Seçimlerde daha yüksek oy alanlar olduğu halde aza adayı olma şartlarından senelik 100 kuruş vergi vermek şartını taşımamaktaydı. Bu sebepten ötürü aza olamamışlardı. Bu durum Şurayı Devlete bildirilmiş ve Dâhiliye Nezareti de Vilayet Belediye Kanuna göre aza adayı olmak için 100 kuruş vergi vermesi gerektiği ancak bu şartları taşımayan kimse olmadığında azaların tayin edileceğine veya seçimlerin kabul edileceğine dair bir tebligat bulunmadığını beyan etmişti. Şurayı Devlet ise böylesi durumlarda kararı nahiye meclisi vereceğini bildirmişti.³⁰⁴ Bu hadisenin nasıl neticelendiğine dair bilgi bulunamamıştır.

Erfelek Belediyesi başkanlarından tespit edilen tek kişi 1922 yılında görev yapan Hamza Bey'dir. Hamza Bey'in hangi tarihte göreve başladığı ve görevinin bitiş tarihi tespit edilememiştir. Hamza Bey belediye başkanlığını yanı sıra Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Erfelek idare heyetinde de yer almaktaydı.³⁰⁵

Sinop ve Boyabat Belediyelerinde olduğu gibi Erfelek Belediyesi de at koşuları düzenlemekteydi. Erfelek Belediyesi 1924 yılı at koşusu gelirlerini Karasu Mektebi'ndeki ihtiyaç sahibi çocuklar ile muhacirlere vermeyi planlamıştı. At koşusu için toplamda 9.450 kuruş tutarında bilet satışı yapılmıştı. Bu gelirden yapılan harcamalar ve ödül paraları çıkıldığında geriye kalan 3.000 kuruş muhacirler ve ihtiyaç sahibi çocuklar için harcanmıştı.³⁰⁶

³⁰⁴ BOA, ŞD., No: 1700/56, H. 03.05.1338 (M. 24.01.1920); BOA, BEO, No: 4625/346837, H. 10.07.1338 (M. 30.03.1920).

³⁰⁵ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 216.

³⁰⁶ Kanbur, *Sinop'tan Haberler*, s. 430.

SONUÇ

Osmanlı Devleti Tanzimat'tan sonra her alanda reformlar yapmıştı. Bu çerçevede belediyeçilik anlayışında da köklü reformlar yapılarak modern belediye teşkilatları kuruldu. 1855'te şehremanetinin teşkili ile başlayan modern belediyeçilik ilk zamanlarda yalnızca merkezde faaliyete geçmişti. Sonrasında İzmir gibi büyük şehirlerde ve 1867 Talimatnameleri ile de bütün taşrada modern belediye teşkilatları kurulmaya başlandı.

Çalışmada Osmanlı modern belediyeçiliğinin nasıl teşkil edildiği, belediye teşkilat yapısı, belediye meclisi ve başkanının görevleri, nasıl seçildikleri incelemiştir. Belediyenin sokakları temizlemek, aydınlatmak, halkın sağlığını korumak gibi görevlerini nasıl yerine getirdiği anlatılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Sinop Belediyesi ve Sinop'a bağlı olan kaza ile nahiyelerdeki belediye teşkilatları araştırılmıştır. Elde edilen bilgiler neticesinde tamamına ulaşılamamakla beraber 25 tane belediye başkanının ismine ulaşılmıştır. Kaza belediyelerinde de belediye başkanlarının tamamı bulunamamıştır.

Sinop Belediyesi'nin ağırlıklı olarak faaliyetleri sağlık alanında olmuştur. Belediyenin kurulduğu dönemde bölgede frengi gibi salgın hastalıkların olması bu duruma büyük etkindir. Bu alanda belediye bir hastane inşa etmiş ve bünyesindeki sağlık personelleri ile de bazı durumlarda tahaffuzhaneye destek olmuştur. Belediyenin başlıca sorunu bütçe yetersizliğidir. Bu sebeple belediye tabiplerinin maaşlarını ödemekte sıkıntılar çekmiştir. Sokakların temizliği ve aydınlatılması konusunda uzun süre başarı gösterememiştir. Şehrin su ihtiyacı konusunda uzun yıllar çözüm bulamamıştır. Düzenli ve nizami bir itfaiye teşkilatı oluşturamamıştır. Bütün bu sorunlara rağmen bazı belediye başkanları yolsuzluk yapmıştır. Yetersiz olan belediye bütçesini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır.

Sinop Belediyesi'nde olduğu gibi kaza belediyeleri de aynı sıkıntılar yaşanmıştır. Sokakların temizliği, aydınlatılması, şehrin su ihtiyacının karşılanması gibi temel belediyeçilik görevleri üzerine Gerze, Boyabat, Ayancık ve Erfelek'te neredeyse yok denecek kadar az çalışmalar yapılmıştır. Sinop ve kazalarında belediye teşkilatının bu durumda olmasının sebeplerinde biri de Osmanlı Devleti'nin o dönemki durumudur.

Osmanlı Devleti'nde ilk modern belediye teşkil edildiğinde Kırım Savaşı yeni sona ermişti. Sonrasında yaşan Osmanlı-Rus Savaşları, Meşrutiyet'in ilanı, devletin iflas etmesi ve Duyunu Umumiye'nin kurulması, azınlıkların ayaklanması ve I. Dünya

Savaşı'nın çıkması gibi bir dizi olay yaşanmıştı. Belediye teşkilatı bu siyasi ve ekonomik çalkantı döneminde kurulmuş olduğu için ülke çapında istenilen düzeyde başarı sağlayamamıştır.

KAYNAKLAR

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

1.20.2./30.18.1.1., 4.40.7./30.18.1.1.

109.529.18./180.9.0.0.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

A.DVN.MKL.:14/16, 9/12.

BEO: 2172/162863, 1474/110512, 1486/111385, 451/33819, 653/48907, 1136/85135, 685/51327, 34/2487, 3397/254770, 850/63722, 830/62211, 4625/346837.

DH.EUM.LVZ. 20/81.

DH.İD.: 40/31, 74/15, 177/29.

DH.İ.UM.: 94/4, 7/1.

DH.İ.UM.EK.: 25/42.

DH.MB..HPS.: 91/13.

DH.MKT.: 182/26, 193/23, 344/43, 391/73, 412/26, 2097/6, 2299/29, 923/72, 1004/49, 1089/44, 1206/35, 1254/33, 1290/79, 2676/75, 2771/135, 1055/63, 318/46, 1188/57, 1147/69, 1127/13, 551/56, 2584/138, 2549/89, 2500/33, 2352/33, 2125/33, 396/61, 1896/89, 2046/109, 2053/106, 134/9, 5/63, 2332/77, 2352/57, 2454/31, 2342/24, 1612/28, 401/65, 2061/101, 1400/104, 1512/96, 1433/25, 1423/95, 406/30, 1680/43, 1698/35, 1947/45, 1988/66, 2028/105, 2057/103, 64/7, 237/15, 2381/81, 2397/124, 2418/100, 2429/136, 2443/100, 1858/96, 27/58, 355/33, 2434/62, 2448/63, 639/7, 2046/57, 2052/14, 12/17, 429/81, 285/29, 2230/71, 2119/15, 2143/94, 2342/75, 1604/94, 87/26, 2745/79, 1518/7, 306/5, 249/28, 1243/44, 1121/4, 1154/27, 1368/85, 1420/78, 1449/73, 1750/79, 175/25, 2210/62, 2242/38, 2245/95, 585/26, 694/17, 850/66, 1080/18, 2799/54, 1184/74, 2845/69, 2907/62, 536/17, 1147/80, 1031/21, 1796/62, 75/32, 255/41, 1521/92, 1526/114, 2658/84, 187/31, 1523/17.

DH.MTV.: 49/12.

DH.MUİ.: 47/9, 70/33, 75/73, 43/19, 133/108, 94/8, 91/10.

DH.SN..THR.: 29/88.

DH.ŞFR.: 142/127, 49/179, 463/66, 142/27, 540/119.

DH.UMVM: 90/27, 93/35, 155/113, 147/60, 158/99, 161/27, 161/89, 161/94, 162/51, 23/31, 13/31, 85/62.

HRT.h.: 2141/

İ.DH.: 1090/8562.

İ.DUİT: 57/1.

İ.MMS.: 92/3899, 184/12.

İ.MVL.: 347/15065.

İ.TAL: 369/20.

İ.TKS: 11/20.

İ.TPH.: 2/7.

MF.MKT.: 452/26, 1030/61.

ML.EEM.: 799/31, 1173/9, 831/27.

MVL: 348/35.

MV.: 22/78.

ŞD.: 1645/8, 1645/11, 2448/36, 1698/35, 1638/26, 2951/47, 1669/18, 1697/43, 963/46, 1659/1, 1698/29, 2519/4, 1642/38, 2682/37, 1664/1, 1664/14, 3096/53, 1658/17, 1642/47, 1656/5, 1670/2, 1110/30, 1700/56.

Y..EE...: 69/21.
Y..MTV.: 294/100.
Y..PRK.AZJ.: 40/66.
Y..PRK.UM...: 47/134, 14/18, 14/25.
ZB.: 15/22, 50/5, 352/75, 439/45.

TBMM Arşivi Açık Erişim Koleksiyonu

Düstur Tertib 1, Matbaa-i Amire, C. 1, İstanbul, 1289.
Düstur Tertib 1, Matbaa-i Amire, C. 2, İstanbul, 1290.
Düstur Tertib 1, Mahmut Bey Matbaası, C.4, İstanbul, 1289.
Düstur Tertib 2, Matbaa-i Osmaniye, C. 2, İstanbul, 1330.
Düstur Tertib 2, Matbaa-i Amire, C. 7, İstanbul, 1336.

Sürelî Yayınlar

Kastamonu Vilayet Salnameleri
Akşam Gazetesi
Vakit Gazetesi

Araştırma ve İnceleme Eserler

Atar, Fahrettin, (2001), “Kadı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul, ss. 66-69.
Akgündüz, Ahmed, (2005), *Osmanlı Devletinde Belediye Teşkilâtı ve Belediye Kanunları*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
Aksoy, Volkan, (2020) “Karadeniz’de Milli Mücadele Yanlısı Mülki Amirler: Mazhar Tevfik ve Nizamettin Beyler”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 10, ss. 231-244.
Akyıldız, Ali, (2011), “Tanzimat”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul, ss. 1-10.
Aydın, Abdullah, (2019), “Türkiye’de İlk Modern Yerel Yönetim Denemesi Olan Altıncı Daire-i Belediye ile Sixième Arrondissement Karşılaştırması”, *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, C. 1, S. 18, ss. 2708-2727.
Belediyeler, Holivut Matbaası, İstanbul 1933.
Belediyeler İstatistiği 1929-1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1937.
Belediyeler Yıllığı, C. I, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara, 1949.
Beyoğlu, Süleyman, (2004), “Osmanlı Deniz Hamamları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S. 5, 2004, ss. 53-73.
Daşcıoğlu, Kemal, (2008), “Osmanlı Arşivlerine Göre Sinop Hapishanesi’nin Durumu”, *Erdem*, S. 51, ss. 53-76.
Demir, Cenk, (2020/1) “19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Sinop Varoş Mahallesi Yangınları ve Yapılan Sosyal Yardımlar”, *Belgi Dergisi*, C. 2, S. 19, ss. 2038-2067.
Efe, İsmail, (2018), *Sinop Tarihi Türk Hâkimiyetine Girişinden Cumhuriyetin İlanına 1214-1293*, Büyüyen Ay Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
Ergin, Osman Nuri, (1995), *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, C. 2, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
_____, (1995), *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, C. 3, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
_____, (1995), *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, C. 4, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
_____, (1995), *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, C. 5, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
_____, (1995), *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, C. 6, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

- Ertan, Faik, (ed), (2017) *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.
- Gencer, Ali İhsan, Özel, Sabahattin, (214) *Türk İnkılâp Tarihi*, Der Yayınları, 17. Baskı, İstanbul.
- Güneş, Mehmet, (2014), “Osmanlı Dönemi nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahvili”, *Akademik Bakış*, C.8, S. 15, ss. 221-240.
- Güler, Birgül, (1994), “Belediye Gelirlerinin Yapısı: 1925-1989”, *Çağdaş Yerel yönetimler*, C. 3, S. 1, ss. 19-32.
- Kallek, Cengiz, (1998), “Hisbe”, *TDV Ansiklopedisi*, C. 18, İstanbul, 1998, ss. 133-143.
- Kanbur, Ercan, (2012), *Sinop’tan Haberler*, Şimal Ajans-Matbaacılık-Dijital Baskı Hizmetleri, 1. Baskı, Sinop.
- Karal, Enver Ziya, (2017), *Osmanlı Tarihi Nizamı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, C. 5, TTK, 10. Baskı, Ankara.
- Karcı, Erol, (2019), “Sinop Frengi ve Gureba Hastenesi’ne Dair Bazı Tespitler”, *Çağdaş Türkiye Terihi Araştırmaları Dergisi*, C. 19, S. 39, ss. 461-483.
- Kazıcı, Ziya, (2017), *Osmanlı Yerel Yönetim*, Kayıhan Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, Erman, (2021), “Osmanlı Devleti’nde Nüfus Sayımı ve 2023 Numaralı Kayseri Nüfus Defteri”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, C. 10, S. 2, ss. 540-547.
- Memiş, Şefik, (2008), *Şehremaneti’nden Büyükşehir’e Belediye Zabıtası Tarihi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Metin, Nurcan Yazıcı, (2020), “Salgın Mimarisi: Osmanlı’da Frengi ve Gurebâ Hastaneleri (Kastamonu Vilayeti Örneği)”, *MSGÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 22, ss. 252-270.
- Nur, Rıza, (1967), *Hayat ve Hatıram*, C. I, Altındağ Yayınevi, İstanbul.
- Nur, Rıza, (1967), *Hayat ve Hatıram*, C. III, Altındağ Yayınevi, İstanbul.
- Oktay, Tarkan, (2011), *Osmanlı’da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti*, Yeditepe Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Ortaylı, İlber, (2008), *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedid Neşriyat, 3. Baskı, Ankara.
- _____, İlber, (2020), *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*, TTK, 4. Baskı, Ankara.
- _____, Ortaylı, (1992), “Belediye”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul, ss. 398-402.
- Özgül, İbrahim, Kartal, Nazım, (2019), *Osmanlıda Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Yerel Yönetim Metinleri*, Hiperlink Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir, (1992), “Böcekbaşı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, s. 323.
- _____, Abdülkadir, (1991), “Asesbaşı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, s. 464.
- Öztoprak, İzzet, Güler, Cafer, Karataş, Murat, Şahin, Güneş, (2015), *Cumhuriyet’in XV. Yılında Türkiye*, C. 8, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Peker, Nurettin, (1955), *İstiklâl Savaşı Resim ve Vesikalarla İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı*, Gün Basımevi, İstanbul.
- Sarı, Nil, İzgöer, Ahmet Zeki, Tuğ, Ramazan, (2014), *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri Işığında II. Abdülhamid Devri’nde Kurulan ve Geliştirilen Hastaneler*, Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti., İstanbul.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet, (2010), *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu Yerel Yönetim Metinleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- _____, Mehmet, (1995), “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (I)”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 4, S. 6, ss. 85-102.

- _____, Mehmet, (1996), “Yerel yönetim Metinleri (III) Tuna Vilâyeti Nizâmnamesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 5, S. 2, ss. 67-81.
- _____, Mehmet, (1996), “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (VII) 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 5, S. 6, ss. 89-99.
- _____, Mehmet, (1998), “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (XIII) Şehremaneti Çavuşları Hakkında Nizâmname”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 7, S. 2, ss. 133-137.
- _____, Mehmet, (1997), “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (IX) Rûsûm-ı Belediye Kanunu”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 6, S. 2, ss. 106-111.
- _____, Mehmet, (1998) “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (XIV) Her Nev’i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnamesidir”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 7, S. 3, ss. 130-135.
- _____, Mehmet, (1998), “Bir Belge Yerel Yönetim Metinleri (XV) Dâ’ire-i Belediye Meclislerinin Tertîbi Hakkında T’alimât”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 7, S. 4, ss. 133-139.
- Sinop Tarihi ve Kültür Envanteri*, T.C. İl Özel İdaresi, Sinop, 2013.
- Şenel, Şennur, (2015) “19. Yüzyılda Kastamonu Vilayetinde Frengi hastalığıyla Mücadele”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, C. 13, S. 1, ss. 256-274.
- Tanör, Bülent, (2020), *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, 33. Baskı, İstanbul.
- TBMM Albümü (1920-2010)*, C. I, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.
- Tepeyran, Ebubekir Hâzım, (1998), *Hatıralar*, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., 2. Baskı, İstanbul.
- Tural, Erkan, (2004), “Bir Belge 1861 Hersek İsyanı, 1863 Eyalet Teftişleri ve 1864 Vilayet Nizamnamesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 13, S. 2, ss. 93-123.
- Turan, Şerafettin, (2005), “Mimarbaşı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 30, İstanbul, ss. 90-91.
- Turoğlu Hüseyin, Bayrakdar Cihan, (2013), “Sinop (Türkiye) Geç Roma Dönemi Su Yapılarının Rekonstrüksiyonuna Ait Ön Bulgular”, *International Journal of human Sciences*, C. 10, S. 2, ss. 21-33.
- Ulus, İsmail, (2014), *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Ulusoy, Melek, (2014), “Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri”, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 33, ss. 123-135.
- Uyar, Uyar, (2004) “Türkiye’de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe”, *Aydınlanma 1923*, C. 8, S. 51, ss. 31-38
- Yaşayanlar, İsmail, (2015), “Hicaz Yolunda Kolera: Rusya Müslümanlarının Kullandığı Karadeniz Hac Yolu ve Koleranın Yayılmasına Etkisi”, *Avrasya İnceleme Dergisi*, C. 4, S. 2, ss. 178-203.
- Yıldırım, Bülent, (2011), “Osmanlı Devleti’nde Yapılan İlk modern Nüfus Sayımına (1881/1882-1893) Göre Edirne’deki Ermeni Nüfusu”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, ss. 85-101.
- Yılmaz, Cevdet, (2009), “Tarihi Sinop Kalesi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 14, S. 22, ss. 1-16.

Tezler

- Akbey, Nazmiye, (2015), *XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa.
- Çatal, Ahmet Caner, (2020), *Adana Belediyesi (1868-1914)*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sivas.
- Efe, İsmail, (2004), *Milli Mücadele Yıllarında Sinop*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale.
- Erdem, İlayda, (2020), *Osmanlı Devleti'nde Frengi ile Mücadele ve Sinop Sancağı Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinop.
- Genç, Coşkun, (2019), *Batı Karadeniz'de Frengi Hastalığıyla Mücadele (1860-1922)*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Karabük.
- İnce, Zeynep, (2022), *Sinop Sancağı Mutasarrıfları (1839-1924)*, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sinop.
- Karcı, Erol, (2017), *Osmanlı Hükûmetleri'nin Sağlık Politikaları (1908-1917)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Tokat.
- Kılıç, Veysi, (2017), *Tanzimat'tan Günümüze Belediye ve Belediye Başkanlığı Uygulamaları*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır.
- Kolay, Emre, (2018), *Osmanlı Yerel Yönetim Sisteminin Mimari Alana Yansıması: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Belediye Binaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Okur, Orhan, (2019), *H. 1286 – H. 1299 (M.1869 – M. 1882) Yılları Arasında Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop Sancağı'nın Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sinop.
- Orha, Zafer, (2008), *Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliğin Doğuşu ve Altıncı Daire-i Belediye Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Önver, Şevki Bilgehan, (2019), *İstanbul'da ilk Belediye Teşkilatı Altıncı Daire-i Belediye*, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Özekmekçi, Mustafa Mesut, (2020), *İlk Osmanlı Nüfus Sayımları (1830-1850) ve İngiltere, ABD Nüfus Sayımları ile Mukayesi*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Manisa.
- Öztürk, Yücel, (2014), *Kuruluştan 1950'ye Kadar Bursa Belediyesi ve Hizmetleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Sönmez, Yüksel, (2020), *Osmanlı Devleti'nde Tütün Üretimi ve Sinop Sancağı Örneği*, Sinop Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sinop.
- Tırıl, Alpay, (2010), *Cumhuriyet Döneminde Sinop (1923-1950)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Topcuoğlu, Ekin, (2021), *Millî Mücadele Yıllarında Sinop Sancağı*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

Toy, Berna, (2023), *Türk Resminde Deniz Hamamları*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.

Çevrimiçi Kaynaklar

<https://www.tbmm.gov.tr/MazbataAramaSonuc> (Erişim Tarihi 10.06.2023).

<https://sozluk.gov.tr/> “Türk Dil Kurumu Sözlüğü” (Erişim 9 Haziran 2023).

EKLER

Ek-1. Sinop Belediye Başkanları

(Rasim Bey)

(İzzet Efendi)

(Remzi Bey)

Kaynak: Turgay Altun, *Türkiye’de Belediyecilik ve Sinop Belediyesi*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2016, s. 126-131.

Ek-2. Kumandanlık Dairesi

Kaynak: *Sinop Tarihi ve Kültür Envanteri*, T.C. Sinop İl Özel İdaresi, Sinop, 2013, s. 15.

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu, *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi 1900-1960 Yılları Arası*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2021, s. 83.

Ek-3. Sinop At Koşuları

SINOP AT YARIŞLARI (EŞEKLER) 1925-30

SINOP AT YARIŞLARI 1925-30

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu, *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi 1900-1960 Yılları Arası*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2021, s. 219.

Ek-4. Sinop Gureba ve Frengi Hastanesi

Kaynak: Nurcan Yazıcı Metin, “Salgın Mimarisi: Osmanlı’da Frengi ve Gurebâ Hastaneleri (Kastamonu Vilayeti Örneği)”, *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.2, S. 22, (2020), s. 263.

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu, *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi 1900-1960 Yılları Arası*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2021, s. 68.

Ek-5. Sinop Tahaffuzhanesi

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu, *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi 1900-1960 Yılları Arası*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2021, s. 71.

Ek-6. Gazhane

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu, *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi 1900-1960 Yılları Arası*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2021, s. 76.

Ek-7. Telgrafhane ve Frengi Hastanesi aydınlatma lambaları.

SİNOP POSTAHANE BİNASI 1920

SİNOP MEMLEKET HASTANESİ 1925

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoglu, *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi 1900-1960 Yılları Arası*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Sinop, 2021, s. 68-69.

Ek-8. Sinop'un elektrikle aydınlatılması haberi ve Sinop elektrik santrali.

Memleket haberleri

Sinop elektriğe kavuşuyor

Sinobun eski hapisanesi çok ıslah ve tanzim edildi

Sinop 4
(Hususî) —
Belediye bu sene Sinobu elektrikle tenviye karar vermiştir. Huzusî muhasabesinin de yardımıyla yapılacak tesisata ait bütün resmî muameleler ikmal edilmiş ve münakasaya çıkarılmıştır.

Belediye bu sene bütçesine bu elektrik işinden dolayı, başka imar ve ihya tahsisatı koymamış ve hattâ belediye mühendisliğini bile ilga ederek fen memurunu açıkta bırakmıştır.

Her yerde olduğu gibi bura belediyesinin de varidatı azdır. Belediyenin en ehemmiyetli varidatı iskele resmidir. Fakat bu resim çok ağırdır. Bundan en ziyade müteessir olan memur ve işçi sınıfıdır. Çünkü bu ağır resim zaruri ihtiyaçlardan olmadığından halka yükleniyor. Bu yüzden şehir ticareti de müteessir oluyor.

Boyabat ve Gerze tüccarları bu ağır yükten kurtulmak için İnebolu yolu ile iş görmeyi tercih ediyorlar. Sinop belediyesi bunlar hakkında yarım tarife tatbik et-

101 seneye mahkûmdur. Hapishane içinde sık sık vakalar da olurdu.

Maamafih hapishanede acele işlemeli bir çok esya yapanlar da vardı.

Harbin iptidalarında bütün mahpuslar memleketin içerilerine nakledildiler, bu suretle sanat imalâthaneleri kapandı. Bir kaç sene denberi yeniden sanat faaliyeti

Sinoptan bir manzara: gazhane ve inhisar idaresi

tigi halde bunları tatmin edemiyor. Kayık ve mavnâ tarifesi ile hamal ücretleri de çok yüksektir. Boyabatlı tüccarların ifadesine nazaran İneboluda bir çuval pirinç vapura beş kuruşa nakledilirken Sinopta yirmi kuruşa yükletiliyormuş.

Sinop hapishanesi

Sinop hapishanesi Abdülhamit zamanında en azılı katillere tahsis edilmiş bir bina idi. Bunların arasında bir çok komitçiler vardı. Abdülhamit bazı hür fikirli de buraya gönderirdi. Bir aralık Arnavut, Dürzü reisleri de geldi.

İki sıra kalın kale duvarı arasında yaşayan mahpusların ekserisi

başlamıştır.

Eski hapishane ile bugünkü hapishane arasında çok fark vardır. Eski hapishane bir içkence yeri hissini verirdi. Bugünkü bir ıslahhane halindedir. Buradan çıkanların çoğu okuma yazma, bir sanat öğreniyor ve ıslahî hal ediyor.

Gaz buhranı bitti

Burada son zamanlarda gaz buhranı vardı. Buhran bitti. Fakat gazın tenekesi dört liraya satıldığından vali bey bu işle meşgul olmaktadır. Ölçülerin değişmesinden mütevellit karışıklıklar kalmadı. Maamafih ekser cınaş kilo için de okka fiatını istiyor. Bu yüzden münakaşalar oluyor.

Kaynak: *Akşam*, “Sinop Elektriğe Kavuşuyor” (09.03.1934), s. 6.

Kaynak: İzzet Öztoprak, Cafer güler, Murat Karataş, Güneş Şahin, *Cumhuriyetin XV. Yüzyılında Türkiye*, Atatürk Araştırma Merkezi, C. 8, Ankara, 2015, s.4144.

Ek-9. Sinop, Boyabat, Ayancık ve Gerze'deki çeşme ve su yolları için oluşturulan komisyonlar hakkında bilgi veren telgrafname.

نمونه ۱

في 190-
وصول نومروسو
No d'arrivée
دقیقه ساعت
h. m. du
ارسالی
Réexpédié
مأمورك امضاسی
Signature de l'Employé

في 190-
واسطه سيله
Transmis par
دقیقه ساعت
h. m. du
بدا مخاره
Commencé à
ختم مخاره
Fin à
مأمورك امضاسی
Signature de l'Employé

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

De _____ pour _____ عن سبب الی

اشارات مخصوصه	طریق	روز و یا شب	دقیقه	ساعت	محل تاریخ	غروب	عدد کلمات	محل نومروسو
Indications non taxées	Voies	Matin ou soir	Minutes	Heures	Date du dépôt	Group	Nombre de mots	No du dépôt
							۲۰۰	۱۹۹۱

و خط و لا شکی در
 ۱. این نامه است سینوپ قضا که عائد بقدر موقوفه مذکوره قضا اقدیه است ریتع اولیه حقوقه دقیقه
 محافظه مقدور و اعضا مکلف بر توبه در یک قوسیه معرفه اداره اولیوب جموع کربه
 و محکم جیمه بر صوبه لری جو به وقتد الحاح شرط نه وقتا یدیه احوال و مقاولان محرر لکیم مقوله
 انکاف نه رطاف و رشیده آنجه احوال قیاسی قیاسه مدتی مقایسه ترها اعطایه شد
 صورتی قاعده واسطه مضبوط ده جریا به ایدیه مکده حساب و مامدنه ده قوسیه ریاسته
 طریقه مکده نه تدبیر در دست ایدیه بولیه قوسیه ریتع اداره ایدیه و بولیه لا بقدر
 موقوفه مقدور و مامور به بر ده تره لکیم احوال اداره ده و مامور به در دست اعضا و یک
 قوسیه معرفه اداره اولیوب مامور به ایدیه قوسیه ریتع قضا اقدیه لکیم اولیوب
 و عینیه قضا احوال موقوفه احوال قوسیه قضا اقدیه محکم اداره قضا اعضا
 ایکی زانده ترکیه قوسیه شکس قلمه اولیوب جموع رشیده امانت دمودنک و طریقه
 تنویریه مشروط بولیه بقدره شریک نه سه غفله عبارت اولیوب سیر اوقاف
 و مکانه نظری تحت احوال و در ده قوسیه لری قریه اداره اولیوب بولیه و کمره
 ناهیه بقدر موقوفه قوسیه مامور به طریقه اداره اولیوب حسابانده و مامور به
 و هیت بد صانیه روت و تدبیر رشیده ایدیه محکم بولیه بولیه جموع کربه
 محاکم مافی هیده ده مشهور اسما و کتب وقتد لکیم نه سه غفله و محکم
 شریع قید و تبحر اولیوب نه دقیر لری نه بر قطعه می ملحقه ده عینیه مقامده

نمونه ۱

وصول نومروسی

م. ۴. ۱۹۰۰

دقیقه ساعت

h. m. du

ارسالی

Reexpédié

مأمورک امضای

Signature de l'Employé

تلفگراف

TELEGRAMME

فی ۱۹۰۰

Le ۱۹۰۰

واسطه سبله

Transmis par

دقیقه ساعت

h. m. du

بدأ مخبره

Commencé à

ختم مخبره

Fin à

مأمورک امضای

Signature de l'Employé

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

De _____ pour _____ الى _____ عن _____

اشارات مخصوصه	طریق	روز و شب	دقیقه	ساعت	محل تاریخی	فروب	عدد کلمات	محل نومروسی
Indications non taxées	Voies	Matin ou soir	Minutes	Heures	Date du dépôt	Group	Nombre de mots	No du dépôt

انفیسید کوندیریلو زقرارله برابر | ماریس تارخ وعی نومروسی

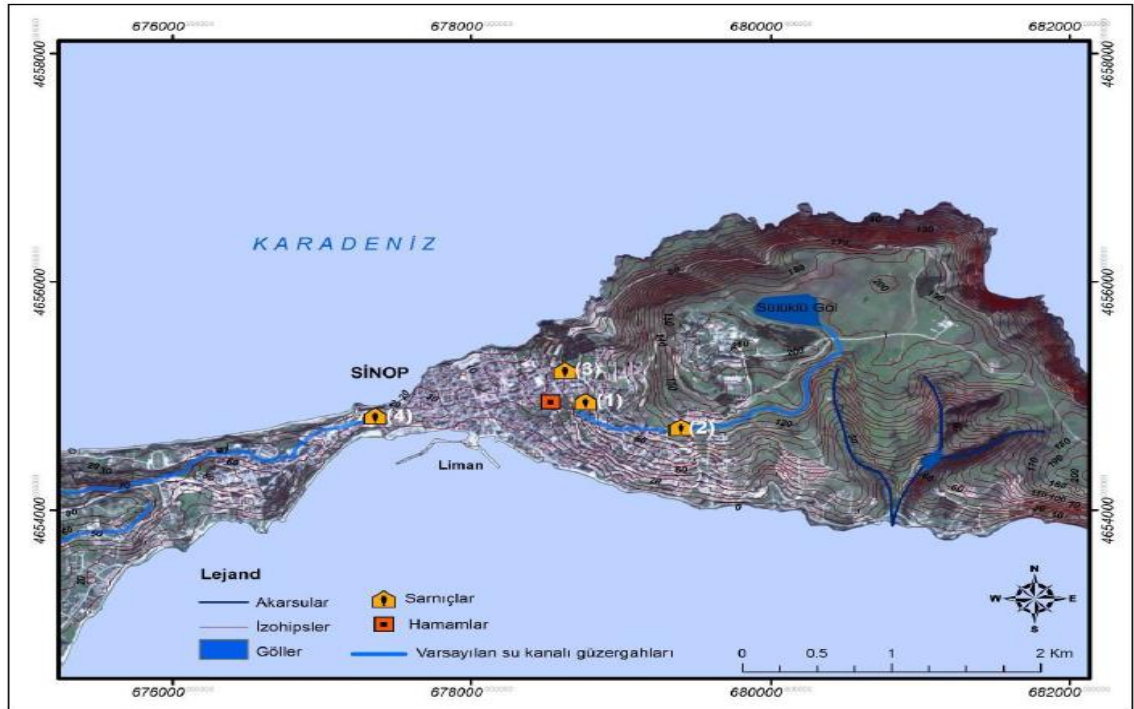
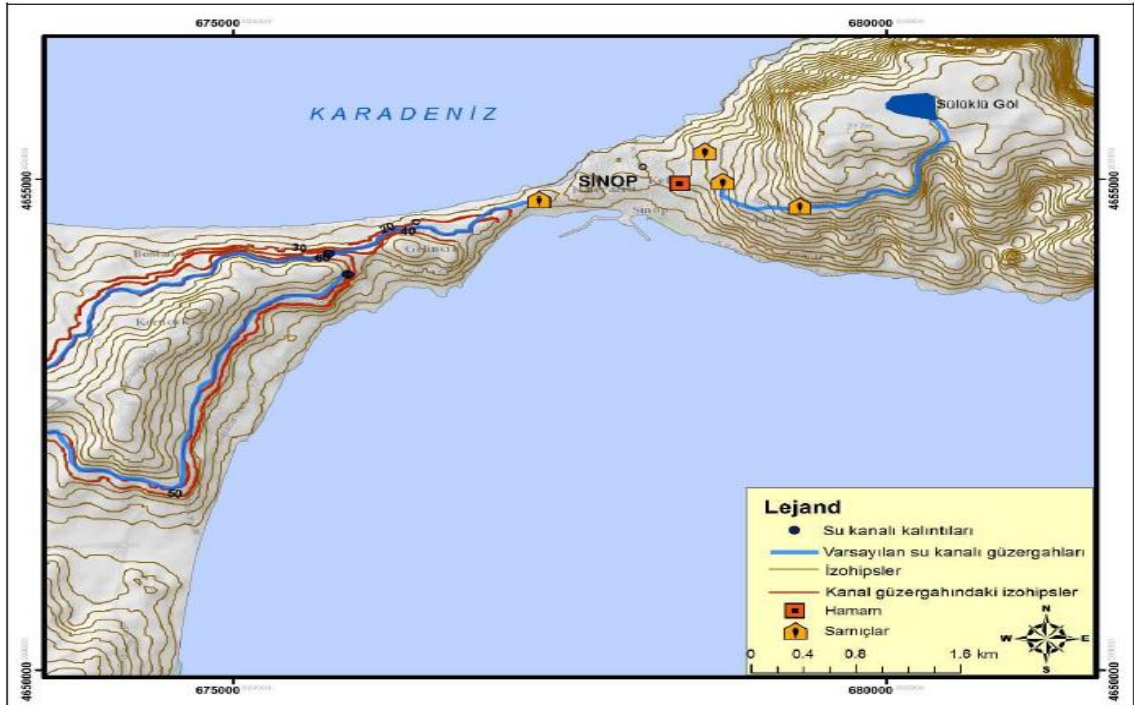
عرفه مخبری ایلد و لایحه سید | تقدیم قلدیقده قیداً الحکامه

اولدیف مودیر فرما | ماریس تارخ وعی مقصد

بکر

رئیس اداره

Ek-10. Sinop'ta Roma döneminden kalan su yolunun haritası.

Kaynak: Hüseyin Turoğlu, Cihan Bayrakdar, “Sinop (Türkiye) Geç Roma Dönemi Su Yapılarının Rekonstrüksiyonuna Ait Ön Bulgular, *International Journal of human Sciences*, C. 10, S. 2, 2013, s. 24, 29.

Ek-11. Sinop Tersane Parkı

1920 yıllarda parktan genel görünüm

Kaynak: *Geçmişin Fotoğraflarıyla Sinop Tarihi*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 2005, s. 50, 61.

Ek-12. Belediye Mezbahası

Sinop belediye mezbahası

Sinop mezbahasının içeriden görünüşü

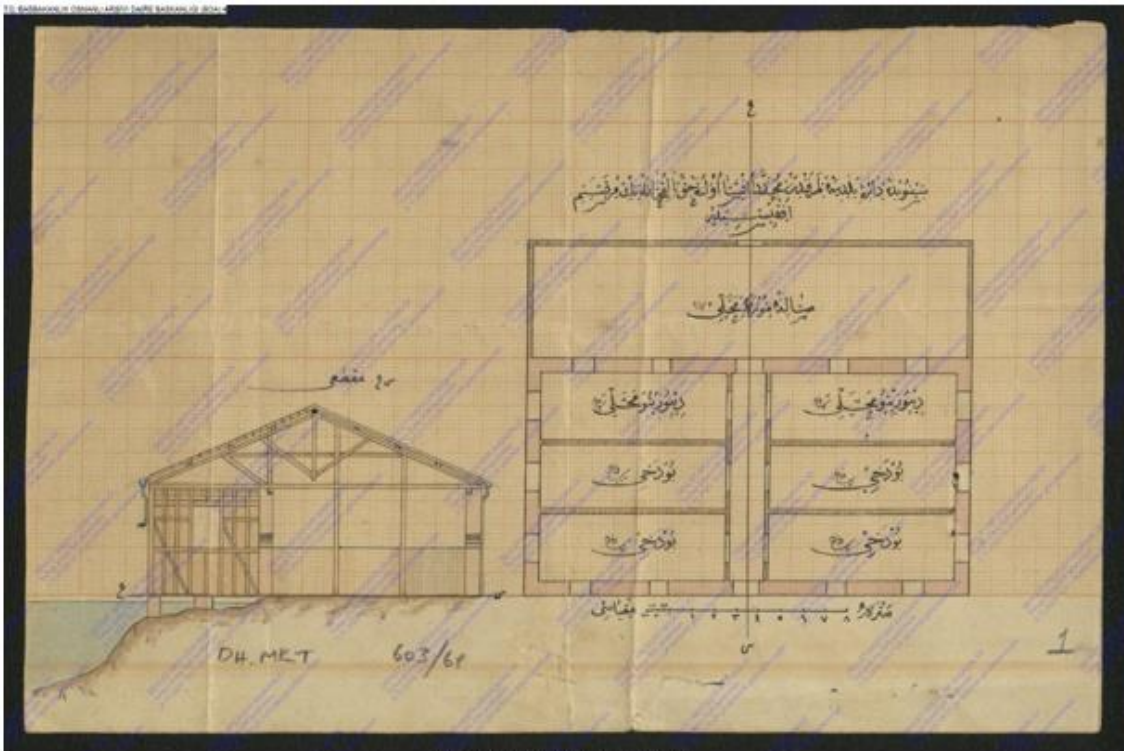
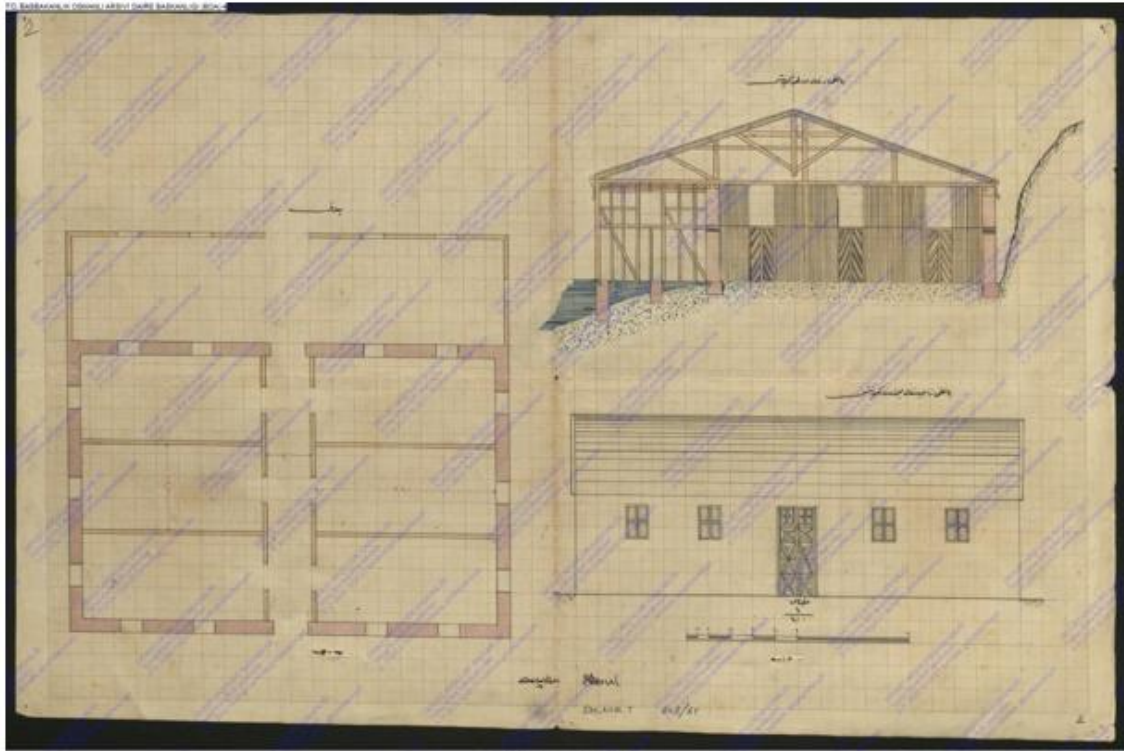
Kaynak: İzzet Öztoprak, Cafer güler, Murat Karataş, Güneş Şahin, *Cumhuriyetin XV. Yüzyılında Türkiye*, Atatürk Araştırma Merkezi, C. 8, Ankara, 2015, s.4183.

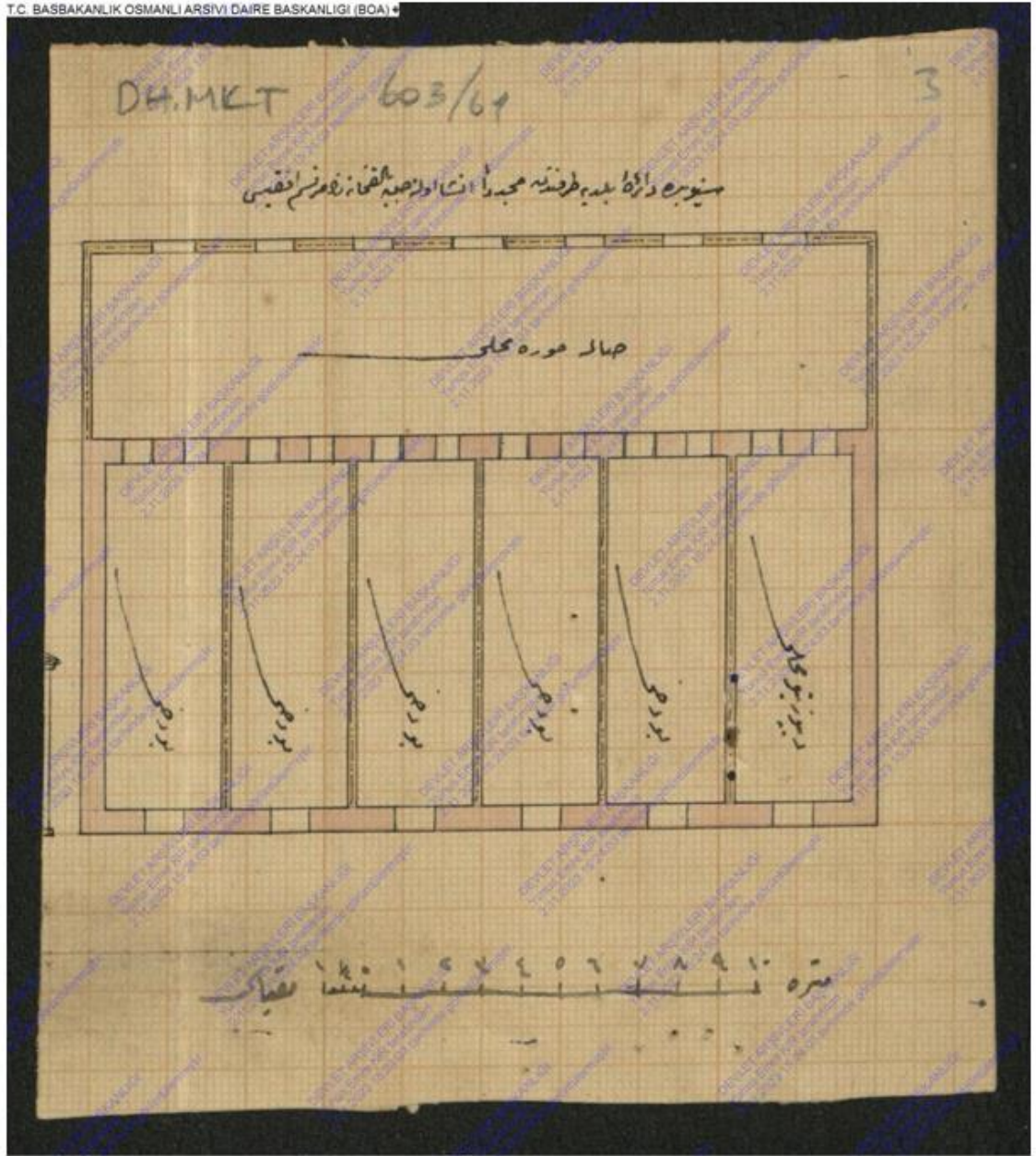
Ek-13. Deniz Hamamı

Kaynak: Berna Toy, *Türk Resminde Deniz Hamamları*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2023, s. 154, 156, 192

Ek-14. Salamura Hane Binasının Planları

DH.MKT.00603.00061.003

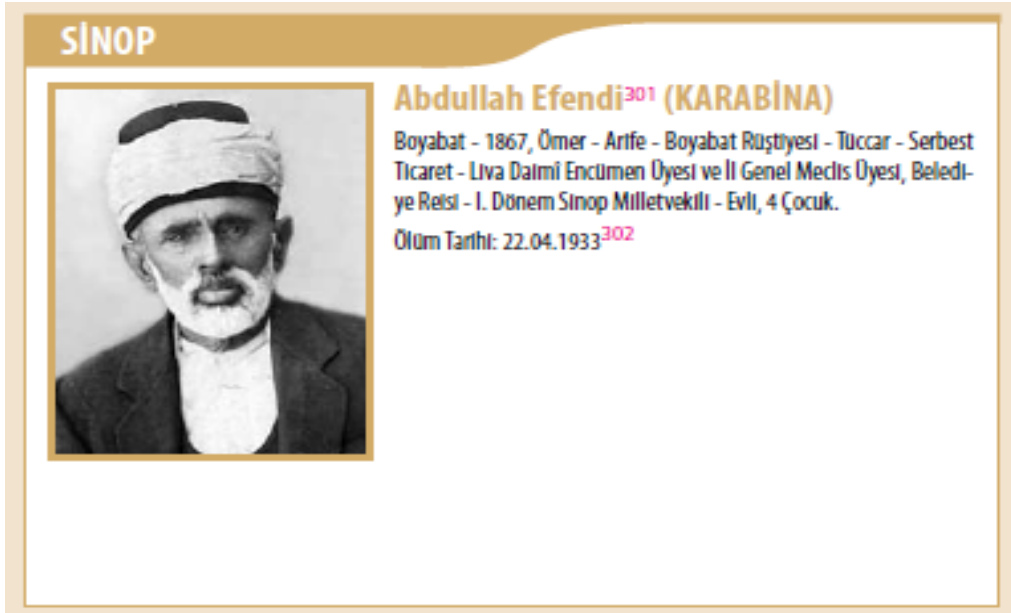
Kaynak: BOA, DH.MKT., No: 603/61, H. 26.07.1320 (M. 29.10.1902).

Ek-15. Boyabat Belediye binası.

Kaynak: *Belediyeler*, Holivut Matbaası, İstanbul 1933, s. 852.

Ek-16. Boyabat Belediye başkanı Abdullah Efendi.

Kaynak: *TBMM Albümü (1920-2010)*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C. 1, Ankara, 2010, s. 301-302.

Ek-17. Gerze Belediye binası.

Kaynak: İzzet Öztoprak, Cafer güler, Murat Karataş, Güneş Şahin, *Cumhuriyetin XV. Yüzyılında Türkiye*, Atatürk Araştırma Merkezi, C. 8, Ankara, 2015, s.4140.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yunus Emre KIR

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Çorum, Anadolu İmam Hatip Lisesi, 2015

Lisans : Sinop Üniversitesi, Tarih Bölümü, 2019

Yüksek Lisans : Sinop Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2023

Mesleki Deneyim

İş Yeri : Çorum/Sungurlu T Tipi Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
2020-Devam